

LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA

LAG-a „VIROVITIČKI PRSTEN“

ZA RAZDOBLJE 2023.-2027.

**Lokalna akcijska grupa
„Virovitički prsten“**

URBROJ: LAG-VIP/SS-24-1349

V.1

OVAJ PROJEKT SUFINANCIRAN JE SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj

Podmjera 19.1. »Pripremna pomoć« – provedba tipa operacije 19.1.1. »Pripremna pomoć«

Mjera 19 »Potpora lokalnom razvoju u okviru inicijative LEADER

(CLLD – Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)«

Lokalna akcijska grupa „Virovitički prsten“

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2014.-2020. (2021. i 2022.)

Udio sufinanciranja: 90% EU, 10% RH

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaže u ruralna područja

POPIS KRATICA

AGRONET	Elektronička aplikacija namijenjena za pomoć poljoprivrednim gospodarstvima i ostalim korisnicima u ostvarivanju prava na potpore u poljoprivredi
ARKOD	Sustav identifikacije zemljišnih parcela
APPRRR	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
CLLD	eng. <i>Community Led Local Development</i> - Lokalni razvoj vođen lokalnom zajednicom
DZS	Državni zavod za statistiku
EU	Europska unija
EPFRR	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
ESI	Europski strukturni i investicijski fondovi
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HOK	Hrvatska obrtnička komora
IKT	Informacijsko-komunikacijske tehnologije
IT	Informacijske tehnologije
JLS	Jedinica lokalne samouprave
LAG	Lokalna akcijska grupa „Virovitički prsten“
LAG „VIP“	Lokalna akcijska grupa „Virovitički prsten“
LEADER	Program Europske unije za razvoj ruralnih područja fran. <i>Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale</i>
LRS	Lokalna razvojna strategija
MRRFEU	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije
OCD	Organizacije civilnog društva
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
PRR	Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020.
PG	Poljoprivredno gospodarstvo
RH	Republika Hrvatska
SPZPP	Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023.-2027.
TZ	Turistička zajednica
VPŽ	Virovitičko-podravska županija
ZPP	Zajednička poljoprivredna politika EU-a

SADRŽAJ

UVOD	5
1. OPIS PODRUČJA KOJE OBUHVAĆA LRS.....	6
1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja LAG-a.....	6
1.1.1. Područje LAG-a.....	6
Slika 1: Karta LAG područja s vidljivim granicama JLS-ova u LAG-u.....	7
Slika 2: Karta položaja LAG-a na karti Republike Hrvatske	7
Tablica 1: Osnovni podaci o LAG-u.....	8
1.1.2. Geomorfološke i klimatske karakteristike na području LAG-a	8
1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština na području LAG-a	9
1.1.3.1. Kulturno-povijesna baština	9
Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a.....	11
1.1.3.2. Prirodna baština na području LAG-a	12
Tablica 3: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području LAG-a	13
Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a	14
1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a.....	14
Tablica 4: Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a.....	16
1.1.5. Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a.....	16
Tablica 5: Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a.....	17
1.2. Gospodarske značajke područja LAG-a	18
Tablica 6: Osnovni razvojni pokazatelji LAG područja	20
Tablica 7: Broj osoba zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007) u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a.....	20
Tablica 8: Poduzetnici u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a.....	21
Tablica 9: Obrti u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a.....	21
Tablica 10: Struktura poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a.....	21
Tablica 11: Veličina poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a.....	21
Tablica 12: Poljoprivredne i šumske površine na području LAG-a	22
Tablica 13: Brojno stanje stoke na području LAG-a	22
Tablica 14: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a	23
Tablica 15: Dobna struktura nezaposlenih na području LAG-a.....	23
Tablica 16: Dobna struktura zaposlenih na području LAG-a.....	24
1.3. Demografske značajke LAG područja	25
Tablica 17: Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na području LAG-a	26
Tablica 18: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a.....	27
2. REZULTATI PROVEDBE LRS U RAZDOBLJU 2014. – 2022.....	28
Tablica 19: Rezultati provedbe LRS u razdoblju 2014. – 2022. i provedbe drugih projekata.....	29

3. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS	32
3.1. Opis partnerstva	32
Tablica 20: Članovi LAG-a (Skupština LAG-a)	33
Tablica 21: Tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS	33
Tablica 22: Tijelo LAG-a nadležno za odabir projekata na LAG natječaju.....	34
3.2. Opis tijeka izrade LRS i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS	34
Tablica 23: Događaji i sudionici tijekom izrade LRS	35
4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA	36
4.1. Rezultati analize stanja područja na temelju SWOT analize.....	36
Tablica 24: SWOT analiza LAG-a	37
5. OPĆI CILJEVI, SPECIFIČNI CILJEVI I INTERVENCIJE LRS	39
5.1. Prikaz potreba LAG područja	39
Tablica 25: Potrebe LAG područja.....	39
5.2. Opis općih i specifičnih ciljeva LRS.....	40
Tablica 26: Opći i specifični ciljevi LRS	40
5.3. Opis intervencija LRS uključujući projekte suradnje	42
Tablica 27: Intervencije u LRS.....	42
Tablica 28: Projekti suradnje	45
Tablica 29: Opis intervencija.....	45
5.4. Opis procesa odabira projekata na LAG natječajima	58
5.5. Usklađenost LRS sa ZPP-om.....	59
Tablica 30: Usklađenost LRS sa SP ZPP	59
6. KAPACITET LAG-a ZA PROVEDBU LRS.....	60
6.1. Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbom LRS	60
Tablica 31: Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbu LRS	61
6.2. Opis praćenja (monitoring) i procjene (evaluacija) provedbe LRS.....	62
Tablica 32: Plan pokazatelja – pokazatelji rezultata ZPP	63
7. FINACIJSKI I AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS	65
7.1. Finacijski plan provedbe LRS.....	65
Tablica 33: Finacijski plan provedbe LRS	65
7.2. Akcijski plan provedbe LRS.....	66
Tablica 34: Akcijski plan provedbe LRS.....	66
8. PRILOZI	67
Prilog 1.....	67
Tablica 1. Broj stanovnika po naseljima koje obuhvaća LAG „VIP“	67
Prilog 2.....	70
Literatura.....	70

UVOD

Lokalna akcijska grupa „Virovitički prsten“ (dalje: LAG „VIP“) osnovana je 14. rujna 2012. godine i obuhvaća područje 6 jedinica lokalne samouprave. LAG „VIP“ jedan je od tri LAG-a na području Virovitičko-podravske županije. LAG „VIP“ doprinosi jačanju kapaciteta lokalnih dionika te širenju LEADER/CLLD načela i metodologije u integralnom razvoju područja djelovanja uz međusektorsko povezivanje, jačanje kapaciteta, razmjenu iskustava, kao i javno zagovaranje interesa lokalnih dionika, predstavnika javnih i privatnih lokalnih socio-ekonomskih interesa, odnosno predstavnika javnog, civilnog i gospodarskog sektora. Zadaća LAG-a „VIP“ je izrada lokalnih razvojnih strategija te usmjeravanje i praćenje njihove provedbe uključujući korištenje sredstava potpore.

Lokalna razvojna strategija (LRS) LAG-a „VIP“ osnovni je dokument integriranog teritorijalnog razvoja pod vodstvom zajednice LAG-a „VIP“ koji se provodi u svrhu ostvarenja cilja 5. Kohezijske politike Europske unije (EU) „*Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa*“ za programsko razdoblje 2021.-2027. Svrha LRS je i *provedba programa LEADER/CLLD* u okviru Strateškog plana Zajedničke poljoprivredne politike EU usmjerena integriranom razvoju ruralnih područja koji vodi lokalna zajednica u programskom razdoblju 2023.-2027. LRS sadrži osnovne smjernice za realizaciju razvojnih intervencija na lokalnoj razini putem projekata koji odgovaraju specifičnim razvojnim potrebama lokalne zajednice i koji na najbolji način doprinose integralnom i održivom razvoju područja LAG-a „VIP“.

Lokalna razvojna strategija izrađena je u skladu sa *Strateškim planom Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023.-2027.* (SP ZPP), intervencijom 77.06 *Potpora LEADER/CLLD pristupu* te prema *Uputi za izradu intervencija, Obrascu za izradu lokalne razvojne strategije LAG-a za razdoblje 2023.-2027.* i dokumentima donesenim od strane Ministarstva poljoprivrede. Također, Lokalna razvojna strategija LAG-a usklađena je s *Planom razvoja Virovitičko-podravske županije od 2021.-2027. godine te Strategijom razvoja turizma Virovitičko-podravske županije do 2030. godine*, kao i drugim relevantnim razvojnim dokumentima nadređene regionalne, nacionalne i EU razine.

U pripremi i izradi LRS ključnu ulogu imali su predstavnici dionika iz svih interesnih skupina – gospodarske, civilne i javne, odnosno iz gospodarskog, javnog i civilnog sektora. Cijeli proces izrade LRS zasnovan je na partnerskom pristupu i na sedam načela LEADER-a. U provedbi konzultacija sa širokim krugom razvojnih dionika održane su interaktivne radionice, sastanci i konzultacije na kojima su razmijenjene razvojne potrebe, kao i dosadašnja iskustva u potpori razvoju područja LAG-a „VIP“. Za utvrđivanje fokusa intervencija, odnosno njihova obuhvata, provedena je anketa koja je ujedno bila podloga za definiranje razvojnih potreba. Skupština LAG-a „VIP“ je nakon rasprave i usuglašavanja, na 16. redovnoj sjednici Skupštine LAG-a „VIP“, održanoj 07. rujna 2023. godine, usvojila Lokalnu razvojnu strategiju LAG-a „Virovitički prsten“ za razdoblje 2023.-2027. Prvu izmjenu LRS, Skupština LAG-a „Virovitički prsten“ usvojila je na 19. redovnoj Skupštini LAG-a „VIP“ održanoj 27. prosinca 2024.

1. OPIS PODRUČJA KOJE OBUHVAĆA LRS

1.1. Osnovne zemljopisne značajke područja LAG-a

1.1.1. Područje LAG-a

Lokalna akcijska grupa „Virovitički prsten“ obuhvaća 6 jedinica lokalne samouprave u sjeverozapadnom dijelu Virovitičko-podravске županije, neposredno uz državnu granicu s Republikom Mađarskom od koje je dijeli rijeka Drava. Dio područja LAG-a „VIP“ pripada najzapadnijem dijelu povijesne regije Slavonije (Virovitica), dok područje Pitomače pripada povijesnoj regiji Podravina. LAG „VIP“ pripada statističkoj NUTS-2 regiji Panonska Hrvatska, odnosno kontinentalnom dijelu Republike Hrvatske, na prostoru dodira Središnje i Istočne Hrvatske. Površina područja LAG-a „VIP“ iznosi 814,47 km², od toga 1,44% čini kopneni teritorij Republike Hrvatske (RH), a 40,24% površine Virovitičko-podravске županije (VPŽ). LAG „VIP“ prostire se na području šest (6) jedinica lokalne samouprave (JLS), a to su: grad Virovitica te općine Gradina, Lukač, Pitomača, Suhopolje i Špišić Bukovica i na svih njihovih 74 naselja.¹ Prema Popisu stanovništva iz 2021. godine na području LAG-a „VIP“ živi 41.907 stanovnika, što čini 59,55% od ukupnog broja stanovništva VPŽ te 1,08% stanovnika RH. Prosječna gustoća naseljenosti područja LAG-a „VIP“ iznosi 50,23 st./ km². JLS s najvećim brojem stanovnika u sastavu LAG-a „VIP“ je grad Virovitica s 19.302 stanovnika, što je 27,43% od ukupnog broja stanovništva VPŽ. Jedinica lokalne samouprave s najmanjim brojem stanovnika na području LAG-a „VIP“ je općina Lukač koja broji 2.759 stanovnika.

Grad Virovitica je upravno, gospodarsko, kulturno i obrazovno središte cijele VPŽ i kao takvo, svim stanovnicima i posjetiteljima, nudi raznovrsnu i bogatu ponudu različitih sadržaja, kao što su to primjerice mnoštvo muzejskih, kazališnih, koncertnih, tradicijskih i sportskih zbivanja. Područje grada Virovitice je najgušće naseljeno područje u VPŽ.

Područje općine Gradina zauzima dio dravske potolinske zone, prostirući se nizinskim predjelima južno od rijeke Drave, a neposredno uz Županijsku cestu Bušetina – Lukač – Gradina – Suhopolje – Čađavica. Sjeverno graniči s Mađarskom, zapadno s gradom Virovitica i općinom Lukač, južno s općinom Suhopolje, a istočno s općinom Sopje.

Općina Lukač u naselju Terezino Polje graniči s Republikom Mađarskom, a cijelo područje općine Lukač možemo ocijeniti kao ravničarsko (dravska potolina). Poljoprivredne površine obuhvaćaju 85% od ukupnog područja ove općine.

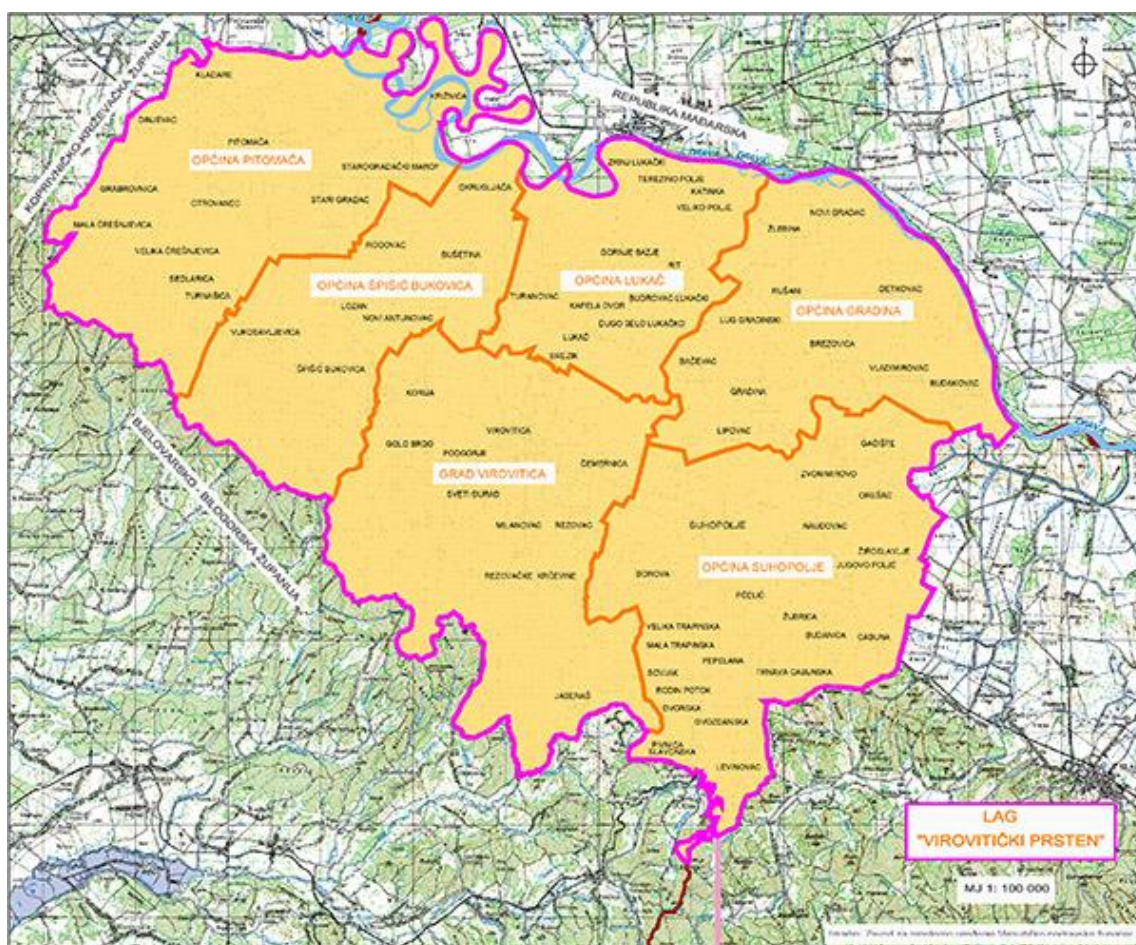
Općina Pitomača jedna je od većih općina u VPŽ s karakterističnim prirodnim vrijednostima, reljefom, geološkim sastavom, klimatskim i hidrološkim karakteristikama, vegetacijskim pokrovom i faunom. Sjeverno graniči s Republikom Mađarskom, istočno s općinom Špišić Bukovica, južno s Bjelovarsko – bilogorskom županijom (općina Veliki Grđevac), a zapadno s Koprivničko – križevačkom županijom (općina Kloštar podravski i Sesvete Podravске).

Općina Suhopolje je općina na granici Slavonije i Podravine s ogromnim površinama zelenila i netaknute prirode koja pruža idealno mjesto za odmor u prirodi. Smještena je u središnjem djelu VPŽ s poljoprivredom kao osnovnom gospodarskom djelatnosti i prirodnim bogatstvom šumskog područja.

Općina Špišić Bukovica prostire se preko šumovitih obronaka Bilogore i ravničarskog dijela pa do rijeke Drave te obuhvaća sedam naselja. Graniči s općinom Pitomača i gradom Virovitica te s Bjelovarsko – bilogorskom županijom na jugozapadnom dijelu teritorija općine.

¹ Popis svih naselja koje obuhvaća LAG „VIP“ vidljiv je u Prilogu 1.

Slika 1: Karta LAG područja s vidljivim granicama JLS-ova u LAG-u

Izvor: LAG „VIP“

Slika 2: Karta položaja LAG-a na karti Republike Hrvatske

Izvor: LAG „VIP“

Tablica 1: Osnovni podaci o LAG-u

Osnovni statistički podaci o LAG-u						
Naziv JLS	Broj stanovnika u JLS	Naselja iz JLS u sastavu LAG-u	Broj stanovnika u naselju	Površina JLS (km ²)	Gustoća stanovnika u JLS (stan/km ²)	Broj kućanstava u JLS
grad Virovitica	19.302	10 naselja	<i>Navedeno u Prilogu 1.</i>	178,50	108,13	7.329
općina Gradina	2.874	11 naselja		120,90	23,77	1.024
općina Lukač	2.759	12 naselja		83,23	33,15	1.065
općina Pitomača	8.402	12 naselja		158,14	53,13	2.971
općina Suhopolje	5.267	22 naselja		166,70	31,60	1.963
općina Špišić Bukovica	3.303	7 naselja		107,00	30,87	1.206
Ukupno LAG	41.907	74 naselja	41.907	814,47	51,45	15.558
Osobna iskaznica LAG-a						
OIB	23168363685					
Adresa sjedišta	Ulica Matije Gupca 5, Virovitica, 33000 Virovitica					
Adresa podružnica	n/p					
Kontakt telefon	098/990-4201					
Kontakt e-mail	info@lagvip.hr; lagvip@lagvip.hr					
Mrežna stranica	https://www.lagvip.hr/					

Izvor: Državni zavod za statistiku – za osnovne statističke podatke o LAG-u; Popis stanovništva 2021.

1.1.2. Geomorfološke i klimatske karakteristike na području LAG-a

Geomorfološke karakteristike

Na području LAG-a „VIP“ nalaze se dvije reljefne cjeline: jedna ravničarska, uz rijeku Dravu koja pripada Dravskoj potolini, i druga, u znatnom manjem južnom dijelu, koja obuhvaća brežuljkaste predjele Bilogore. Dravska potolina je produkt dubokih usporednih rasjeda u kojima je uvjetovan današnji smjer toka rijeke Drave. Područje dravske potoline je dubok tektonski jarak nastao postupnim spuštanjem duž rasjeda, uglavnom u smjeru zapad – istok. Taložine u dravskoj potolini kvartarne su starosti. Sastoje se u najvećoj mjeri od prapora, eolskih pijesaka i organogeno-barskih sedimenata (barske gline, pijesci, treset). Tektonsku jedinicu Bilogore izgrađuju isključivo tercijarne naslage. Strukturno-tektonski sklop je formiran na prijelazu iz neogena u kvartar. Specifičnost za ovu tektonsku jedinicu su prevrnutе strukture tercijarnih naslaga uz rub s kristalinskim kompleksom. Na području LAG-a „VIP“ karakteriziraju se dva tipa pejzaža: niski šumoviti obronci Bilogore te dravsko nizinsko područje s kvalitetnim poljoprivrednim zemljištem. Obronci Bilogore obrasli šumama graba, jasena i bukve okružuju područje s južne strane. U nižim predjelima šume zamjenjuju kultivirane površine voćnjaka i vinograda. Ovi niži obronci, koji se spuštaju gotovo do samog gradskog središta, najveća su vrijednost krajolika u gradu. Sjeverni dio područja zauzima poljoprivredno zemljište koje se koristi za proizvodnju različitih poljoprivrednih kultura. Najznačajniji površinski vodotok je rijeka Drava koja je regulirana i plovna do Terezinog Polja (općina Lukač), gdje je premoštena mostovima i prijelazom za Republiku Mađarsku. Prostorom LAG-a „VIP“ teku umjetni kanali, od kojih najdulji Županijski kanal prolazi kroz općine Lukač i Gradina. Od stajaćih voda najznačajnija su Virovitička jezera, niz od 9 napuštenih ribnjaka, te 2 ribnjaka u Pitomači. U općini Gradina nalaze se jezera Liman i Neteča te bare Dravica i bara u Budakovcu.

Klimatske karakteristike

Pretežito ravničarski prostor uvjetovao je homogenost klimatskih osobina, uglavnom makroklimatskih, na što su male reljefne razlike imale najveći utjecaj. Prosječna godišnja temperatura iznosi 10°C (Meteorološka postaja Virovitica). Jeseni su nešto toplije od proljeća, dok je najniža zabilježena temperatura -27,5°C, kada nad panonskim prostorom prevladava anticiklonalno strujanje zraka sa sjevera i sjeveroistoka (sibirska anticiklona). Klimatske osobine područja LAG-a „VIP“ mogu se okarakterizirati kao svježja klima kontinentalnog tipa. Za klimu ovog područja karakteristično je da nema suhog razdoblja tijekom godine i oborine su raspoređene na cijelu godinu. Prosječna godišnja količina oborina na području LAG-a „VIP“ iznosi 808 mm. Prosječne mjesečne vrijednosti relativne vlage zraka su iznad 70%. Mraz se javlja od rujna do svibnja, dok je najopasniji onaj koji se javlja u doba vegetacije. Tuča se javlja prosječno jednom godišnje u razdoblju od svibnja do srpnja. Prema izvješću Europske agencije za okoliš (EEA), Republika Hrvatska spada u skupinu od tri europske zemlje s najvećim kumulativnim udjelom šteta od ekstremnih vremenskih i klimatskih događaja u odnosu na bruto nacionalni proizvod (BNP). Najveću ranjivost pokazuju poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo, energetika i turizam jer uspješnost svih tih sektora u velikoj mjeri ovisi o klimatskim čimbenicima. Klimatske promjene su prepoznate i kao „sigurnosna prijetnja, rizik i izazov za Republiku Hrvatsku“, stoga Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske² predviđa djelovanje u pravcu jačanja otpornosti na klimatske promjene i smanjenja rizika. Na području LAG-a „VIP“ najveća je opasnost od poplava.

1.1.3. Kulturna, povijesna i prirodna baština na području LAG-a

1.1.3.1. Kulturno-povijesna baština

Područje porječja Save, Drave i Dunava nastanjeno je od prapovijesnih vremena (starčevačka, vinčanska i sopotska kultura). Ostaci ljudskih naseobina na virovitičkom području nađeni su u zaleđu Bilogore. Prve informacije o ovdašnjim ilirsko panonskim plemenima i naseljima donose antički zemljopisci. U vrijeme rimske vlasti područje je dio provincije Panonija, a ovim područjem prolazi rimska „*via magna*“ čiji su ostaci i danas ponegdje vidljivi. Pretpostavlja se da se na području današnjeg Otrovanca nalazilo rimsko naselje lovia. U 6. st. pristizu Slaveni i Avari. Krajem 8. st. područje je dio upravne oblasti s domaćim knezom, ali pod nadzorom franačkog markgrofa. U to doba počinje pokršćavanje stanovništva pod nadzorom Akvilejske patrijaršije. U Panonskoj Hrvatskoj, pod vodstvom kneza Ljudevita Posavskog, počinje neuspješna pobuna protiv franačke vlasti (819. godine). Panonska Hrvatska do kraja 9. st. ostaje pod franačkom vlasti. Smatra se da je kralj Tomislav pripojio Panonsku Hrvatsku Primorskoj i tako spriječio izlazak Mađara na more, koji se naseljavaju oko Dunava i Tise između 895.-900. godine. Nakon propasti hrvatske dinastije, Hrvatska ulazi u uniju s Mađarskom 1102. godine i prihvaća kralja Kolomana. U Ugarsko-Hrvatskom kraljevstvu Virovitica 1234. godine dobiva punopravni status srednjovjekovnog grada, što potiče njen razvoj i grad dobiva na značaju na širem prostoru Slavonije. U vrijeme turskih osvajanja područje prelazi pod tursku vlast polovicom 16. st., a Turci osvajaju Viroviticu 1552. godine, koji dovode i pravoslavno stanovništvo. U Bečkome (Velikom) ratu (1683.–1699.) oslobođeno je i cijelo savsko-dravsko međuriječje. U Slavoniji je obnovljen županijski ustroj utemeljenjem požeške i virovitičke županije, koja se priključuje Varaždinskom generalatu odnosno Vojnoj Krajini u kojoj ostaje do njenog ukidanja Varaždinskog generalata 1881. godine i priključenja područja Hrvatskoj. Virovitica je oslobođena od Turaka 1684. godine. Razvoj Virovitice i njezina kotara teče do prve polovine 18. stoljeća vrlo sporo. Da prospješi gospodarski napredak kralj Karlo VI. počeo

² Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske (Narodne novine, 73/17)

je prodavati zemlju stranim velikašima. Dolaskom na vlast Marije Terezije, virovitičko vlastelinstvo dolazi u posjed feudalca Marka Pejačevića, koji ima značajnu ulogu u političkom, društvenom, gospodarstvenom i kulturnom životu Hrvatske sve do početka 20. st. Nakon pripajanja područja Hrvatskoj na područje doseljava raznoliko stanovništvo koje pozitivno utječe na razvoj gospodarstva prije svega trgovine vina i zanatstva. Prolaskom željeznice početkom 20. st. gospodarski napredak dobiva novi zamah. Nakon propasti Austro-Ugarske Monarhije područje koje je bilo odlično prometno povezano s Mađarskom ostaje bez tih veza, a gubitkom političkih i prometnih veza s područja se seli kapital povezan s velikim vlastelinstvima te cijelo područje počinje stagnirati. Također, u I. sv. ratu i neposredno poslije rata, velike štete na imanjima bogatijeg stanovništva uzrokovali su vojni bjegunci tzv. „zeleni kadar“. Usljed gospodarske stagnacije dolazi do političkih previranja, koja dijelom uzrokuje i doseljavanje primarno srpskog stanovništva 1919. godine, nakon provođenja agrarne reforme. Najjača politička snaga je HSS koji ne uspijeva provesti aktivnosti koje bi unaprijedile gospodarstvo. Po uspostavljanju NDH dolazi do napetosti uzrokovanih političkim nasiljem uslijed provođenja rasnih zakona te progon političkih neprijatelja (prvenstveno članova komunističke partije od 1921. godine), što uzrokuje oružani otpor. Vlast NDH na ovom području također ima problema s pripadnicima mađarske i njemačke manjine. Najznačajnija borba na ovom području je probijanje tzv. virovitičkog mostobrana kad su snage njemačke vojske uspjele poraziti partizanske i sovjetske snage u svom povlačenju prema Njemačkoj. Krajem rata partizanske jedinice dovršavaju preuzimanje vlasti te njihovi časnici i rukovodioci, mahom članovi Komunističke partije, preuzimaju vlast u gradu i okolici. Putem novih zakona preuzima se kapitalna imovina te se progone politički neistomišljenici. Razvoj virovitičkog kraja nastavlja se u promijenjenim političkim i gospodarskim okolnostima sve do 1990. godine i uspostave Republike Hrvatske. U stvaranju nove hrvatske države sudjeluju mnogi stanovnici s područja LAG-a „VIP“, uglavnom kao dragovoljci, od kojih su neki i dali svoje živote. Najznačajnije bitke su se vodile radi očuvanja prohodnosti cestovnog i željezničkog prometa jer je posavski cestovni i željeznički smjer Novska-Nova Gradiška bio okupiran te je ovaj sjeverni koridor ostao jedina poveznica središnje i Hrvatske i istočne Slavonije. Veliki doprinos u procesu osamostaljivanja Hrvatske dao je i Stjepan Sulimanac, rođen u Turnašici 1915. godine, šireći antikomunističku ideju i ideju o samostalnoj i neovisnoj državi Hrvatskoj. Na području LAG-a „VIP“ nalaze se sljedeće kulturno-povijesne znamenitosti: Dvorac Janković u Cabuni, Kurića Janković u Kapela Dvoru, **Rodna kuća Petra Preradovića** u Grabrovnici, Dvorac Pejačević Palača Pejačević, franjevački samostan i crkva sv. Roka u Virovitici te crkva sv. Terezije Avilske i Dvorac Janković u Suhopolju. Samo središte grada Virovitice uljepšava obnovljeni **Dvorac Pejačević** iz 18. stoljeća u kojemu je smješten Gradski muzej Virovitica. Dvorac Pejačević registrirani je spomenik nulte kategorije, izgrađen u prijelaznom kasnobarokno – klasicističkom stilu i jedna je od najstarijih virovitičkih kulturnih građevina. Na području LAG-a „VIP“ nalaze se: Gradski muzej Virovitica, **Gradska knjižnica i čitaonica**, Kazalište Virovitica i Muzej franjevačkog samostana u Virovitici. **Gradski muzej Virovitica** tematski je vezan uz povijest i prošlost grada Virovitice i okolnog područja. Osnovan je u rujnu 1953. godine, smješten je u Dvorcu Pejačević i predstavlja kulturno-znanstveni centar cijele VPŽ. Od sadržaja koje nudi, najpoznatije su arheološke, povijesne, etnološke te likovne zbirke i izložbe. **Kazalište Virovitica** jedno je od najuspješnijih lokalnih kulturnih institucija u Republici Hrvatskoj. Godišnje producira šest premijera i odigra čak 200 izvedbi. O snažnom razvoju tijekom 18. stoljeća danas svjedoče **franjevački samostan i crkva sv. Roka u Virovitici**, čija se raskošna unutrašnjost ubraja među najljepše primjere barokne sakralne umjetnosti u kontinentalnoj Hrvatskoj. Franjevački samostan s crkvom sv. Roka najstariji je i najvrjedniji spomenik Virovitice podignut u razdoblju od 1726. do 1751. godine na mjestu starog franjevačkog samostana koji je bio drvene građe (samostan i crkva su prve zidane zgrade u Virovitici), s vrlo vrijednom književnom građom, velikom zbirkom slika i kipova iz 18. i 19.

stoljeća. U sklopu samostana nalazi se muzej sakralne umjetnosti i kulturno-povijesne baštine i samostanska knjižnica. **Dvorac Janković u Suhopolju** prenamijenjen je u Centar za posjetitelje, posjeduje povijesnu, ambijentalnu i arhitektonsku vrijednost te je, kao takav, registriran kao nepokretno kulturno dobro profane graditeljske baštine. Zajedno s pripadajućim povijesnim perivojem, koji je **zaštićen kao objekt prirode i kao spomenik vrtne arhitekture** te preostalim pratećim građevinama, dvorac čini jedan od vrijednih primjera ladanjske feudalne arhitekture s kraja 18. i početka 19. stoljeća. **Kurija Janković u Kapela Dvoru**, u općini Lukač, sagrađena u 19. stoljeću, prenamijenjena je u centar za cikloturizam. Ovaj dvorac potječe iz kasnobarokne gradnje koja je kasnijim preinakama dobila klasicističke oznake. U Suhopolju dolazi do izražaja **crkva sv. Terezije Avilske**, klasicističke arhitekture, koju je početkom 19. stoljeća podigla obitelj Janković. U naselju **Cabuna**, u općini Suhopolje nalazi se još jedan **Dvorac Janković**, zaštićen kao kulturno dobro. Izgrađen je u historicističkom stilu, a njegovi preostali dijelovi pročelja nose oznake neoklasicizma. Današnje stanje dvorca je izuzetno loše te je neophodna njegova obnova i revitalizacija kako bi se spriječilo daljnje propadanje. Uz kulturnu i povijesnu baštinu, važno je još i spomenuti kako su **folklor i glazba** na ovim područjima od davnina bili čuvari narodne baštine. Mnogobrojna društva i danas čuvaju raznolike tradicijske narodne nošnje, običaje, glazbu i folklor svoga kraja, što često pokazuju na smotrama i raznim susretima. Na ovom području, također djeluju i poznati **pjevački zborovi, puhački orkestri sa stoljetnom tradicijom te zavičajni likovni umjetnici, pjesnici i književnici**. Među najpoznatije **manifestacije** ubrajaju se: Glazbeni festival Pjesme Podravine i Podravlja (glazbena manifestacija koja već tradicionalno okuplja najeminentniju umjetničku tamburašku glazbu te podravske riječi i pjesme, koji se održava u Pitomači u lipnju ,) i Rokovo (odnosno dani grada Virovitice, višednevni mozaik manifestacija posvećenih blagdanu Sv. Roka, koje se održava u Virovitici u kolovozu).

Tablica 2: Zaštićena kulturno-povijesna baština na području LAG-a

JLS	Vrsta kulturnog dobra						
	Nepokretno kulturno dobro				Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
	Pojedinačno	Kulturno-povijesna cjelina	Kulturni krajolik	Arheologija	Pojedinačno	Zbirka	
GRAD VIROVITICA	- Palača Pejačević - Židovsko groblje - Dvorac Pejačević - Zgrada stare apoteke - Samostan i samostanska crkva sv. Roka, - Spomen kosturnica sa skulpturom borca na gradskom groblju - Uglovnica Prve hrvatske štedionice	- Kulturno-povijesna cjelina grada Virovitice - Kompleks povijesnih industrijskih građevina u Antunovcu	n/p	- Kompleks arheološkog nalazišta unutar gradskog područja - Arheološko nalazište Đota - Arheološka zona Kiškorija sjever - Arheološko nalazište Kiškorija jug - Arheološko nalazište Batalije - Arheološko nalazište Brekinja - Arheološko nalazište Korija - Arheološko nalazište Đurađ istok - Arheološka zona Đurađ zapad - Arheološko nalazište Petrovac - Arheološko nalazište Đota II.	n/p	n/p	n/p

OPĆINA GRADINA	n/p	n/p	n/p	- Arheološka zona Duljine-Gradina	n/p	n/p	n/p
OPĆINA LUKAČ	- Crkva sv. Luke	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
OPĆINA PITOMAČA	- Crkva sv. Vida	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
OPĆINA SUHOPOLJE	- Dvorac Jankovića - Crkva sv. Terezije	n/p	n/p	- Arheološka zona Medakuša	n/p	n/p	n/p
OPĆINA ŠPIŠIĆ BUKOVICA	n/p	n/p	n/p	- Arheološka zona Mali Zagreb - Arheološko nalazište Gradina	n/p	n/p	n/p
Ukupno LAG	11	2	0	15	0	0	0

Izvor: Ministarstvo kulture i medija

1.1.3.2. Prirodna baština na području LAG-a

Područje duž toka rijeke Drave u dužini od 72,5 km nalazi se u sastavu UNESCO prekograničnog Rezervata biosfere Mura-Drava-Dunav. Također, područjem LAG-a „VIP“ prostire se **dio Regionalnog parka „Mura-Drava“**, prvog regionalnog parka u Republici Hrvatskoj koji se rasprostire na području 5 hrvatskih županija i obuhvaća čitav tok rijeke Mure i Drave, obuhvaćajući poplavno područje formirano duž riječnih tokova, a uključuje i prijelazno područje s poljoprivrednim površinama i manjim naseljima uz rijeke, sve do ušća Drave u Dunav kod Aljmaša, dok u Republici Mađarskoj obuhvaća prostore uz Muru, Dravu i Dunav. Dijelom Regionalnog parka, koji administrativno pripada Virovitičko-podravskoj županiji, upravlja Javna ustanova za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima Virovitičko-podravске županije. Ovo je područje iznimne bioraznolikosti i primjer skladnog suživota čovjeka i prirode. Unutar Regionalnog parka nalaze se zaštićeni krajobrazi Jelkuš, Križnica, Širinski otok i močvarno stanište Vir te skupina stabala u Noskovačkoj Dubravi (spomenik parkovne arhitekture, koji ne pripada području LAG-a „VIP“). Močvarno stanište Vir nalazi se

u blizini naselja Starogradački Marof u općini Pitomača. Zaštićeno je zbog rijetkih biljnih i životinjskih vrsta koje ovdje obitavaju. Vir ima stalan dotok vode iz tla, a najpoznatije vrste biljaka su rezac, zlatnica, žabogriz, ladolež, lokvanj te vodene leće, dok od rijetkih i ugroženih vrsta riba prevladavaju crnka (ugrožena na nivou Europske unije), karas, linjak, žutooka te vijun. Na području LAG-a „VIP“ dva su spomenika parkovne arhitekture. U parku oko Dvorca Pejačević u Virovitici prevladavaju autohtone vrste i njihovi uzgojni oblici, primjerice piramidalni hrast, poljski jasen, udomaćeni divlji kesten i drugi. Drugi park nalazi se u Suhopolju i okružuje Dvorac Janković. Na području LAG-a „VIP“ značajne površine su pod ekološkom mrežom NATURA 2000 koja, između ostalog, obuhvaća i industrijske lagune virovitičke šećerane u kojoj se gnijezdi 22% populacije vlastelice. Gornji tok rijeke Drave, koji je dio Regionalnog parka, je jedino ekstenzivno područje u Republici Hrvatskoj s dobro razvijenim šljunčanim obalama, sprudovima i otocima. Riječni sustav obuhvaća mnoge manje pritoke, mrtvaje, bare i šljunčare. Područje također obuhvaća šumu hrasta lužnjaka Repaš, riječne šume vrba i topola, kao i poljoprivredna zemljišta te je važno za ptice koje se gnijezde u takvim rijetkim staništima.

Prema NATURA 2000 na području LAG-a „VIP“³ određena su POP područja koja zauzimaju 18.200,88 ha (kod: HR1000008, HR1000012, HR1000014, HR1000015), a POVS područja zauzimaju površinu od 14.768,44 ha (kod: HR2001006, HR5000015, HR2001006, HR5000014, HR5000015, HR2001004, HR2001005, HR2001281, HR5000014, HR2001006, HR5000015, HR2001005, HR2001281, HR5000014, HR2001216, HR2001281). S obzirom da se ove dvije razine zaštite dijelom preklapaju, zaštićena površina iznosi 18.569,11 ha.

Prostornim planovima za zaštitu predviđeni su: u kategoriji “značajni krajobraz” – zaštićeni pojas grada Virovitice na obroncima Bilogore i Rezovačkih Krčevina, a u kategoriji “spomenik parkovne arhitekture” – skupina stabala: skupina stabala u Špišić Bukovici i drvored između Suhopolja i Cabune. Iako se ne ubrajaju u zaštićene prirodne vrijednosti, skup od 9 Virovitičkih jezera (ribnjaka) predstavlja najveće i najbogatije ribolovno područje u okolici grada. Ribnjaci obiluju mnogim vrstama slatkovodnih riba, kao što su som, štika, smuđ, amur, linjak, deverika, karas i druge, a njihovim najvećim dijelom gospodari Športsko ribolovna udruga „Ođenica“, koja osigurava mogućnost rekreativno-sportskog ribolova tijekom cijele godine. Prostornim planom Županije utvrđene su dodatne lokacije prirodnih vrijednosti koje se planira zaštititi, kao što je zaštićeni pojas grada Virovitice na obroncima Bilogore i Rezovačke Krčevine.

Tablica 3: Zaštićeni prirodni lokaliteti na području LAG-a

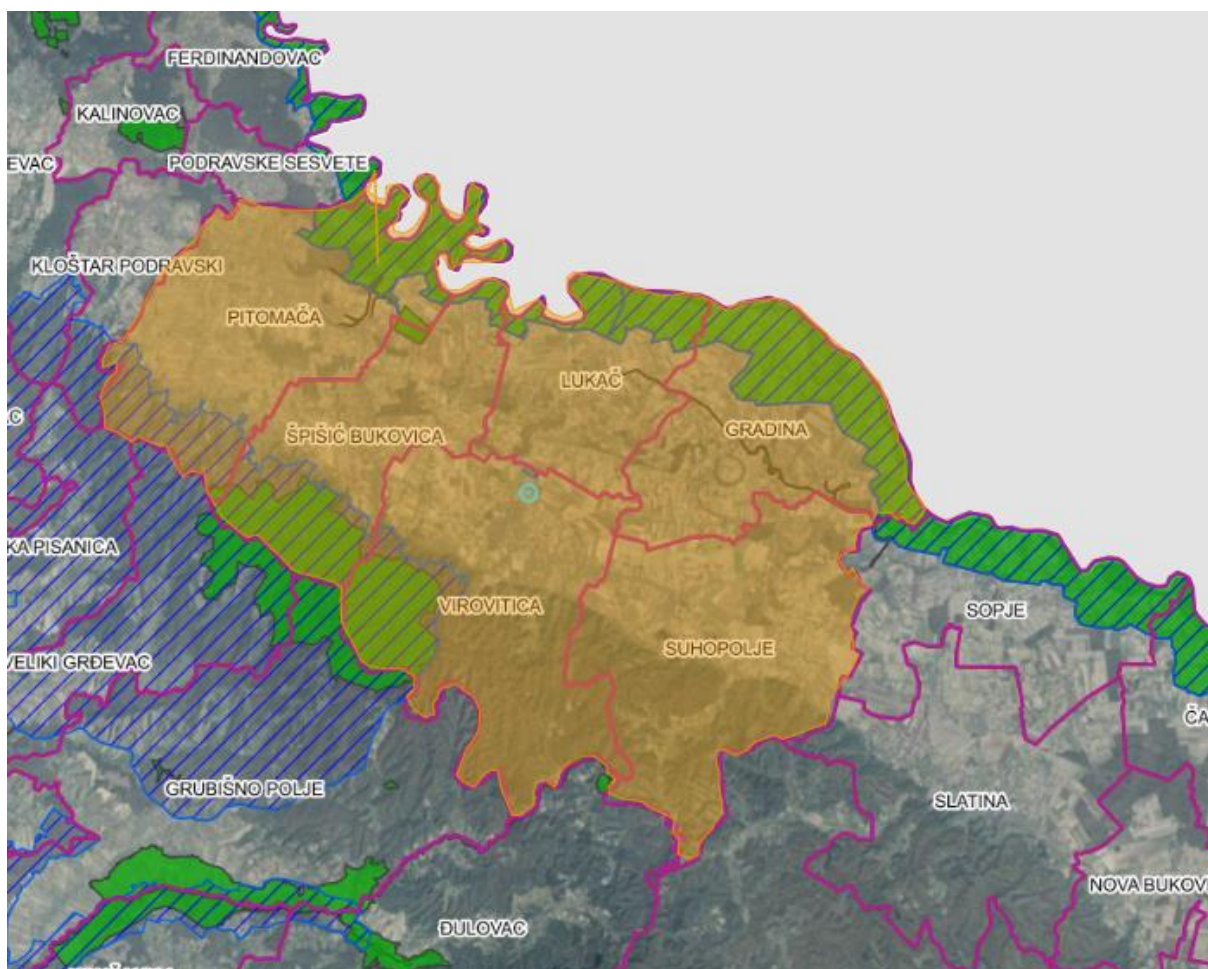
Kategorija zaštite	Naziv	Površina u ha	Godišnja proglašenja	JLS-ovi u LAG-u na čijem području se nalazi
Spomenik parkovne arhitekture	Stari park oko dvorca u Virovitici	5,01	14.02.1967.	Virovitica
Regionalni park	Mura-Drava	87.448,70	26.02.2011.	Gradina, Lukač, Pitomača, Suhopolje, Špišić Bukovica
Značajni krajobraz	Lokalitet Jelkuš	291,60	08.11.2001.	Pitomača
Značajni krajobraz	Lokalitet Križnica	802,57	08.11.2001.	Pitomača
Značajni krajobraz	Lokalitet močvarno stanište Vir	1,15	08.11.2001.	Pitomača
Značajni krajobraz	Lokalitet Širinski otok	105,65	08.11.2001.	Pitomača
Spomenik parkovne arhitekture	Park u Suhopolju	7,99	18.04.1958.	Suhopolje
Ukupno LAG	11			

Izvor: Bioportal, web portal informacijskog sustava zaštite prirode, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja

³ Prikaz na Slici 3. Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a „VIP“

Kulturna i prirodna baština područja LAG-a „VIP“ važan je razvojni potencijal za ključne sektore, odnosno za turizam te poljoprivredu, kao i za nove djelatnosti, ali ujedno predstavlja i ključnu resursnu razvojnu osnovu za povećanje kvalitete života stanovnika i za posjećivanje područja. U okviru provedbe LRS, LAG „VIP“ će svoje aktivnosti usmjeriti na valorizaciju i zaštitu, očuvanje i održivo korištenje te promociju baštine u cjelini. Uz usvajanje novih vještina, alata za upravljanje i provođenje mjera zaštite zaštićenih prirodnih vrijednosti i prirodne baštine, u zaštićenim područjima, ali i na prostoru u cjelini, potrebno je provoditi edukativne aktivnosti i promociju o vrijednostima i održivom korištenju prirodne baštine na čitavom području LAG-a „VIP“ te istovremeno razvijati javnu turističku infrastrukturu.

Slika 3: Ekološka mreža Natura 2000 na području LAG-a

Izvor: Bioportal, web portal informacijskog sustava zaštite prirode

1.1.4. Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a

Promet: Mrežu cesta čine dvije državne te veći broj županijskih i lokalnih cesta. Najvažniji prometni pravci su državna cesta D-2 Varaždin-Osijek i državna cesta D-5 Okučani-Virovitica-Terezino Polje-Barcs. Središnjim dijelom LAG-a „VIP“ prolazi podravski prometni koridor koji povezuje središnju i istočnu Hrvatsku. To je jedan od najvažnijih prometnih pravaca kontinentalnog dijela Republike Hrvatske. Željeznički promet: Područjem LAG-a „VIP“ prolaze dvije trase željezničkih pruga. Pruga najvišeg reda na ovom području je dionica tzv. „Podravske magistrale“ koja pripada skupini glavnih pruga 1. reda, odnosno pravac istok - zapad koji podrazumijeva relaciju Osijek-Zagreb u duljini od 82 km. Ovim područjem prolazi

i dionica pruge 2. reda, odnosno pravac sjever-jug, s relacijom Pčelić-Banova Jaruga duljine 10 km. One povezuju sva važnija županijska mjesta i pridonijele su njihovom razvitku. Općine Lukač i Gradina nemaju povezanost željezničkom infrastrukturom. Za teretni promet na ovom području značajni su i industrijski kolosijeci. Pruga prolazi kroz grad Viroviticu što uzrokuje povremene zastoje u prometu. Kompletna željeznička infrastruktura zahtjeva obnovu kako bi ista udovoljila modernim prijevoznim standardima. Riječni promet odvija se graničnom rijekom Dravom te time pripada pod međudržavnu vlast. Plovidba se odvija do Barcsa u ukupnoj udaljenosti od 157 km i ima pristanište na području LAG-a „VIP“: Terezino Polje. Zračni promet: Na području LAG-a „VIP“ nema aktivnog zračnog prometa koji služi za prijevoz putnika i robe, ali postoje sportsko-rekreativne aeronautičke aktivnosti u organizaciji lokalnog aerokluba. One se odvijaju na jednom terenu, od ukupno osam, koji je do nedavno služio poljoprivrednoj avijaciji u obavljanju radova za potrebe poljoprivredne proizvodnje, a nalazi se u Virovitici, odnosno u prigradskom naselju Korija. Pored navedenog, na području Gornjeg Bazja i Pitomače imaju aktivni aeroklubovi koji se, također, bave sportsko-rekreativnim aeronautičkim aktivnostima. **Vodoopskrbni sustav** Virovitica pokriva grad Viroviticu sa svim naseljima te sva naselja u općinama Špišić Bukovica, Lukač, Gradina i Suhopolje. Vodoopskrbni sustav Pitomača pokriva vodovodnom mrežom sva naselja općine Pitomača, osim naselja Križnica. Prema dostupnim podacima, priključenost stanovništva na vodoopskrbnu mrežu nije zadovoljavajuća i kreće se od 18% (Virovitica) do 1% (Špišić Bukovica). **Sustav javne odvodnje** najlošije je organiziran na području općine Gradina, odnosno 2021. godine završeni su radovi na izgradnji sustava odvodnje samo za naselje Gradina, iako je u planu i daljnja izgradnja za ostala naselja općine. Prvi uređaj za pročišćavanje otpadnih voda sagrađen je u Virovitici, koji se do nedavno nalazio u sklopu tvornice šećera i u sklopu kojeg je provođeno biološko pročišćavanje II. stupnja, dok su trenutno u tijeku završni radovi na izgradnji novog pročištača u Virovitici. Također biljni uređaj za pročišćavanje se nalazi u općini Lukač (600 ES) i u naselju Suhopolje (9.900 ES). U naselju Pitomača se nalazi pročišćivač samo za mehaničko pročišćavanje, nakon kojeg se otpadne vode ispuštaju u potok Vir. U tijeku su radovi u aglomeraciji Virovitica po čijem završetku pročišćavanje otpadnih voda će obuhvatiti i općine Špišić Bukovica i Lukač. **Energetska mreža i postrojenja**: Na području LAG-a „VIP“ nema proizvodnih postrojenja električne energije već se nalaze samo prijenosna postrojenja, odnosno dalekovodi. Očekuje se da će u budućnosti biti potrebno ulagati u dogradnju ove mreže zbog povećanja potrošnje stanovništva. Nizinski dio LAG-a „VIP“ vrlo je pogodan za izgradnju plinske mreže od mjesta napajanja do najudaljenijih naselja. Na području LAG-a „VIP“ nalaze se mjerno-redukcijske stanice u Virovitici, Pitomači i Suhopolju. Područjem prolazi više magistralnih plinovoda: Virovitica - Kutina DN 500/50, magistralni plinovod MRS Koprivnica - MRS Suhopolje, DN 250/50, dionica PČ Virovitica - MRS Suhopolje, Pepelana - Suhopolje DN 150/50 i spojnih plinovoda: BIS Otrovanec-MRS Pitomača DN 80/50 spojni plinovod za MRS Viroviticu – zapadni DN 150/50 i spojni plinovod za MRS Viroviticu – istočni DN 150/50. Na području LAG-a „VIP“ u procesu je ishodovanje svih dozvola za jedno postrojenje za proizvodnju električne energije iz biomase kapaciteta 500kw. Zbog sve veće prijetnje od energetske siromaštva potrebno je povećati broj postrojenja za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora energije (OIE). **Gospodarenje otpadom**: Organiziranim prikupljanjem otpada su obuhvaćena sva naselja. Odlagalište otpada nalazi se u Virovitici, dok je odlagalište u Pitomači u postupku sanacije. Reciklažna dvorišta nemaju općine Lukač i Gradina.

Tablica 4: Stanje komunalne infrastrukture na području LAG-a

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Ukupno
Autocesta	Km	n/p
Državna cesta	Km	86,35
Županijska cesta	Km	89,67
Lokalna cesta	Km	143,31
Nerazvrstana cesta	Km	666,45
Željeznička pruga	Km	61,86
Biciklističke staze	Km	6
Međunarodne zračne luke	Broj	n/p
Ostale zračne luke	Broj	n/p
Morske luke	Broj	n/p
Riječne luke	Broj	n/p
Elektr. ener. kablovi	Km	1.270,67
Pokrivenost elektroničko-komunikacijske infrastrukture	% pokrivenosti EK infrastrukture – bakrena parica	71,39 %
	% pokrivenosti EK infrastrukture – svjetlovod	58.13%
	% pokrivenosti EK infrastrukture – koaksijalni kabel	n/p
Plinovod	Km	500
Vodovod	Km	242
Kanalizacija	Km	196,31
Pročišćivači otpadnih voda	Broj	1
Centri za gospod. otpadom	Broj	n/p
Pretovarni centri	Broj	n/p

Izvor: Jedinice lokalne samouprave i VPŽ

1.1.5. Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a

Na području LAG-a „VIP“ većina objekata društvene infrastrukture nalazi se u Virovitici koja je administrativno, gospodarsko i kulturno središte VPŽ, pa tako i LAG-a „VIP“. **Zdravstvo:** Primarna zdravstvena skrb je osigurana putem ambulanti koje djeluju u sklopu Doma zdravlja Virovitica, podružnice Virovitica i Pitomača i pokrivaju različite oblike primarne zaštite: opću/obiteljsku medicinu, stomatološku zaštitu, zdravstvenu zaštitu žena, dojenčadi, predškolske djece i starijih osoba, patronažnu zaštitu, hitnu medicinsku pomoć, sanitetski prijevoz, ljekarničku djelatnost, te u okviru specijalističko-konzilijarne zdravstvene zaštite i dijagnostike obavlja ortodonciju, radiološku, ultrazvučnu i oftalmološku dijagnostiku. U svim općinama organizirana je primarna zdravstvena zaštita (opća medicina), a stomatološke ambulate nema jedino u općini Lukač. Na području LAG-a „VIP“ također djeluje Zavod za hitnu medicinu – tim u Virovitici, Zavod za javno zdravstvo i Opća bolnica Virovitica. U Suhopolju se nalazi Dom za odrasle psihički bolesne osobe. Zdravstvena zaštita na području grada Virovitice suočena je s problemom nedostatka liječnika i zdravstvenih djelatnika. **Socijalna skrb** se ostvaruje putem Centra za socijalnu skrb koja ima svoje područne urede u Virovitici i Pitomači. Na području LAG-a „VIP“ ima više udomiteljskih obitelji u koje se smještaju djeca i odrasli. Institucionaliziranih objekata skrbi za starije i nemoćne, kojih na području LAG-a „VIP“ ima 9, nedovoljnog su kapaciteta s obzirom na potrebe. **Obrazovanje:** Predškolski odgoj je organiziran u dječjim vrtićima na području grada Virovitice (4 objekta u Virovitici i 1 u naselju Sv. Đurađ) te u općini Pitomača, Gradina, Špišić Bukovica, Suhopolje i Lukač (odnosno u naselju Gornje Bazje), iz čega je vidljivo da sve JLS s područja koje obuhvaća LAG „VIP“ imaju riješen predškolski odgoj. Potrebno je ulagati u modernizaciju predškolskih ustanova i povećati broj pomoćnika u nastavi za djecu s poteškoćama u razvoju. Područje LAG-a „VIP“ pokriveno je osnovnoškolskim obrazovanjem, a srednjoškolsko

obrazovanje se stječe u Virovitici i Pitomači. Na području LAG-a „VIP“ djeluju i 2 Centra izvrsnosti: u Virovitici za turizam i ugostiteljstvo te u Pitomači za poljoprivredu. Većina matičnih i područnih škola na području VPŽ energetske su obnovljene i svim učenicima su osigurani jednaki uvjeti školovanja. Produženi dnevni boravak uveden je u školama u kojima su roditelji iskazali interes, dok je u školama na području općine Lukač, Suhopolje i Špišić Bukovica uveden i program cjelodnevne nastave. U Virovitici djeluje Veleučilište s više različitih programa ekonomskog i tehničkog smjera, ali je prisutan kontinuiran pad broja upisanih studenata. U akademskoj 2020./2021. godini počeo je djelovati i Šumarski fakultet s kapacitetom od 25 polaznika. Za smještaj studenata u Virovitici izgrađen je i studentski dom. Programe cjeloživotnog obrazovanja provode Pučko otvoreno učilište (POU) Aspekt u Virovitici te škola stranih jezika u Virovitici. **Kultura:** U Virovitici se nalazi Gradski i Franjevački muzej te šetalište Edite Schubert (koja se ubraja u jednu od najistaknutijih hrvatskih trans avangardnih umjetnika). Knjižnice i čitaonice nalaze se u Virovitici i Pitomači. Virovitica ima i bibliobus koji prolazi kroz sva gradska naselja. Kazalište Virovitica je etablirano i održava predstave za različite dobne skupine, a predstave održava u Virovitici i diljem Republike Hrvatske. Područje LAG-a „VIP“ ima **tradiciju održavanja kulturnih manifestacija** u Virovitici, od kojih je važno spomenuti: Virovitičke kazališne susrete-Virkas, Virovitičko kazališno ljeto, Proljetne zvuke Jana Vlašymkog, Prosinac u gradu, Noć muzeja, Europska noć kazališta, Festival klasične i sakralne glazbe Kolbovi dani i dr. U Pitomači se redovito održava festival Pjesme Podravine i Podravlja. **Sport i rekreacija:** Na području LAG-a „VIP“ nema profesionalnih sportskih klubova, već su sportske aktivnosti organizirane kao amaterske ili rekreacijske, uz niz lokalnih i regionalnih sportskih manifestacija, dok je ženski sport i dalje nedovoljno razvijen. Postojeća sportsko-rekreacijska infrastruktura je nedovoljno uređena. Na području grada Virovitice nalazi se najveća koncentracija sportsko rekreacijskih objekata i biciklističkih staza, dok se najveći broj nogometnih terena nalaze u prigradskim naseljima. **Vatrogasna služba** organizirana je putem niza dobrovoljnih vatrogasnih društava koji su udruženi u vatrogasne zajednice općina i Vatrogasnu zajednicu Virovitičko-podravsku županije. Grad Virovitica financira i Javnu vatrogasnu postrojbu. Na području LAG-a „VIP“ razvidna je potreba za daljnjom izgradnjom društvene infrastrukture u manjim naseljima, kao i za obnovom postojeće, kako radi podizanja kvalitete života stanovnika, tako i za potrebe razvoja turizma. Društvenu infrastrukturu potrebno je povezati s očuvanjem prirodne i kulturne baštine te očuvanjem tradicijskih vrijednosti područja, kao i jačanjem integracije zajednice. Nedostaju kvalitetni i inovativni sadržaji međugeneracijske solidarnosti i društvene integracije starijih osoba i drugih osjetljivih skupina. Važno je i poticati rad organizacija civilnog društva za pružanje socijalnih usluga sukladno lokalnim potrebama i u koordinaciji.

Tablica 5: Stanje društvene infrastrukture na području LAG-a

Vrsta infrastrukture	Mjerna jedinica	Količina
Društveni/kulturni dom, dom za mlade	Broj	51
Kazališta	Broj	1
Kino dvorane	Broj	2
Knjižnice	Broj	3
Muzeji	Broj	3
Vatrogasni dom	Broj	16
Ambulanta	Broj	17
Dom zdravlja	Broj	1
Bolnica	Broj	1
Vrtići	Broj	7
Ostali predškolski objekti	Broj	2

Osnovne škole	Broj	7
Srednje škole	Broj	6
Sportske građevine (zatvorene) ne uključujući školske dvorane	Broj	22
Sportske građevine (otvorene)	Broj	24
Dom za nezbrinutu djecu	Broj	n/p
Dom za starije i nemoćne	Broj	9
Ustanove za rehabilitaciju ovisnika (koje ne spadaju pod bolnice)	Broj	n/p

Izvor: Jedinice lokalne samouprave i VPŽ

1.2. Gospodarske značajke područja LAG-a

Prema indeksu razvijenosti, grad Virovitica pripada u 6. skupinu razvijenosti (indeks razvijenosti iznosi 102,695% od prosjeka RH), općina Pitomača je u 3. skupini razvijenosti (95,808% prosjeka RH), dok su ostale JLS⁴ u najnižoj, 1. razvojnoj skupini, s malim izvornim prihodima po stanovniku, visokom stopom prosječne nezaposlenosti i lošom obrazovnom strukturom.

Najznačajnije djelatnosti na području LAG-a „VIP“ su poljoprivreda, šumarstvo te na njih naslonjena prerađivačka industrija. Prema podacima o zaposlenima u pravnim osobama po djelatnostima najviše zaposlenih u 2020. godini je u prerađivačkoj industriji. **Rudarstvo:** Područje LAG-a „VIP“ obiluje različitim mineralnim sirovinama: najviše građevni pijesci i šljunci i ciglarske gline. Također, na području LAG-a „VIP“ su ležišta/pojave zemnog plina i nafte, od kojih su neka u eksploataciji, ali ima i neistraženih ležišta treseta, a potencijalno i izvora geotermalnih voda.

Šumarstvo: Na području LAG-a „VIP“ ukupno 20.212,06 ha je šuma i šumskog zemljišta, od toga je privatnih šuma 3.738,63 ha (18,50%). Najviše privatnih šuma je u općini Pitomača, gdje je 1.482,28 ha u privatnom vlasništvu (39,38%). Državne šume su uređene i imaju FSC certifikat. Gospodarski najznačajnije šume su šume hrasta i jasena, koje se koriste kao sirovina u razvijenoj drvoprerađivačkoj industriji na području LAG-a „VIP“ i VPŽ.

Poljoprivreda je najznačajnija gospodarska grana područja utemeljena na plodnom tlu i pogodnim klimatskim uvjetima koji omogućuju proizvodnju žitarica (osobito pšenice i kukuruza), industrijskog (šećerna repa) i aromatičnog bilja (prvenstveno kamilica, zatim metvica, crni sljez), uljarica, voća (lješnjak) i grožđa, dok su pjeskovita tla pogodna za proizvodnju duhana i povrća (paprika). Virovitičko vinogorje, na obroncima Bilogore, poznato je i po proizvodnji kvalitetnih vina, kao što su: graševina, frankovka, cabernet sauvignon, chardonnay te pinot. Najvažnije poljoprivredno područje smješteno je prema rijeci Dravi gdje se uzgajaju povrtlarske i voćarske kulture. U odnosu na cijelu VPŽ, na području LAG-a „VIP“ nalazi se: 48% oranica (na kojima se uzgajaju ratarske, krmne i industrijske kulture, povrće i ljekovito bilje), 51% livada, 26% vinograda te 38% voćnjaka (u kojima se najviše uzgajaju: lijeska, orah, jabuka i breskva). Od ukupnih 127 ha plastenika na području VPŽ, na području LAG-a „VIP“ nalazi se čak 95%, odnosno 121 ha u kojima se uzgaja razno povrće. Plastička proizvodnja ima tendenciju rasta zbog veće rentabilnosti u odnosu na ratarske proizvode, a na to utječu: veća vrijednost proizvedenog proizvoda i klimatske promjene koje su uzrok niskih prinosa ratarskih kultura. Proizvodnja povrća van plastenika je prepoznatljiva aktivnost daleko van granica LAG-a „VIP“, a najviše se proizvode: paprika raznih vrsta, rajčica, grah, salata, tikve, luk, kupusnjače, krumpir i mrkva. Područje LAG-a „VIP“ ističe se po površinama na

⁴ Izuzev općine Špišić Bukovica koja je početkom 2024. godine, sukladno Odluci o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti (NN 3/2024), iz I. razvojne skupine razvrstana u II. razvojnu skupinu

kojima se uzgaja ljekovito bilje, od čega najviše kamilica koja se prodaje u suhom stanju izvan granica RH, a samo mali dio u obliku esencija, dok prerada u ostale oblike nije razvijena. U svim tipovima poljoprivredne proizvodnje uočljiv je nedostatak prerade poljoprivrednih proizvoda zbog čega se ostvaruje ukupno znatno manji prihod uz velika odstupanja u uvjetima otkupa proizvoda zbog čega značajne količine i propadaju, kao što su proizvodi van klase ili proizvodi koji dolaze u vrijeme kada im je najmanja otkupna cijena. Početkom 2023. godine osnovana je Poljoprivredna zadruga „Naš lješnjak“ sa sjedištem u Virovitici. Važno je istaknuti brojno stanje stoke: većinu od broja goveda čini junad u tovu dok se broj muznih krava iz godine u godinu smanjuje zbog tržišnih uvjeta (niske otkupne cijene mlijeka, visokih cijena repromaterijala, nedostatka prerađivačkih kapaciteta i sl.). **Prerađivačka industrija:** U usporedbi s 2018. godinom došlo je do povećanja zaposlenih u ovom sektoru u apsolutnom i relativnom iznosu, što opravdava velika ulaganja u potpurnu poduzetničku infrastrukturu na području LAG-a „VIP“ (12 poduzetničkih zona, ukupne površine 326,81 ha). U Virovitici je otvoren Poduzetnički inkubator (namijenjen MSP ITC sektora, s 5 proizvodnih prostora i 10 manjih prostora za razvoj visokih tehnologija) te Panonski drveni centar izvrsnosti od cca 1.950 m² (koji objedinjava usluge za poduzetnike i obrtnike iz drvoprerađivačke industrije u Hrvatskoj i regiji, u svim fazama razvoja finalnih proizvoda). U pripremi je izgradnja objekta Post inkubatora (prvi u RH). Važno je napomenuti da je na području općine Pitomača (odnosno u naselju Kladare) također izgrađen Poduzetnički inkubator. Od 10 najznačajnijih poduzeća po broju zaposlenih, na području VPŽ čak njih 5 ima sjedište u Virovitici i to iz sektora prerađivačke industrije (prerada drveta, proizvodnja obuće, prerada duhana) i građevine (gradnja vodnih građevina). Prema ukupnom prihodu od 10 najvećih društava u VPŽ, njih čak 4 su sa sjedištem u Virovitici i bave se preradom drveta, izgradnjom vodnih građevina, preradom duhana i ratarstvom. Također, tvrtke koje se bave preradom drveta i duhana su među velikim izvoznicima, a pridružuje im se i trgovačko društvo za proizvodnju ljekovitog i aromatičnog bilja iz Pitomače. Od 2015. do 2020. godine prosječna bruto plaća je porasla za 20%, što je više od prosjeka RH (16%), ali iznos bruto plaća u VPŽ je niži za 17,84%.

Turizam: Na području LAG-a „VIP“ moguće je razvijati različite oblike izletničkog, rekreacijskog, seoskog i planinskog turizma, temeljenog na prirodnoj i kulturno-povijesnoj baštini. Turizam je još u začecima, a njegov razvoj ovisit će ne samo o aktivnostima privatnog i javnog sektora, već i o načinu kako će se razvijati i razriješiti kriza koja je nastupila u Europskoj Uniji vezano za opskrbu energijom jer ukoliko se energetska siromaštvo bude povećavalo moguće je očekivati da se isto negativno odrazi na povećanje turizma i pripadajuće potrošnje.

Za gospodarski (socioekonomski) razvoj područja LAG-a „VIP“ neophodna su daljnja ulaganja u nove i inovativne tehnologije i metode, nova znanja i vještine te umrežavanje i integraciju dionika, kao i u jačanje svijesti o održivom korištenju baštine i velikih tradicijskih vrijednosti područja u svrhu jačanja njegove jedinstvenosti i prepoznatljivosti. Udruživanje gospodarskih subjekata u svim formama i suradnja s drugim razvojnim sektorima, velik je potencijal za ukupan razvoj područja, a posebno kroz poljoprivredu, proizvodnju hrane te turizam. Postojeći gospodarski subjekti novo programsko razdoblje trebaju koristiti za jačanje konkurentnosti, posebno kroz zelenu i digitalnu tranziciju. Na području LAG-a „VIP“ potrebno je jačati svijest te znanja i vještine o poduzetništvu u svrhu zapošljavanja i samozapošljavanja, kao i opće održivosti gospodarstva, dok posebnu pažnju treba posvetiti mladima i ženama, kao najosjetljivijim društvenim skupinama.

Tablica 6: Osnovni razvojni pokazatelji LAG područja

JLS	Razvojna skupina prema IR	Indeks razvijenosti JLS	Prosječan dohodak po stanovniku, eura	Prosječni izvorni prihodi po stanovniku, eura	Prosječna stopa nezaposlenosti	Opće kretanje stanovništva	Indeks starenja	Visoko obrazovano stanovništvo (VŠS, VSS)
grad Virovitica	6	102,695	3.701,06	266,96	0,1968	95,40	99,1	0,1850
općina Gradina	1	89,803	1.930,94	147,12	0,3601	80,52	102,2	0,0465
općina Lukač	1	92,036	2.313,14	178,17	0,2999	82,76	116,2	0,0447
općina Pitomača	3	95,808	2.322,81	187,17	0,2366	93,16	90,4	0,0718
općina Suhopolje	1	91,766	2.267,87	145,04	0,3284	85,83	134,1	0,0636
općina Špišić Bukovica	1 ⁵	92,073	1.996,19	138,90	0,2962	87,66	99,2	0,0433
Ukupno LAG	n/p	n/p	2.422,00	177,22	0,28633	87,55	106,87	0,0758

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije (MRRFEU); razdoblje 2014.-2016.

Tablica 7: Broj osoba zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007) u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj zaposlenih prema području djelatnosti – NKD 2007 ⁶																				Broj zaposlenih ukupno za sva područja	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	
2018.	411	8	2.079	127	306	467	1.193	281	149	56	168	0	241	74	1.125	1.090	1.087	132	39	0	0	9.033
2019.	284	8	2.073	128	364	544	1.197	321	125	69	159	0	283	94	1.041	1.102	1.157	121	40	0	0	9.110
2020.	331	8	2.411	132	390	520	1.094	302	176	94	175	0	292	44	938	1.120	1.150	124	58	0	0	9.359

Izvor: Državni zavod za statistiku

⁵ Početkom 2024. godine, sukladno Odluci o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti (NN 3/2024), općina Špišić Bukovica je iz I. razvojne skupine razvrstana u II. razvojnu skupinu

⁶ Državni zavod za statistiku - Broj zaposlenih u pravnim osobama po djelatnosti (NKD 2007)

Tablica 8: Poduzetnici u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj poduzetnika prema području djelatnosti – NKD 2007																				Broj poduzetnika ukupno za sva područja	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T		U
2018.	75	0	126	12	12	75	190	37	42	21	1	7	68	12	0	7	14	6	16	0	0	721
2019.	78	1	135	13	11	80	192	34	41	19	1	7	69	12	0	8	17	6	18	0	0	742
2020.	77	1	142	15	11	96	194	40	51	20	1	7	75	17	0	8	16	10	19	0	0	800

Izvor: Hrvatska gospodarska komora

Tablica 9: Obrti u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

Godina	Broj obrta prema djelatnosti		Broj obrta ukupno za sve djelatnosti
	Proizvodna djelatnost	Uslužna djelatnost	
2018.	58	160	497
2019.	58	158	496
2020.	58	180	505

Izvor: Hrvatska obrtnička komora

Tablica 10: Struktura poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a

JLS	Organizacijski oblik poljoprivrednika						
	OPG	SOPG	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga	Druge pravna osoba i ostalo	Od toga broj ekoloških proizvođača
grad Virovitica	766	51	14	36	1	1	60
općina Gradina	486	5	6	8	3	3	16
općina Lukač	259	18	6	11	0	1	11
općina Pitomača	1.053	58	18	17	1	4	32
općina Suhopolje	515	22	8	5	2	2	15
općina Špišić Bukovica	539	15	7	9	1	0	19
Ukupno LAG	3.618	169	59	86	8	11	153

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju – AGRONET

Tablica 11: Veličina poljoprivrednih gospodarstva na području LAG-a

JLS	Ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva (EUR)					
	do 3.000	3.001 – 8.000	8.001 – 15.000	15.001 – 50.000	50.001 – 100.000	100.001 i više
grad Virovitica	459	195	94	80	21	19
općina Gradina	137	144	72	109	35	13
općina Lukač	116	74	36	33	21	15
općina Pitomača	501	271	131	186	51	11
općina Suhopolje	240	135	54	96	23	6
općina Špišić Bukovica	237	92	54	141	33	14
Ukupno LAG	1.690	911	441	645	184	78

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju

Tablica 12: Poljoprivredne i šumske površine na području LAG-a

JLS	Ukupna poljoprivredna površina (ha)	Ukupan broj parcela u ARKOD-u	Livade (ha)	Voćnjaci (ha)	Vinogradi (ha)	Maslinici	Pašnjaci (ha)	Oranice (ha)	Šume i šumsko zemljište
grad Virovitica	4.586,93	3.400	171,80	139,56	9,86	n/p	55,49	4.195,25	8.184,18
općina Gradina	8.337,56	4.704	21,73	84,58	2,09	n/p	6,35	8.213,47	946,63
općina Lukač	5.769,10	4.153	45,93	76,33	1,19	n/p	21,39	5.579,74	283,91
općina Pitomača	7.898,57	9.698	298,90	150,53	63,23	n/p	161,96	7.052,30	3.763,96
općina Suhopolje	7.796,04	5.092	260,44	291,06	7,53	n/p	7,94	4.925,18	3.883,23
općina Špišić Bukovica	5.242,21	5.785	96,12	128,00	27,43	n/p	22,81	7.291,64	3.150,15
Ukupno LAG	39.630,41	32.832	894,92	870,06	111,33	n/p	275,94	37.257,60	20.212,06

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i Hrvatske šume d.o.o.

Tablica 13: Brojno stanje stoke na području LAG-a

JLS	Kategorija stoke							
	Govedo	Ovca	Koza	Konj	Svinja	Perad	Magarac	Pčela (pčelinje zajednice)
grad Virovitica	355	1.211	35	62	2.683	7.725	1	11.299
općina Gradina	1.192	492	81	70	3.135	4.262	26	706
općina Lukač	951	387	70	30	1.769	3.696	0	712
općina Pitomača	3.229	2.192	82	39	3.223	7.726	7	1.967
općina Suhopolje	5.196	3.370	72	68	4.293	4.125	8	4.960
općina Špišić Bukovica	974	688	19	17	3.556	11.496	1	553
Ukupno LAG	11.897	8.340	359	286	18.659	39.030	43	20.197

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede

Tablica 14: Dolasci turista i noćenja u 2018., 2019. i 2020. na području LAG-a

JLS	Godina																	
	2018.						2019.						2020.					
	dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista			dolasci turista			noćenja turista		
	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani	ukupno	domaći	strani
grad Virovitica	3.679	2.763	916	11.327	8.564	2.865	3.589	2.799	790	11.564	8.587	2.977	1.810	1.368	442	8.315	5.868	2.447
općina Gradina	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
općina Lukač	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
općina Pitomača	1.019	608	411	2.849	979	1.870	1.006	626	380	1.879	957	922	588	491	97	1.742	1.513	229
općina Suhopolje	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
općina Špišić Bukovica	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
Ukupno LAG	4.698	3.371	1.327	14.176	9.543	4.735	4.595	3.425	1.170	13.443	4.698	3.371	1.327	14.176	9.543	4.735	4.595	3.425

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 15: Dobna struktura nezaposlenih na području LAG-a

JLS	Dobna struktura																														
	15-19			20-24			25-29			30-34			35-39			40-44			45-49			50-54			55-59			60 i više			ukupno
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	ukupno			
grad Virovitica	17	10	27	34	62	96	48	61	109	30	38	68	35	55	90	48	57	105	28	47	75	25	59	84	61	95	156	41	51	92	902
općina Gradina	4	6	10	11	17	28	8	11	19	6	10	16	3	12	15	10	9	19	7	23	30	11	13	24	16	12	28	18	6	24	213
općina Lukač	6	2	8	13	10	23	5	15	20	7	12	19	6	9	15	11	8	19	3	13	16	8	18	26	12	14	26	16	4	20	192
općina Pitomača	13	14	27	22	31	53	17	22	39	9	19	28	11	21	32	25	24	49	11	17	28	15	13	28	18	32	50	13	15	28	362
općina Suhopolje	8	5	13	10	16	26	9	25	34	7	14	21	11	14	25	21	14	35	5	20	25	16	17	33	25	19	44	26	15	41	297
općina Špišić Bukovica	7	7	14	6	17	23	4	12	16	2	6	8	4	7	11	6	10	16	10	5	15	6	9	15	13	5	18	4	5	9	145
Ukupno LAG	55	44	99	96	153	249	91	146	237	61	99	160	70	118	188	121	122	243	64	125	189	81	129	210	145	177	322	118	96	214	2.111

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje (<https://statistika.hzz.hr/>)

Tablica 16: Dobna struktura zaposlenih na području LAG-a

JLS	Dobna struktura																																	
	15-19			20-24			25-29			30-34			35-39			40-44			45-49			50-54			55-59			60-64			65 i više			ukupno
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U				
grad Virovitica	30	14	44	287	187	474	527	463	990	598	506	1.104	499	483	982	458	461	919	490	565	1.055	491	490	981	366	243	609	97	100	197	24	3	27	
općina Gradina	7	4	11	58	40	98	67	41	108	73	36	109	66	22	88	71	36	107	99	44	143	74	35	109	44	16	60	18	7	25	3	0	3	861
općina Lukač	5	3	8	53	43	96	83	48	131	77	41	118	79	43	122	63	61	124	111	50	161	75	35	110	48	22	70	20	2	22	4	0	4	966
općina Pitomača	23	19	42	146	71	217	213	164	377	256	174	430	262	184	446	228	162	390	196	140	336	198	128	326	144	72	216	69	19	88	16	8	24	2.892
općina Suhopolje	16	9	25	73	59	132	132	90	222	17	66	183	94	71	165	111	77	188	131	101	232	112	76	188	74	23	97	33	9	42	1	2	3	1.477
općina Špišić Bukovica	14	9	23	67	39	106	93	63	156	84	62	146	90	72	162	98	72	170	108	66	174	67	41	108	47	20	67	18	4	22	4	3	7	1.141
Ukupno LAG	95	58	153	684	439	1.123	1.115	869	1.984	1.105	885	2.090	1.070	875	1.965	1.029	869	1.898	1.135	966	2.101	1.017	805	1.822	723	396	1.119	255	141	396	52	16	68	14.719

Izvor: Državni zavod za statistiku

1.3. Demografske značajke LAG područja

U periodu od 2001. do 2021. godine ukupan broj stanovnika na području LAG-a „VIP“ smanjio se za 22,2%, s time da se nakon 2011. godine proces depopulacije ubrzao. Depopulacijom su zahvaćene sve JLS, najviše one ruralnije (Lukač, Gradina, Špišić Bukovica, Suhopolje). Regionalna i lokalna samouprava je u sklopu svojih ovlasti i mogućnosti ulagala u unapređenje uvjeta za život stanovnika. Značajna sredstva su uložena u unaprjeđenje školstva, zdravstvene zaštite, komunalnu i poduzetničku potpurnu infrastrukturu, poljoprivredu i gospodarenja otpadom. Također, od ulaska u Europsku Uniju 2013. godine, poduzetnicima su i dalje bili na raspolaganju različiti izvori financijskih sredstava za projekte privatnog sektora. Isto tako, za razvoj i prilagodbu EU standardima, na raspolaganju su financijska sredstva osigurana za provedbu Zajedničke poljoprivredne politike. Sve to nije utjecalo na negativne demografske trendove. Činjenica je da je zaostajanje u visini plaća ove Županije za hrvatskim prosjekom jedan od najvažnijih razloga za napuštanje područja LAG-a „VIP“.

Dobna struktura stanovništva ukazuje na dominaciju udjela radno sposobnog stanovništva u dobi od 20 do 59 godina starosti. Udio stanovništva starijeg od 60 godina iznosi visokih 22,86%, dok na stanovništvo do 19 godina otpada 22,19%. Iz analize dobne i spolne strukture stanovništva LAG-a „VIP“, također je vidljivo da na području LAG-a „VIP“ prevladavaju žene s 51,84%. Prema nacionalnoj strukturi na području LAG-a „VIP“ 94,64% stanovnika je hrvatske nacionalnosti. Najbrojnija je srpska nacionalna manjina (1.247 pripadnika). U općini Gradina i Suhopolje broj pripadnika srpske manjine veći je od 5%.

Civilno društvo: Na području LAG-a „VIP“ aktivna je 361 organizacija civilnog društva (OCD) različitog djelokruga. Najviše udruga je registrirano u Virovitici, njih 194 ili u postotku 53,74%. Najviše je sportskih udruga (nogometnih i malonogometnih). Na području općine Suhopolje i Pitomača djeluju likovni klubovi osnovani s ciljem poticanja razvoja i unaprjeđivanja likovnog stvaralaštva. Mnogo je i udruga koje se bave očuvanjem etno baštine (primjerice kulturno umjetnička društva). Aktivnosti udruga na području LAG-a „VIP“ najčešće se financiraju iz proračuna JLS. U novije vrijeme udruge sve češće počinju financirati svoje projekte iz EU sredstava, ali traže i donacije od lokalnih gospodarstvenika. Jačanje organizacija civilnog društva neophodno je za promjenu atmosfere i kvalitete života u području LAG-a „VIP“. OCD-i trebaju adekvatan prostor za rad, opremu, ali i jačanje kapaciteta, kako bi što kvalitetnije doprinijeli općem socioekonomskom razvoju. Potrebno im je institucionalno jačanje, kao i povezivanje s drugim razvojnim dionicima područja, u svrhu postizanja opće sinergije ljudskih resursa te razvoja zajedništva, identiteta i integracije zajednice. Oni su platforma za međugeneracijsku suradnju te očuvanje razvojnih resursa i tradicijskih vrijednosti područja. LAG „VIP“ u ovom razdoblju treba posvetiti pažnju povećanju kvalitete života stanovnika, razvoju programa i sadržaja za umrežavanje, druženje, sport, rekreaciju te posvetiti se i inkluziji osjetljivih društvenih skupina.

Prema Popisu stanovništva 2021. godine, a uzimajući u obzir obrazovnu strukturu na području LAG-a „VIP“, razvidna je potreba razvoja edukacijsko informativnih aktivnosti, odnosno svih aktivnosti vezanih za jačanje ljudskih kapaciteta i razvoj cjeloživotnog učenja. Isto tako, negativni demografski trendovi u području ukazuju na jačanje potpore osjetljivim skupinama društva, posebno ženama i mladima te osobama starije dobi i to u ruralnim naseljima LAG-a „VIP“. Potrebno je pružiti potporu programima zapošljavanja i samozapošljavanja u svim sektorima. LAG „VIP“ se u ovom razdoblju mora posvetiti rješavanju potreba povećanja kvalitete života stanovnika razvojem obrazovnih programa, jačanjem sporta i rekreacije te općeg zdravlja stanovnika. Posebno je potrebno razviti sadržaje i programe za osobe s invalidnosti te druge skupine društva s teškoćama.

Tablica 17: Natalitet, mortalitet i vitalni indeks na području LAG-a

Naziv JLS	Natalitet		Mortalitet		Vitalni indeks		Prosječna starost stanovnika
	2011.	2020.	2011.	2020.	2011.	2020.	2011.
grad Virovitica	215	161	250	237	86,00	67,93	40,80
općina Gradina	32	23	73	70	43,84	32,86	41,40
općina Lukač	41	19	57	60	71,93	31,67	42,30
općina Pitomača	100	86	145	143	68,97	60,14	40,0
općina Suhopolje	56	55	118	120	47,46	45,83	43,70
općina Špišić Bukovica	54	35	70	67	77,14	52,24	40,80
Ukupno LAG	498	379	713	697	69,85	54,38	41,50

Izvor: Državni zavod za statistiku; Popis stanovništva 2021. i 2011. Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske

Tablica 18: Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a

Naziv JLS	Bez škole			Osnovna škola			Srednja škola ⁷			Visoko obrazovanje												Nepoznato		
										Svega			Stručni studij ⁸			Sveučilišni studij ⁹			Doktorat					
	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U	M	Ž	U
grad Virovitica	17	83	100	1.102	1.937	3.039	5.036	4.423	9.459	1.525	1.835	3.360	566	716	1.282	947	1.113	2.060	12	6	18	1	2	3
općina Gradina	4	35	39	374	500	874	683	481	1.164	72	76	148	35	32	67	37	44	81	0	0	0	0	0	0
općina Lukač	5	33	38	321	469	790	720	533	1.253	69	81	150	37	42	79	32	39	71	0	0	0	0	0	0
općina Pitomača	39	87	126	1.074	1.519	2.593	1.777	1.432	3.209	301	384	685	143	175	318	156	206	362	2	3	5	1	2	3
općina Suhopolje	16	72	88	600	809	1.409	1.289	1.023	2.312	136	219	355	64	111	175	72	108	180	0	0	0	0	0	0
općina Špišić Bukovica	13	19	32	498	703	1.201	722	555	1.277	63	109	172	37	58	95	26	50	76	0	1	1	1	1	2
Ukupno LAG	94	329	423	3.969	5.937	9.906	10.227	8.447	18.674	2.166	2.704	4.870	882	1.134	2.016	1.270	1.560	2.830	14	10	24	3	5	8

Izvor: Državni zavod za statistiku (podaci za stanovništvo prema najviše završenoj školi i spolu), 2021.

⁷ Obuhvaćene su sve srednje škole – industrijske i obrtničke strukovne škole, škole za zanimanje, škole za KV i VKV radnike, tehničke i srodne strukovne škole i gimnazije.

⁸ Obuhvaćene su sve više škole, I. (VI.) stupnjevi fakulteta te stručni studiji po Bologni.

⁹ Obuhvaćeni su svi fakulteti, umjetničke akademije, svi sveučilišni studiji po Bologni te magistarski znanstveni, stručni i umjetnički studij.

2. REZULTATI PROVEDBE LRS U RAZDOBLJU 2014. – 2022.

U razdoblju od 26. ožujka 2018. do 1. lipnja 2023. godine LAG „VIP“ je raspisao i obradio ukupno 6 natječaj iz Podmjere 19.2. Upravni odbor LAG-a „VIP“ (kao tijelo za donošenje odluka o odabiru projektnih prijedloga u sustavu provedbe decentralizirane raspodjele financijskih sredstava iz javnih izvora kojima upravlja LAG) donio je odluke o odabiru za ukupno 52 projekta koje je administrirao ured LAG-a „VIP“, od kojih je Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR) odobrila 51 projekt.

Za provedbu 51 projekta od strane LAG-a ukupno je dodijeljen iznos od 1.617.281,00 EUR. Od 51 odobrenog projekta iz Podmjere 19.2., na tipu operacije (TO) 1.1.1. „Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava“ (koji je sukladan nacionalnom TO 4.1.1. iz PRR RH za razdoblje 2014.-2020.) završeno je 13 projekata te konačno isplaćeno 340.245,24 EUR. Na TO 1.1.3. „Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava“ (koji je sukladan nacionalnom TO 6.3.1. iz PRR RH za razdoblje 2014.-2020.) završeno je 11 projekata te konačno isplaćeno 170.455,50 EUR. Na TO 2.1.1. „Razvoj opće društvene infrastrukture u svrhu podizanja kvalitete života stanovnika LAG-a“ (koji je sukladan nacionalnom TO 7.4.1. iz PRR RH za razdoblje 2014.-2020.) završeno je 9 projekata te je konačno isplaćeno 300.577,03 EUR. Ukupno konačno isplaćenih projekata je 33 i to u ukupnom iznosu 811.277,77 EUR, što je 56,41% od ukupne raspoložive alokacije za provedbu Podmjere 19.2. (uključujući i prijelazno razdoblje 2021.-2022. godinu).

Nakon odobrenja bespovratne potpore u maksimalnom iznosu od 46.990,48 EUR od strane APPRRR-a za razdoblje 2014.-2020. za provedbu Podmjere 19.3. „Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a“ (bez uključenih sredstava za prijelazno razdoblje 2021.-2022.), LAG „VIP“ je zajedno s projektnim partnerima, tijekom rujna i kolovoza 2020. godine, podnio 2 Zahtjeva za potporu na Natječaj za provedbu tipa operacije 19.3.2. „Provedba aktivnosti projekta suradnje“, u sklopu čega su prijavljena 2 međuteritorijalna projekta suradnje. Prvi pod nazivom „BUSYBEE WORKSHOP“ (koji se provodio s projektnim partnerima LAG-om „Bilogora-Papuk“, LAG-om „Papuk“, LAG-om „VINODOL“ i LAG-om „Lika“), ukupne dodijeljene vrijednosti 111.586,70 EUR, te drugi pod nazivom „Turizmom razvijamo područje“ (koji se provodio s projektnim partnerima LAG-om „Moslavina“, LAG-om „Baranja“, LAG-om „Međimurski doli i bregi“, LAG-om „Papuk“ i LAG-om Srijem), ukupne dodijeljene vrijednosti 162.120,65 EUR. Oba navedena međuteritorijalna projekta suradnje završila su provedbu u 2022. godini, s time da je za cijeli projekt suradnje pod nazivom „BusyBee Workshop“ ukupno isplaćeno 104.619,42 EUR, a za projekt suradnje pod nazivom „Turizmom razvijamo područje“ ukupno 157.091,84 EUR.

Nakon što je LAG-u „VIP“ odobreno dodatnih 24.921,05 EUR za prijelazno razdoblje (odnosno za 2021. i 2022. godinu) za provedbu Podmjere 19.3. „Provedba aktivnosti projekta suradnje“, početkom prosinca 2022. godine, LAG „VIP“ prijavio je i 3. međuteritorijalni projekt suradnje pod nazivom „Od Istoka do Juga“, na kojem je LAG „VIP“ nositelj projekta/glavni partner, dok su ostali partneri na projektu LAG „Adrion“, LAG Srijem i LAG „Zrinska gora – Turopolje“. Projekt je, temeljem Odluke o dodjeli sredstava, dana 31. siječnja 2023. godine i odobren od strane APPRRR-a. Zatražena i dodijeljena ukupna vrijednost prijavljenog projekta iznosi 132.768,67 EUR, dok je LAG-u „VIP“ dodijeljeno ukupno 28.067,69 EUR. Opći cilj projekta je: Promocija područja kroz razvoj ruralnog turizma i jačanje ljudskih kapaciteta dionika s područja LAG-ova partnera, a projekt se planira provesti u razdoblju od siječnja 2023. do prosinca 2024. godine. LAG „VIP“ u svojem radu provodio je i Stručna osposobljavanja bez zasnivanja radnog odnosa na godinu dana te tako stručno osposobljavao ukupno 5 osoba (radnika).

Tablica 19: Rezultati provedbe LRS u razdoblju 2014. – 2022. i provedbe drugih projekata¹⁰

Provedba LRS 2014. – 2022.											
Tip operacije	Natječaj LAG-a		Odobreni projekti od strane LAG-a		Odobreni projekti od strane APPRRR		Potpuno isplaćeni projekti		Pokazatelji		
	br	Alokacija, eura	br	Iznos, eura	br	Iznos, eura	br	Iznos, eura	Br. novostvorenih radnih mjesta (u isplaćenim projektima)	Pokazatelji LAG-a	Pokazatelji LAG-a
4.1.1. ¹¹	1	376.184,16	16	376.184,16	16	376.184,16	13	310.822,60 ¹²	4	Broj PG-a kojima je dodijeljena potpora u okviru PRR za ulaganje u restrukturiranje ili modernizaciju / 15	Broj PG-a kojima je dodijeljena potpora za ulaganje u restrukturiranje ili modernizaciju / 13
4.2.1.	0	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
6.1.1.	0	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
6.3.1. ¹³	1	207.511,05	14	207.511,05	14	207.511,05	11 ¹⁴	170.455,50 ¹⁵	0	Broj PG-a koji su dobili potporu za razvoj malih PG-a / 12	Broj PG-a koji su dobili potporu za razvoj malih PG-a / 11
6.4.1.	0	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p	n/p
7.4.1. ¹⁶	4	1.033.585,79	22	1.030.540,48	21	970.508,23	9	300.577,03 ¹⁷	0	Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/infrastrukture / 24,26%	Postotak ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanih usluga/infrastrukture / 19,79%

¹⁰ Stanje zaključno na dan 1. lipnja 2023. godine

¹¹ Tip operacije 1.1.1. „Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava“ iz LRS LAG-a „VIP“ za razdoblje 2014.-2020. (2022.)

¹² Očekuje se konačna isplata u maksimalnom iznosu od 363.450,52 EUR za 15 projekata, budući da je 1 korisnik odustao

¹³ Tip operacije 1.1.3. „Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava“ iz LRS LAG-a „VIP“ za razdoblje 2014.-2020. (2022.)

¹⁴ Od ukupno 14 odobrenih korisnika od strane LAG-a i APPRRR-a, 2 korisnika su odustala, a 1 je umro

¹⁵ Za ukupno 11,5 projekata, budući da su 2 korisnika odustala, a 1 je umro, ali mu je isplaćeno 50% odobrene potpore (koja nije vraćena) te se računa u iznos isplaćenih projekata

¹⁶ Tip operacije 2.1.1. „Razvoj opće društvene infrastrukture u svrhu podizanja kvalitete života stanovnika LAG-a“ iz LRS LAG-a „VIP“ za razdoblje 2014.-2020.(2022.)

¹⁷ Očekuje se konačna isplata u maksimalnom iznosu od 904.324,49 EUR za 19 projekata, budući da su preostali odustali od provedbe, očekuje se i provedba 1 projekta koji će se odobri na zadnjem 7. LAG natječaju za TO 2.1.1. (7.4.1.)

Provedba drugih projekata u razdoblju 2014. – 2022.						
Naziv projekta	Izvor financiranja projekta	Ukupni iznos projekta, eura	Iznos učešća LAG-a, eura	Razdoblje provedbe projekta	Uloga LAG-a u provedbi projekta	Rezultati i pokazatelji
„BusyBee Workshop“	EU – EPFRR Podmjera 19.3. – tip operacije 19.3.2.	111.586,70 ¹⁸	19.377,53 ¹⁹	06/2020. – 11/2022.	Partner	Izrađeno grafičko rješenje karte LAG-a Bilogora-Papuk sa ucrtanim lokalitetima u pdf formatu za potrebe objave u katalogu, izrađena Studija razvoja marketinškog koncepta pozicioniranja lokalnih proizvoda, održano pet događanja na području svih LAG partnera, izrađeni promotivni materijali za promociju projekta; nabavljeni promotivni reprezentativni paketi lokalnih domaćih proizvoda sa područja pojedinih LAG partnera, održane edukacije i dr.
„Turizmom razvijamo područje“	EU – EPFRR Podmjera 19.3. – tip operacije 19.3.2.	162.120,65 ²⁰	27.612,85 ²¹	09/2020. – 06/2022.	Partner	Izrađena brand strategija na primjeru Moslavine, održane edukativne radionice "Čekeri - tradicija na moderan način", održane radionice "Bogatstvo baranjskog veza otkrivamo turistima", izrađen promotivni film za područje LAG-a Papuk, izrađena brošura područja LAG-a Srijem, izrađeni promotivni materijali za potrebe vidljivosti projekta, nabavljeni promotivni paketi reprezentativnih lokalnih domaćih proizvoda sa područja pojedinog LAG partnera i dr.
„Od Istoka do Juga“	EU – EPFRR Podmjera 19.3. – tip operacije 19.3.2.	132.768,67 ²²	28.067,69 ²³	01/2023. – 12/2024.	Nositelj	Projekt je u fazi provedbe, ali se očekuje ostvarenje sljedećih rezultata: organizirana 4 studijska putovanja radi razmjene znanja i iskustava te primjera dobre prakse kao i promocija područja LAG partnera, izrađeno najmanje 100 kapa šilterica, 100 ruksaka, 50 bežičnih punjača za mobitel, 50 bežičnih slušalica, 50 jakni, 100 lepeza, 100 šalica, 100 kom brošura, 2 roll up banneri, 50 polo majica s kratkim rukavima, 20 kom upaljača, kišobrana, kemijskih olovki, usb-a, notesa, vrećica, termosica, boca za vodu,

						privjesaka za ključeve, izrađen logotip projekta, nabavljeno najmanje 20 promotivnih paketa reprezentativnih lokalnih domaćih proizvoda s područja pojedinog LAG partnera za promidžbu područja svakog pojedinog LAG partnera, organizirane 3 radionice na temu "Dopunske djelatnosti na OPG-u" za minimalno 30 sudionika, zaposlena 1 osoba na minimalno 5 mjeseci i dr.
Stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa	Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava i HZZ (Mjera aktivne politike zapošljavanja)	Za svaku osobu različito, ovisno o uvjetima aktualnog natječaja te svakog pojedinog polaznika	Za svaku osobu različito, ovisno o uvjetima aktualnog natječaja te svakog pojedinog polaznika	2015. – 2019. (zapošljavanje 5 osoba na rok od 12 mjeseci)	Poslodavac	Zaposleno 5 osoba koje su stekle znanja vezana uz obavljanje stručnih i administrativnih poslova LAG-a

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, iskorištenost sredstava, interne evidencije LAG-a „VIP“

¹⁸ Ukupno odobreno od strane APPRRR-a temeljem Odluke o dodjeli sredstava, dok je ukupno konačno isplaćeno 104.619,42 EUR

¹⁹ Ukupno odobreno od strane APPRRR-a temeljem Odluke o dodjeli sredstava za LAG „VIP“, dok je ukupno konačno isplaćeno 18.002,19 EUR

²⁰ Ukupno odobreno od strane APPRRR-a temeljem Odluke o dodjeli sredstava, dok je ukupno konačno isplaćeno 157.091,84 EUR

²¹ Ukupno odobreno od strane APPRRR-a temeljem Odluke o dodjeli sredstava za LAG „VIP“, dok je ukupno konačno isplaćeno 25.841,65 EUR

²² Ukupno odobreno od strane APPRRR-a temeljem Odluke o dodjeli sredstava

²³ Ukupno odobreno od strane APPRRR-a temeljem Odluke o dodjeli sredstava za LAG „VIP“

3. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRS

3.1. Opis partnerstva

Partnerstvo na području LAG-a „VIP“ ima važnu ulogu iz razloga što se potiče i podupire suradnja i razvoj novih partnerskih mreža s lokalnom zajednicom. Jačina partnerskih veza LAG-a „VIP“ s dionicima i drugim partnerskim institucijama te jedinicama lokalne samouprave vidljiva je kroz broj uključenih dionika u samu pripremu LRS. Od velikih partnerstva ističu se institucije s područja LAG-a „VIP“ poput Poduzetničkog inkubatora Virovitičko – podravske županije d.o.o., Razvojne agencije VTA, DRAFT-a d.o.o., VIDRA – Agencija za regionalni razvoj Virovitičko – podravske županije te institucije s cjelokupnog područja Virovitičko – podravske županije, a sve s ciljem što boljeg razvoja i unaprjeđenja područja djelovanja LAG-a „VIP“. Područje koje obuhvaća LAG „VIP“ (grad Virovitica te općine Gradina, Lukač, Pitomača, Suhopolje i Špišić Bukovica), odnosno jedinica lokalne samouprave (JLS) aktivno sudjeluje u okupljanju dionika za sudjelovanje u radionicama LAG-a „VIP“ koje su organizirane s ciljem prenošenja informacija o radu i djelovanju LAG-a „VIP“ te izradi nove LRS za razdoblje 2023.-2027. Održavanje partnerskih veza provodi se na raznim sastancima, sudjelovanjem na manifestacijama, radionicama, seminarima te je suradnja uvijek obostrana i partneri često pozivaju LAG „VIP“ na međusobnu suradnju. Također, LAG „VIP“, uz međusobnu suradnju s raznim partnerima, nastoji imati i odličnu suradnju s ostalim LAG-ovima na području Virovitičko – podravske županije (LAG-om Marinianis i LAG-om Papuk), ali i s LAG-ovima na području cijele Republike Hrvatske (RH). Uz suradnju s LAG-ovima na području RH, LAG „VIP“ ostvaruje suradnju i s inozemnim LAG-ovima koja je ostvarena kroz organizirana studijska putovanja te provedbu raznih radionica, kako bi se u što većoj mjeri prenijela i stekla nova znanja i iskustva te potaknula želja za unaprjeđenjem postojećih. Pored svega navedenog, LAG „VIP“ je konstantno održavao i individualne sastanke sa svim zainteresiranim dionicima s područja LAG-a „VIP“, kako bi što bolje detektirao razvojne potrebe za nove investicije na području LAG-a „VIP“. Pored svega navedenog, važno je istaknuti da je LAG „VIP“ od svog osnutka konstantno u svoj cjelokupan rad i djelovanje uključivao mlade, ali i marginalizirane skupine (kao što su to primjerice osobe sa određenim stupnjem invaliditeta, osobe slabijeg imovinskog stanja, socijalno isključene osobe, osobe starije životne dobi i slično), što će nastaviti raditi i u svom budućem radu.

Tijela upravljanja LAG-om „VIP“ su Skupština, Predsjednik, Upravni i Nadzorni odbor LAG-a „VIP“ te u njih mogu biti jednakopravno birane osobe iz redovnog članstva LAG-a „VIP“ (a koje čine i mladi te ostali pripadnici marginaliziranih skupina).

LAG „VIP“, nakon zadnjeg Upravnog odbora, održanog 06. rujna 2023. godine, broji ukupno **151 člana**. Od 151 člana, njih **83 čine Skupštinu LAG-a „VIP“** (odnosno redovne članove LAG-a „VIP“), dok preostalih 68 članova odnosi se na pridružene članove LAG-a „VIP“, koji nisu članovi Skupštine LAG-a „VIP“, ali imaju pravo prisustvovati sjednicama Skupštine LAG-a bez prava glasa u odlučivanju prilikom donošenja odluka, odnosno ne mogu biti članovi niti jednog tijela upravljanja LAG-om. Muških članova u Skupštini je 49 (59,04%), dok je ženskih članova 34 (40,96%). Od 83 člana Skupštine njih 21 (25,30%) čini javnu interesnu skupinu, 38 članova (45,78%) gospodarsku te 24 (28,92%) civilnu interesnu skupinu.

Predsjednik LAG-a „VIP“ obavlja sve izvršne funkcije i ostale poslove koji su određeni Statutom te je jedina osoba ovlaštena za zastupanje LAG-a „VIP“.

Upravni odbor LAG-a „VIP“ sastoji se od **15 članova**, a kojeg prema interesnoj skupini čini: 20% javna interesna skupina (3 člana), 33,33% civilna interesna skupina (5 članova) te 46,67% gospodarska interesna skupina (7 članova). Muških članova u Upravnom odboru je 9 (60%), dok je ženskih članova 6 (40%).

Nadzorni odbor LAG-a „VIP“ čine **tri člana** i to iz svake interesne skupine, odnosno sektora po jedan član (javna, gospodarska i civilna) te je i tijelo LAG-a koje razmatra i donosi odluke o prigovorima na odluke Upravnog odbora LAG-a o odabiru projektnih prijedloga u sustavu provedbe decentralizirane raspodjele javnih sredstava kojima upravlja LAG.

Javni sektor čine: jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave te trgovačka društva, ustanove, agencije i druge pravne osobe koje obavljaju djelatnosti od općeg interesa odnosno kojima su povjereni poslovi u općem interesu, a kojima je osnivač Republika Hrvatska ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ili njihovi pravni slijednici

Gospodarski sektor čine: trgovačka društva, zadruge, ustanove, obrti, obiteljska poljoprivredna gospodarstva i druge fizičke osobe koje gospodarsku djelatnost obavljaju samostalno, trajno i radi ostvarivanja dohotka ili prihoda ili drugih gospodarskih procjenjivih koristi, osim ako je riječ o pravnoj osobi iz javnog sektora te pravne osobe koje zastupaju interese gospodarskog sektora, neovisno o svom pravnom obliku.

Civilni sektor čine: udruge i druge pravne osobe upisane u registar neprofitnih organizacija sukladno propisima koji uređuju područje neprofitnih organizacija, osim ako je riječ o pravnoj osobi iz javnog sektora ili pravnoj osobi iz gospodarskog sektora.

Tablica 20: Članovi LAG-a (Skupština LAG-a)²⁴

(samo redovni članovi LAG-a „VIP“)

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ²⁵
38	24	21	83	34	12

Izvor: LAG „VIP“

Tablica 21: Tijelo LAG-a nadležno za donošenje odluka koje su vezane za sadržaj i provedbu LRS

Skupština LAG-a „VIP“ (samo redovni članovi LAG-a „VIP“)

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ²⁶
38	24	21	83	34	12

Izvor: LAG „VIP“

²⁴ Sukladno članku 13., 14. i 17. Statuta LAG-a „VIP“ od 07. rujna 2023. godine, članstvo u LAG-u može biti: redovno i pridruženo. Redovni članovi LAG-a su članovi Skupštine LAG-a, dok pridruženi članovi LAG-a nisu članovi Skupštine LAG-a. Redovni članovi LAG-a imaju pravo odlučivanja i sudjelovanja u radu tijela LAG-a te imaju pravo birati i biti birani u tijela LAG-a, dok pridruženi članovi LAG-a imaju pravo prisustvovati sjednicama Skupštine LAG-a bez prava glasa u odlučivanju prilikom donošenja odluka, odnosno ne mogu biti članovi niti jednog tijela upravljanja LAG-om. Temeljem navedenog, pridruženi članovi se ne vode prema interesnim skupinama u članstvu LAG-a „VIP“ (budući da nisu članovi Skupštine LAG-a „VIP“), već samo redovni članovi koji su članovi Skupštine.

²⁵ osobe do uključujući 40. godina

²⁶ osobe do uključujući 40. godina

Tablica 22: Tijelo LAG-a nadležno za odabir projekata na LAG natječaju
Upravni odbor LAG-a „VIP“

Gospodarska interesna skupina (broj)	Civilna interesna skupina (broj)	Javna interesna skupina (broj)	Ukupno (broj)	Od toga žena (broj)	Od toga mladih (broj) ²⁷
7	5	3	15	6	3

Izvor: LAG „VIP“

3.2. Opis tijeka izrade LRS i sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradi LRS

Lokalna razvojna strategija (LRS) vrlo je važna za rad i djelovanje Lokalne akcijske grupe „Virovitički prsten“ u razdoblju 2023.-2027. Kod izrade LRS bitno je prvenstveno znati tko su bitni dionici sa strateškog područja, odnosno koje su to pravne i fizičke osobe na koje će utjecati nova LRS te koje će je ujedno i provoditi. Dionici su svojim sudjelovanjem ukazali na trenutno stanje te na potencijale koji se mogu iskoristiti i na kojima se može bazirati budući razvoj i unaprjeđenje područja djelovanja LAG-a. Uključivanje dionika definirano je odazivom ciljane skupine i interesom prema glavnoj svrsi koja se odnosi na izradu LRS. Iz tog razloga, korištene su metode uključivanja koje će dati rezultat za definiranje interesne skupine.

Razdoblje izrade LRS trajalo je gotovo 2 godine, odnosno od početka 2022. godine do rujna 2023. godine, kada je LRS usvojena od strane Skupštine LAG-a „VIP“. U navedenom razdoblju provedene su animacijske/konzultacijske aktivnosti sa zainteresiranim dionicima s područja LAG obuhvata. Poglavlja LRS LAG-a „VIP“ za razdoblje 2023.-2027. rađena su u fazama kako bi se što kvalitetnije dobio cjelokupni dokument, odnosno cjelokupna LRS LAG-a, koja se ažurirala prema zadnjoj Uputi, odnosno zadnjoj verziji Obrasca za izradu LRS 2023. -2027., dobivenoj od Ministarstva poljoprivrede. Isto tako, LAG „VIP“ sudjelovao je na radionicama Ministarstva poljoprivrede, APPRRR-a i nacionalnih mreža za ruralni razvoj, koje su bile vezane za izradu LRS. Za izradu LRS, uz pomoć stručnjaka i mrežnih organizacija kojima je član, LAG „VIP“ je kontinuirano provodio razne radionice koje su bile od velikog značaja za prikupljanje informacija od strane dionika s područja LAG-a te izradu intervencija u okviru LRS, ali je provodio i individualna savjetovanja/ konzultacije sa zainteresiranim dionicima, kao anketiranje lokalnih razvojnih dionika o njihovim potrebama te projektnim idejama. Prilikom izrade LRS, u raspravama su sudjelovali predstavnici javnih, civilnih i gospodarskih interesnih skupina s cijelog područja LAG-a „VIP“. U izradi LRS sudjelovali su mnogi dionici te se dalo zaključiti kako sve JLS s područja LAG-a „VIP“ imaju velik broj aktivnih organizacija civilnog društva, poljoprivrednih gospodarstava te institucija javnog sektora. Pored navedenog, za izradu LRS organizirani su i mnogobrojni neformalni sastanci s dionicima, ali uz to sve organizirano je i ukupno 6 javnih radionica na temu izrade LRS LAG-a „VIP“ na kojima su sudionici bili svi zainteresirani dionici iz područja javnog, gospodarskog i civilnog sektora s područja LAG-a „VIP“. Sve radionice bile su za informiranje i konzultiranje sudionika svih interesnih skupina koji sudjeluju u stvaranju LRS LAG-a „VIP“ za razdoblje 2023.-2027., o načinima izrade LRS LAG-a te o izradi raznih poglavlja unutar LRS.

Sve radionice popraćene su medijima, odnosno širu javnost informiralo se kroz medijske kanale (radio, tisak, web portali) kako bi kontinuirano pratili cjelokupan postupak izrade LRS.

Nakon završetka postupka izrade LRS, a prije samog usvajanja od strane nadležnog tijela LAG-a „VIP“ (odnosno od Skupštine LAG-a „VIP“), ista je bila dostupna putem mrežne stranice

²⁷ osobe do uključujući 40. godina

LAG-a svim članovima LAG-a, kao i ostalim zainteresiranim dionicima s područja LAG-a „VIP“. Nakon prikupljenih komentara, sukladno finalnom Obrascu za izradu LRS dostavljenom od strane Ministarstva poljoprivrede, izradila se završna verzija LRS koja je dostavljena nadležnom tijelu LAG-a „VIP“ na usvajanje.

Skupština LAG-a „VIP“ jednoglasno je usvojila LRS za razdoblje 2023.-2027. na 16. redovnoj sjednici Skupštine, održanoj dana 07. rujna 2023. godine.

Tablica 23: Događaji i sudionici tijekom izrade LRS

Naziv događaja (sastanak, radionica i sl.)	Broj sudionika ²⁸	Mjesto održavanja događaja	Datum održavanja događaja
Radionica LAG-a „Moslavina“ razmjena iskustava u provedbi lokalne razvojne strategije (Kutina, 17.02.2022.)	2	Kutina	17.02.2022.
Radionica za LAG-ove „Stanje provedbe Mjere 19, provedba LEADER intervencije u razdoblju 2023. – 2027. i izrada LRS LAG-ova 2023. – 2027.“	3	Medulin	22.03.2022.
Radionica za LAG-ove „Stanje provedbe Mjere 19 i izrada LRS LAG-ova 2023. – 2027.“	3	Kneževi Vinogradi	07.-08.07.2022.
Radionica za izradu lokalne razvojne strategije LAG-a „Virovitički prsten“ za razdoblje 2023. – 2027.	50	Tehnološko inovacijski centar (TIC), Virovitica	02.09.2022.
Radionica za izradu lokalne razvojne strategije LAG-a „Virovitički prsten“ za razdoblje 2023. – 2027.	50	Vijećnica Grada Virovitice	14.09.2022.
Prva regionalna radionica HMRR-a - regija Istočna Hrvatska; Radionica za LAG-ove "Pripremne aktivnosti za izradu LRS 2023.-2027. / Intervencije"	3	Tunjina kuća, ekotno selo Stara Kapela	24.10.2022.
Radionica za LAG-ove „STANJE PROVEDBE M19, IZRADA LRS LAG-ova ZA RAZDOBLJE 2023. - 2027. I PROVEDBA SP ZPP 2023. - 2027.“ (Trakošćan, 09.-10.11.2022.)	4	Trakošćan	09.-10.11.2022.
Radionica za LAG-ove „IZRADA LRS LAG-ova ZA RAZDOBLJE 2023. - 2027. – POKAZATELJI I PODACI ZA PRAĆENJE PROVEDBE“ (Zagreb, 28.11.2022.)	3	Zagreb	28.11.2022.
Radionica za izradu lokalne razvojne strategije LAG-a „Virovitički prsten“ za razdoblje 2023. – 2027.	78	Zlatni klas, Otrovanec	29.12.2022.
Sastanak ministrice poljoprivrede Marije Vučković s LAG-ovima i radionica za LAG-ove „Izrada LRS LAG-ova za razdoblje 2023. - 2027.,	3	Zagreb	31.01.2023.

²⁸ Kod radionica/ događaja na kojima LAG „VIP“ nije organizator, navedeni su samo sudionici ispred LAG-a „VIP“ koji su sudjelovali na tom događanju, dok su za radionice/ događaje na kojima je LAG „VIP“ organizator, navedeni svi sudionici koji su sudjelovali na tom događanju, budući da se sve evidencije nalaze u arhivi LAG-a VIP“

Pravilnik za provedbu intervencije 77.06 i LEADER operativna pravila“			
Radionica za izradu lokalne razvojne strategije LAG-a „Virovitički prsten“ za razdoblje 2023. – 2027.	55	Tehnološko inovacijski centar (TIC), Virovitica	17.02.2023.
Radionica: Uloga LEADER-a u razvoju koncepta Pametnih sela i priprema lokalnih razvojnih strategija za novo programsko razdoblje – u okviru Smart City Summit 2023 & Smart City Summit 2023. (Šibenik, 20.-22.02.2023.)	2	Šibenik	20.-22.02.2023.
Radionica za LAG-ove „PROVEDBA LEADER PRISTUPA U RAZDOBLJU 2023.-2027.“ (Korčula, 29.03.-01.04.2023.)	3	Korčula	29.03.-01.04.2023.
Radionica za LAG-ove „IZRADA LRS LAG-ova ZA RAZDOBLJE 2023. - 2027., PRAVILNIK ZA PROVEDBU INTERVENCIJE 77.06 I UPUTA ZA IZRADU LRS I LAG INTERVENCIJA 2023.-2027.“	4	Mošćenička Draga	23.-24.05.2023.
Radionica za izradu lokalne razvojne strategije LAG-a „Virovitički prsten“ za razdoblje 2023. – 2027.	80	Vijećnica Grada Virovitice	29.06.2023.
Radionica za LAG-ove „IZRADA LRS LAG-ova ZA RAZDOBLJE 2023. - 2027., NATJEČAJ ZA ODABIR LAG-ova ZA RAZDOBLJE 2023.-2027.“	4	Bjelovar	24.-26.07.2023.
Radionica za izradu lokalne razvojne strategije LAG-a „Virovitički prsten“ za razdoblje 2023. – 2027.	40	Restoran „Park“ Suhopolje	31.08.2023.
Usvajanje Lokalne razvojne strategije LAG-a „Virovitički prsten“ za razdoblje 2023.-2027.	50	Vijećnica Grada Virovitice	07.09.2023.
Individualni sastanci i telefonski razgovori s dionicima s područja LAG-a „VIP“	n/p	Ured i područje LAG-a „VIP“	konstantno tijekom cijele 2022. i 2023. godine

Izvor: LAG „VIP“

4. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA

4.1. Rezultati analize stanja područja na temelju SWOT analize

U svrhu izrade SWOT analize organizirane su radionice na kojima su svi sudionici bili upoznati s analizom stanja te su aktivno sudjelovali u raspravama o stanju gospodarstva, infrastrukture i razvoju društva što je iznimno doprinijelo procesu izrade LRS, posebno u dijelu definiranja razvojnih potreba i fokusiranja intervencija. Na temelju analiza i rasprava pristupilo se izradi SWOT analize kako bi se još detaljnije dobio uvid u slabosti, snage i prijetnje te mogućnosti koje se pružaju razvoju područja LAG-a „VIP“.

Tablica 24: SWOT analiza LAG-a

SNAGE	SLABOSTI
<u>Zemljopisni položaj/ Kulturna i prirodna baština</u> Povoljan geopolitički položaj, pogranično područje s Republikom Mađarskom (Granični prijelaz Terezino polje), prometna povezanost s istočnom i zapadnom Hrvatskom Virovitica kao glavno središte i sjedište cijele Virovitičko - podravske županije nalazi se na središnjem području LAG-a „VIP“ Područje regionalnog parka prirode Mura-Drava, očuvana bioraznolikost Očuvana priroda i staništa posebno vezana za vodne tokove, krajobrazna raznolikost Područje raznolike arheološke te kulturno-povijesne baštine <u>Komunalna i društvena infrastruktura i usluge</u> Vodoopskrba i odvodnja u većim naseljima Razvoj gospodarenja otpadom Društvena i sportsko-rekreacijska infrastruktura u većim naseljima i Virovitici Sve razine obrazovanja (osnovno, srednje i visoko) te cjeloživotno učenje <u>Gospodarstvo</u> Poduzetnička infrastruktura i Centri izvrsnosti (drvni, turizam, poljoprivreda) Proizvodnja profitabilnih i radno intenzivnih poljoprivrednih kultura i proizvoda: povrće (paprika), duhan, kvalitetna vina, aromatično i ljekovito bilje; 42 hektara plastenika - povrće i voće (90% plastenika u VPŽ) Oznaka kvalitete za poljoprivredne proizvode („Virovitička paprika“) Razvijena prerađivačka industrija bazirana na sirovinskoj osnovi područja (prerada drveta, duhan, ljekovito i aromatično bilje i dr.) Lokacije za eksploataciju građevinskog pijeska i šljunka, ležišta nafte i zemnog plina Područje pogodno za razvoj različitih oblika turizma na temelju prirodnih i kulturno-povijesnih resursa te tradicijske baštine <u>Demografija</u> Dominacija udjela radno sposobnog stanovništva (20 do 59 godina starosti) u ukupnoj dobnoj strukturi na području LAG-a „VIP“ Brojnost organizacija civilnog društva (očuvanje tradicije i baštine, sport i rekreacija i sl.)	<u>Zemljopisni položaj/ Kulturna i prirodna baština</u> Nedovoljno iskorišten položaj za opći razvoj područja Nedovoljna briga o zaštiti okoliša i daljnjem očuvanju kulturne i prirodne baštine Degradacija zemljišta i krajobraza uzrokovana depopulacijom <u>Komunalna i društvena infrastruktura i usluge</u> Nedovoljno razvijena javna komunalna infrastruktura, posebno vodoopskrba Nelegalna odlagališta otpada Nedovoljno korištenje obnovljivih izvora energije Sportsko-rekreacijska i društvena infrastruktura nedostavno disperzirana u području Nedovoljno razvijen javni prijevoz usklađen s potrebama stanovnika Nedostatak usluga za sve osjetljive skupine društva i vaninstitucionalnu skrb <u>Gospodarstvo</u> Niži dohodak od nacionalnog prosjeka Nedostatak interesa i ulaganja u obnovljive izvore energije i energetske učinkovitost Nerazvijen IT sektor Nedostatak inovativnosti, novih proizvoda i usluga Brojnost malih poljoprivrednih proizvođača s manjom dodanom vrijednosti proizvodnje Zastarjelost poljoprivredne mehanizacije i slaba uporaba novih tehnologija, posebno malih PG-a Nedovoljno razvijena ekološka poljoprivreda Nedovoljno udruživanje poljoprivrednika Nedostatna turistička infrastruktura i ponuda, nedostatak smještaja Nedostatno povezivanje atrakcija i razvoj zajedničke prepoznatljivosti područja <u>Demografija</u> Depopulacija ukupnog područja LAG-a (-22%) i starenje stanovništva (23% stanovništva starijeg od 60 godina) Slaba digitalna pismenost i cjeloživotno učenje Neprepoznavanje potreba mladih Nedovoljno razvijeno civilno društvo
PRILIKE	PRIJETNJE
Financiranje razvojnih projekata iz nacionalnih i EU izvora Programi zelene i digitalne tranzicije Razvoj i uporaba novih tehnologija	Negativni demografski trendovi u RH, iseljavanje mladih i obrazovanih stanovnika Napuštanje sela i gubitak etnokulture područja

Potpore korištenja obnovljivih izvora energije Potpore generacijskoj obnovi ruralnih područja, posebno poljoprivrede Potpore razvoju prepoznatljivosti destinacija kontinentalnog turizma Trendovi potražnje suvremenog turizma Promoviranje i izgradnja tržišne niše za već prepoznate poljoprivredne proizvode na razini VPŽ i povijesne regije Slavonija Prepoznavanje potreba mladih i poduzetnika	Siromaštvo stanovnika ruralnih područja ubrzava iseljavanje mladih i smanjuje razvoj poduzetništva Smanjenje gospodarskih aktivnosti zbog nedostatka radne snage i manjih plaća od prosjeka RH Nedovoljna zainteresiranost za zaštitu i očuvanje prirodnih resursa Klimatske promjene i elementarne nepogode (suše, poplave i dr.) uvjetuju stagnaciju ili napuštanje poljoprivredne proizvodnje
---	--

SWOT analiza pokazala je da je najveći potencijal područja upravo daljnji razvoj poljoprivredne proizvodnje, posebno prepoznatljivih i tradicionalnih lokalnih poljoprivrednih proizvoda po kojima je područje LAG-a „VIP“ poznato. Radi očuvane prirodne razvojne osnove kao i samog postojanja Regionalnog parka Mura-Drava, područje LAG-a „VIP“ ima velik potencijal u razvoju ekološke poljoprivrede i poljoprivredne proizvodnje s većom dodanom vrijednosti, što je velika prilika za mlado i obrazovano stanovništvo. Velika prilika razvoju područja leži u zelenoj i digitalnoj tranziciji koje su prioritet EU za ovo, ali i sljedeće programsko razdoblje. Razvoj poljoprivrede osnova je za daljnji održivi razvoj područja, no potrebno joj je povećanje konkurentnosti, modernizacija i inovativnost, kao i suradnja, udruživanje te umrežavanje proizvođača i prerađivača poljoprivrednih proizvoda. Samo jačanjem udruživanja, kao i inovacijama, moguće je postići konkurentnost na nacionalnom i međunarodnom tržištu. Isto tako, potrebno je povećanje dodane vrijednosti proizvoda, njihova finalizacija te jačanje prepoznatljivosti i plasmana na širem tržištu, ali i na rastućem turističkom tržištu, kako na području, tako i izvan područja LAG-a „VIP“. Potrebno je uložiti veće napore u valorizaciju i stvaranje novih proizvoda zasnovanih na tradicijskoj baštini područja, kao i uložiti u promociju istih. Ulaganjima u inovativne te tradicionalne djelatnosti poljoprivredne proizvodnje i prerade generirat će se nova radna mjesta te ojačati lokalnu zajednicu, kao i utjecati na smanjenje daljnjeg iseljavanja stanovništva. Turizam se sve više razvija na području LAG-a „VIP“, no nedostaju smještajni kapaciteti, a ponuda je međusobno nepovezana i nedostatan je razvoj, kako sadržaja u turizmu, tako i znanja i vještina za njegov kvalitetan razvoj. Tradicija područja, posebno etno-baština koju čuvaju organizacije civilnog društva, te njezina kulturno-povijesna baština izvor su velikih razvojnih mogućnosti. Gastronomska i enološka ponuda područja ima velik utjecaj na turistički razvoj, stoga je važno nastaviti ulaganja u razvoj prepoznatljivih proizvoda koji bi omogućili razvoj prepoznatljive destinacije. Važno je nastaviti ulaganja u društvenu, sportsko-rekreacijsku i prometnu infrastrukturu, kao i u jačanje svijesti lokalne zajednice o širokim razvojnim mogućnostima koje omogućuju razvoj ruralne infrastrukture. Posebno je potrebno razvijati ruralnu infrastrukturu i dostupnost javnih usluga u manjim naseljima jer je većina koncentrirana u Virovitici i većim mjestima, dok njezin nedostatak u manjim selima uzrokuje odlazak mladih te pad kvalitete života ukupnog stanovništva, posebno onog iz osjetljivih društvenih skupina (žene, starije osobe i dr.). Ruralna infrastruktura i usluge ključne su i za razvoj turizma na području LAG-a „VIP“. Potrebno je posvetiti pažnju zaštiti okoliša područja LAG-a „VIP“, posebno u područjima zaštićene prirode, što je važna pretpostavka za daljnje poboljšanje kvalitete života stanovnika, ali i za rast te razvoj turističke ponude. Sav potencijal očuvanog okoliša potrebno je dodatno povezati tematskim stazama, vidikovcima, sportskim i edukacijskim te uslužnim sadržajima i sl. Potrebno je ulagati u daljnji razvoj suradnje svih razvojnih dionika, kako na sektorskoj, tako i na međusektorskoj razini. Sa razvojem društvene infrastrukture i sadržaja važno je omogućiti razvoj i razmjenu znanja i vještina, a posebno je važno poticati aktivnosti koje doprinose razvoju partnerstva i suradnje među mladima i različitim generacijama. Ulaganje u osnovnu ruralnu komunalnu i društvenu infrastrukturu, kao i razvoj usluga korištenjem mogućnosti koje pruža zelena i

digitalna tranzicija, doprinosi se boljoj kvaliteti života stanovništva i smanjuje depopulacija. Na području LAG-a „VIP“ izuzetno je važno jačanje kapaciteta lokalnih razvojnih dionika, edukacija, usavršavanje, prijenos primjera dobre prakse, umrežavanje i partnerstvo koji su ključni za održiv razvoj i povećanje otpornosti lokalne zajednice. Isto tako, razvojem suradnje potrebno je provoditi aktivnosti (manifestacije, događanja i sl.) usmjerene razvoju identiteta i kohezije lokalne zajednice, a koje istovremeno jačaju prepoznatljivost područja LAG-a „VIP“ i omogućuju promociju i razvoj tržišta lokalnih proizvoda i usluga, posebno prepoznatljivih poljoprivrednih proizvoda.

5. OPĆI CILJEVI, SPECIFIČNI CILJEVI I INTERVENCIJE LRS

5.1. Prikaz potreba LAG područja

Prikaz ključnih razvojnih potreba, opis općih i posebnih ciljeva te prikaz intervencija na području LAG-a „VIP“ temelji se na rezultatima radionica za izradu LRS, konzultacijama s lokalnim razvojnim dionicima, provedenoj anketi, sastancima te radionicama i konzultacijskim procesom sa Ministarstvom poljoprivrede i APPRRR-om. Prilikom izrade LRS, LAG „VIP“ se koncentrirao na one razvojne potrebe čijem rješavanju može izravno i mjerljivo doprinijeti u okviru svojih mogućnosti u programskom razdoblju 2023.-2027.

Tablica 25: Potrebe LAG područja

Naziv potrebe	Opis potrebe	Naziv općeg cilja LRS-a kojim se ispunjava potreba	Naziv specifičnog cilja LRS-a kojim se ispunjava potreba
P1: Razvoj lokalne ruralne infrastrukture i usluga u svrhu povećanja kvalitete života stanovnika	Razvoj male ruralne infrastrukture i usluga za stanovništvo uz unaprjeđenje očuvanja kulturno-povijesne i prirodne baštine te resursa primjenom novih tehnologija te zelene i digitalne tranzicije.	OC: Jačanje vitalnosti i otpornosti lokalne zajednice	SC1: Razvoj identiteta i kohezije lokalne zajednice
P2: Jačanje društvene kohezije i prepoznatljivosti područja	Poboljšanje ljudskih kapaciteta te svih oblika gospodarske i društvene komunikacije, umrežavanje i suradnja razvojnih dionika, inkluzija stanovnika putem partnerstva i društvenih inovacija, razvoj identiteta i promocije područja LAG-a.		
P3: Modernizacija i održiv razvoj poljoprivrede	Ulaganja u modernizaciju poljoprivredne proizvodnje, prerade, marketinga i promocije lokalnih prehrambenih proizvoda, zasnovanih na tradiciji područja, uz zaštitu okoliša, jačanje kapaciteta te zajedništvo.		SC2: Razvoj konkurentne i održive poljoprivrede na području LAG-a

P1: Razvoj lokalne ruralne infrastrukture i usluga u svrhu povećanja kvalitete života stanovnika

Područje LAG-a „VIP“ još uvijek nema dostatno razvijenu komunalnu ni društvenu infrastrukturu, posebno u ruralnim sredinama, koja omogućuje kvalitetu života lokalnih stanovnika. Isto tako, nema riješen lokalni prijevoz sukladno lokalnim potrebama. Pristup javnim uslugama, posebno u ruralnim

zajednicama, postavlja ih u neravnopravan položaj u odnosu na urbanizirane cjeline i jedan je od uzroka napuštanja istih. Kako bi se potaknuo daljnji razvoj područja te postigla integracija lokalne zajednice potrebno je pružiti potporu očuvanju lokalne tradicije te valorizaciji, očuvanju i održivom korištenju prirodne i kulturno-povijesne baštine. Razvoj komunalne i društvene infrastrukture i javnih usluga, uz očuvanje razvojnih resursa, preduvjet je za ostanak stanovnika, kao i privlačenje novih, posebno mladih, te je preduvjet i za razvoj turizma na području LAG-a „VIP“.

P2: Jačanje društvene kohezije i prepoznatljivosti područja

Područje LAG-a „VIP“ bogato je raznolikom prirodnom i kulturno-povijesnom, pogotovo etno-baštinom. Istu je potrebno staviti u funkciju razvoja identiteta područja i turizma. Također, potrebno je daljnje jačanje njezine valorizacije i svijesti lokalnog stanovništva i posjetitelja za potrebu njezine revitalizacije i očuvanja. Većina stanovnika na području LAG-a „VIP“ su žene. Isto tako, područje karakterizira odlazak mladih i aktivnih stanovnika, velik je broj osoba treće životne dobi i osoba u sustavu socijalne skrbi, kao i osoba s drugim životnim ograničenjima koje je potrebno uključiti u razvoj jačanja lokalnih zajednica. Putem društvenih inovacija i novih tehnologija te razmjene znanja i vještina, potrebno je ulaganje u jačanje ljudskih kapaciteta, razvoj međusektorske i međugeneracijske suradnje, umrežavanja, društvene inkluzije te postizanje partnerstva i sinergije vlastitih kapaciteta za jačanje prepoznatljivosti područja.

P3: Modernizacija i održiv razvoj poljoprivrede

Područje LAG-a „VIP“ prepoznatljivo je po jakoj poljoprivrednoj proizvodnji profitabilnih i radno intenzivnih poljoprivrednih kultura i proizvoda, kao što su: povrće, duhan, kvalitetna vina, aromatično i ljekovito bilje i dr. Modernizacija tehnologije, znanja i vještina neophodna je za daljnji razvoj i konkurentnost, ali i povećanje prihoda/ ekonomske snage poljoprivrednih gospodarstava. Radi očuvane prirodne baštine i krajobrazne raznolikosti, kao i potrebe tržišta za zdravom hranom, potrebno je jačati razvoj ekološke poljoprivrede i prepoznatljive lokalne hrane. Vidljiva je potreba za povećanjem konkurentnosti te bolji plasman na tržištu. Važno je jačati stjecanje znanja i vještina, kao i promovirati značaj udruživanja proizvođača i prerađivača poljoprivrednih proizvoda. Potrebno je poticati poljoprivrednike na preradu i povećanje dodane vrijednosti, uz očuvanje i održivo korištenje lokalne razvojne resursne osnove.

5.2. Opis općih i specifičnih ciljeva LRS

Tablica 26: Opći i specifični ciljevi LRS

Naziv općeg cilja	Kratki opis općeg cilja	Naziv specifičnog cilja	Kratki opis specifičnog cilja
OC: Jačanje vitalnosti i otpornosti lokalne zajednice	Ovim ciljem doprinosi se revitalizaciji, osnaživanju i sinergiji te razvoju društvene i gospodarske otpornosti lokalne zajednice kako bi odgovorila na prioritetne razvojne potrebe područja.	SC1: Razvoj identiteta i kohezije lokalne zajednice	Ovim ciljem postiže se jačanje kapaciteta i integracije svih razvojnih dionika područja, poboljšanje infrastrukture i usluga te razvoj društvenih inovacija usmjerenih jačanju lokalnog identiteta i poboljšanja života na području LAG-a.
		SC2: Razvoj konkurentne i održive poljoprivrede na području LAG-a	Ovim ciljem postiže se jačanje poduzetništva u poljoprivredi, kao ključnom razvojnom sektoru, čime se doprinosi otpornosti gospodarstva,

			povećanju konkurentnosti te vidljivosti područja.
--	--	--	---

Opći cilj (OC) LRS: Jačanje vitalnosti i otpornosti lokalne zajednice

Područje LAG-a „VIP“, bez obzira na svoje prostorno-resursne komparativne prednosti, izrazito je pogođeno depopulacijom s kojom je povezana stagnacija i pad gospodarskih aktivnosti, posebno u ruralnim sredinama. Ovim općim ciljem LAG „VIP“ želi doprinijeti ključnoj horizontalnoj razvojnoj politici za ruralna područja Europske unije – Dugoročnoj viziji za ruralna područja. Ovim općim ciljem doprinosi se i postizanju Specifičnog cilja 8 SP ZPP-a: „Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo“ čime se doprinosi postizanju Općeg cilja 3 ZPP-a: „Jačanje socioekonomske strukture ruralnih područja“, kao i cilju 5. Kohezijske politike EU: „Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa“. Ovim ciljem LAG „VIP“ će doprinijeti razvoju vitaliteta te otpornosti lokalne zajednice, razvoju zajedničkog identiteta, kako bi na održiv način, vlastitim razvojnim resursima, putem inovativnih i pametnih pristupa te zelene i digitalne tranzicije, odgovorio na dugoročne razvojne izazove s kojima se suočava.

SC1: Razvoj identiteta i kohezije lokalne zajednice

Područje LAG-a „VIP“ neujednačenog je teritorijalnog i društvenog razvoja. Većina usluga i infrastrukture za razvoj zajednice koncentrirana je u županijskom središtu – Virovitici te u Pitomači, dok su druge sredine deficitarne, kako u lokalnoj infrastrukturi, tako i u društvenom životu što dovodi do sve veće depopulacije tih prostora, čime je ugroženo očuvanje kulturne i prirodne baštine, posebno lokalne tradicije i načina života. Prostor LAG-a „VIP“ je slabije prometne povezanosti te velikih razlika u načinu života u naseljima. Stanovnici i razvojni dionici međusobno su nepovezani i ne djeluju u sinergiji, stoga se ovim ciljem, uz razvoj komunalne i društvene infrastrukture te valorizacije, očuvanja i održivog korištenja baštine i zaštitu okoliša, izravno želi postići međusektorsko i međugeneracijsko povezivanje, poboljšanje dostupnosti usluga i razvoj društvenih inovacija u svrhu jačanja ruralne zajednice za dobrobit svih stanovnika, kao i posjetitelja područja LAG-a „VIP“. Ovim ciljem želi se postići ukupna kohezija lokalne zajednice kako bi se povećala njezina prepoznatljivost i identitet.

SC2: Razvoj konkurentne i održive poljoprivrede na području LAG-a

Područje LAG-a „VIP“ ima dugu poduzetničku tradiciju koja se većinom zasniva na poljoprivrednoj proizvodnji i preradi poljoprivrednih proizvoda. To je prostor prepoznatljivih poljoprivrednih proizvoda, poput virovitičke paprike, duhana, voća i povrća te ljekovitog i začinskog bilja, kao i područje proizvodnje zaštićenih proizvoda povijesne regije Slavonija, ali i područje s brojnim tradicijskim znanjima i vještinama. S vremenom poduzetničke aktivnosti se smanjuju, kao i mogućnosti kvalitetnog održivog zapošljavanja, što uzrokuje odlazak mladog i obrazovanog stanovništva. Ovo područje karakterizira i starenje stanovništva, kao i smanjen poduzetnički interes mladih, posebno za očuvanje tradicijske poljoprivredne djelatnosti i proizvodnje prepoznatljive i zaštićene lokalne hrane. Upravo u poljoprivrednoj tradiciji područja leže velike razvojne mogućnosti u implementaciji inovativnih pristupa te primjeni novih tehnologija i metoda, kao i implementaciji zelene i digitalne tranzicije. Tradicionalna znanja i vještine izumiru, a one predstavljaju nepresušan izvor inovativnih pristupa lokalnoj proizvodnji na moderan način. Ovim ciljem LAG „VIP“ želi postići razvoj konkurentne, zelene i inovativne poljoprivrede uz jačanje identiteta, očuvanje prirodnih resursa i smanjenje utjecaja klimatskih promjena te jačanje kapaciteta dionika i diverzifikaciju mogućnosti zapošljavanja i samozapošljavanja u poljoprivrednom sektoru.

5.3. Opis intervencija LRS uključujući projekte suradnje

Tablica 27: Intervencije u LRS

Opći cilj LRS	Specifični cilj LRS	Potreba	Intervencija
OC: Jačanje vitalnosti i otpornosti lokalne zajednice	SC1: Razvoj identiteta i kohezije lokalne zajednice	P1: Razvoj lokalne ruralne infrastrukture i usluga u svrhu povećanja kvalitete života stanovnika	INT 1.1. Razvoj ruralne infrastrukture i usluga
		P2: Jačanje društvene kohezije i prepoznatljivosti područja	INT 1.2. Razvoj kohezije lokalne zajednice
	SC2: Razvoj konkurentne i održive poljoprivrede na području LAG-a	P3: Modernizacija i održiv razvoj poljoprivrede	INT 2.1. Razvoj konkurentne poljoprivrede

Zajedničke značajke za sve intervencije LAG-a u okviru LRS

Najviša ukupna vrijednost projekta (ili operacije) kojem će se pružiti potpora je do 300.000,00 EUR (bez PDV-a), dok je najviši iznos potpore po projektu koju LAG „VIP“ može dodijeliti do 200.000,00 EUR.

Zajednička načela kriterija kojima se postiže **prednost prilikom odabira projekata** (operacija) u okviru provedbe intervencija LAG-a „VIP“ zasnivaju se prvenstveno na doprinosu projekta (operacije) ključnim elementima **dodane vrijednosti LEADER-a** i to:

- povećanju/jačanju socijalnog (društvenog) kapitala u lokalnim zajednicama,
- poboljšanju lokalnog upravljanja te
- poboljšanju rezultata i učinaka politike za područje LAG-a „VIP“ u usporedbi s provedbom bez LEADER pristupa.

Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a koju LAG „VIP“ planira postići očitovat će se prvenstveno kroz potporu inovacijama (inovativnim pristupima) te poticanju sektorske i međusektorske suradnje (partnerski projekti), kao i jačem uključivanju osjetljivih društvenih skupina.

Inovacija je horizontalna tema koja prožima cijelu LRS i provedbu LEADER-a u cjelini. Svrha LRS je stvoriti adekvatno okruženje koje će omogućiti potporu promicanju inovacija i inovativnih aktivnosti/projekata.

Operacija, odnosno projekt ima inovativne značajke na lokalnoj razini, odnosno ako operacija rezultira uvođenjem nove aktivnosti ili novog proizvoda ili nove/inovativne metode ili usluge na lokalnoj razini (ukupno područje LAG-a „VIP“). Važno je istaknuti kako je doprinos inovativnim i pametnim rješenjima u selima ujedno i jedan od kriterija doprinosa provedbi koncepta Pametnih sela.

Osnovni elementi primjene inovativnosti odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, sukladno članku 31. stavku 2. (d) Uredbe (EU) br. 2021/1060., za potrebe primjene u kriterijima odabira projekata (operacija) temelje se na:

- projektnim partnerstvima koja donose međusektorsku ili sektorsku suradnju različitih dionika u iznalaženju rješenja za razvojne potrebe područja LAG-a „VIP“ (partnerski projekti);
- potpori društvenim (socijalnim) inovacijama koje dovode do novih proizvoda i usluga

kojima se rješavaju potrebe opće zajednice područja LAG-a „VIP“, poput:

- novih metoda i pristupa prijenosu znanja iz područja promicanja poduzetništva
- inovativnih pristupa i modernih ekoloških praksi u području zaštite okoliša i prirode, kao i implementacije aktivnosti biogospodarstva (bioekonomije)
- novih metoda i pristupa prijenosu znanja u području inovativne poljoprivredne proizvodnje i prerade, informatičkih tehnologija, drugih aktivnosti područja te u razvoju turizma (selektivni oblici, interpretacija baštine i sl.)
- društvenih inovacija koje razvijaju nove oblike i načine uključivanja osjetljivih skupina društva
- tehnoloških i netehnoloških inovacija usmjerenih na nove tehnologije i metode koje omogućuju povećanje otpornosti na klimatske promjene, digitalizaciju i zelenu tranziciju.

U svrhu jačanja doprinosa dodanoj vrijednosti LEADER-a u elementu **poboljšanja rezultata i učinaka politike putem načela kriterija odabira** prednost će imati projekti (operacije) „zajedničkog korisnika“ te oni kojima se ostvaruje „zajednički interes“.

Zajedničkim korisnikom u smislu provedbe intervencija LRS smatraju se gospodarska udruženja (zadruge, klasteri i dr.), organizacije civilnog društva ili javno-pravna tijela te pravne osobe (ustanove i/ili poduzeća u većinskom javnom vlasništvu). Zajedničkim korisnikom smatra se i provedba zajedničkih projekata, odnosno, ako se projekti (operacije) provode u sektorskom ili međusektorskom partnerstvu.

Projekt, odnosno operacija ima **Zajednički interes**, provodi li ga Zajednički korisnik i/ili ako je u kolektivnom interesu članova Zajedničkog korisnika i opće javnosti, odnosno od dobrobiti za opću zajednicu. Takav projekt (operacija) treba biti više od zbroja pojedinačnih interesa članova Zajedničkog korisnika.

Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti svih projekata (operacija), uključujući i partnerske projekte (operacije) u okviru provedbe intervencija LAG-a su:

- biti usklađen sa ciljevima iz LRS
- biti usklađen sa jednim ili više specifičnih ciljeva SP ZPP navedenim u članku 6. stavku 1. i 2. Uredbe (EU) 2021/2115
- provoditi se na području LAG-a na kojem korisnik na LAG natječaju podnosi zahtjev za potporu
- ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000,00 EUR (bez PDV-a)
- biti usklađen sa pravilima državne potpore, ako je primjenjivo
- biti usklađen s EU i RH zakonodavstvom koje se odnosi na predmetni projekt

Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekta (operacije) se primjenjuju na sve projekte (operacija) za koje se podnosi Zahtjev za potporu, uključujući partnerske projekte (operacije).

Partnerskim projektom (operacijom) smatra se projekt u kojem više korisnika na LAG natječaju sudjeluje u provedbi projekta u jednoj LAG intervenciji uz ispunjenje sljedećih uvjeta:

- mora biti sklopljen Sporazum o suradnji između projektnih partnera
- mora biti definiran glavni partner (nositelj projekta)
- moraju biti jasno definirane i razgraničene aktivnosti i zadaće između projektnih partnera svi korisnici (partneri) moraju ispunjavati uvjete prihvatljivosti za LAG intervenciju za koju prijavljuju projekt.

Ciljani korisnici (projektni promotori) LRS su sve pravne i fizičke osobe privatnog prava te pravne osobe javnog prava, pri čemu zajednički temeljni, odnosno opći uvjeti prihvatljivosti svih korisnika (pojedinačnih i zajedničkih) moraju zadovoljavati sljedeće:

- imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a „VIP“ putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a „VIP“ sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116;
- imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu;
- ne smiju biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima.

Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika na LAG natječaju primjenjuju se na sve korisnike na LAG natječaju koji podnose Zahtjev za potporu, uključujući partnerske projekte (operacije).

Važno je istaknuti kako se Intervencija LEADER u okviru SP ZPP-a prvenstveno provodi na temelju članka 77. Uredbe (EU) br. 2021/2115 pod nazivom „Suradnja“, uključujući i članke 73., 74. te 75. navedene Uredbe.

Sukladno članku 77. stavku 3. Uredbe (EU) br. 2021/2115, intenzitet potpore u LAG intervenciji može iznositi **najviše 100%** prihvatljivih troškova projekta, odnosno mogu se pokriti svi troškovi povezani s projektom.

U slučaju kada LAG intervencija uključuje ulaganja u skladu s člankom 73. Uredbe (EU) 2021/2115, intenzitet potpore može iznositi **najviše 65%** prihvatljivih troškova projekta, a iznimno se može povećati u sljedećim slučajevima:

- najviše 80%** kada je korisnik mladi poljoprivrednik²⁹
- najviše 85%** za ulaganja malih poljoprivrednih gospodarstava³⁰
- najviše 100%** za neproduktivna ulaganja³¹ i temeljne usluge i infrastrukturu u ruralnim područjima³².

²⁹ **Mladi poljoprivrednik** je osoba starija od 18 i mlađa od 40 godina (do navršene 41 godine) u trenutku podnošenja Zahtjeva za potporu, koja posjeduje odgovarajuće vještine i znanje o poljoprivredi te po prvi puta uspostavlja poljoprivredno gospodarstvo ekonomske veličine od 10.000 EUR do 100.000 EUR na kojem ima status nositelja/odgovorne osobe ili je status nositelja/odgovorne osobe po prvi put stekla unutar 5 (pet) godina do dana podnošenja zahtjeva za potporu, a u slučaju trgovačkog društva je i odgovorna osoba isključivo ukoliko je vlasnik najmanje 50% temeljnog kapitala društva.

³⁰ **Malo poljoprivredno gospodarstvo** je poljoprivredno gospodarstvo koje ima ekonomsku veličinu poljoprivrednog gospodarstva (EVPG) od 3.000 do 15.000 EUR-a SO.

³¹ **Neproduktivna ulaganja** su ona ulaganja koja ne dovode do značajnog povećanja vrijednosti ili profitabilnosti korisnika odnosno koja ne ostvaruju značajan dohodak, prihod ili dobit, ali pri tome imaju pozitivan utjecaj na primjerice: socijalnu uključivost, pomoć ranjivim skupinama, edukaciju, prijenos znanja i vještina, jačanje teritorijalnog identiteta, očuvanje baštine, okoliš i klimu i sl.

³² Pod **temeljnom uslugom i infrastrukturom u ruralnim područjima** podrazumijeva se ulaganje koje kumulativno ispunjava sljedeće: podiže kvalitetu života u ruralnim područjima (kulturno-društvenu i/ili obrazovno-odgojnu i/ili sportsko-rekreativnu i/ili rekreacijsku i/ili turističku i/ili komunalnu i/ili zdravstvenu i/ili javnih usluga itd.), namijenjeno je javnoj upotrebi/korištenju, mora biti javno dostupno različitim pojedincima i interesnim skupinama, ne smije biti profitnog karaktera (operativni prihodi ne smiju biti veći od operativnih troškova), provodi se u naselju s najviše 25.000 stanovnika.

Tablica 28: Projekti suradnje

Vrsta projekta suradnje	Područje interesa projekta suradnje	Očekivani rezultat provedbe projekta suradnje	Indikativna visina proračuna projekta suradnje (u odnosu na ukupni iznos alokacije koju će LAG ostvariti u razdoblju 2023.-2027.)
Međuteritorijalni	Poljoprivreda	Ojačani kapaciteti, nova znanja i vještine putem prijenosa primjera dobre prakse	1,5%
Međuteritorijalni	Turizam	Ojačani kapaciteti, nova znanja i vještine putem prijenosa primjera dobre prakse	1,5%
Transnacionalni	Poljoprivreda i turizam	Ojačani kapaciteti, nova znanja i vještine putem prijenosa primjera dobre prakse	2%

Napomena: Sve navedeno u okviru intervencija podložno je dodatnim izmjenama i dopunama tijekom provedbe LRS sukladno konzultacijama s lokalnim razvojnim dionicima te dodatnim uputama/smjernicama nadležnog Upravljačkog i Provedbenog tijela.

Tablica 29: Opis intervencija

Naziv i kod intervencije	INT 1.1. Razvoj ruralne infrastrukture i usluga
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a „VIP“
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS	Intervencija je pripremljena sukladno potrebama područja LAG-a „VIP“ definiranim tijekom izrade SWOT analize. Svrha intervencije je prioritetan doprinos potrebi područja LAG-a „VIP“ koja se odnosi na povećanje kvalitete života na području LAG-a (P1) pomoću razvojne lokalne ruralne infrastrukture i usluga. Intervencijom se izravno utječe na smanjenje depopulacije, posebno mladih, te opću revitalizaciju područja. Razvijena ruralna infrastruktura i usluge preduvjet su za daljnji razvoj područja te utječu i na opći gospodarski razvoj pa tako i na razvoj poljoprivrede te opću koheziju lokalne zajednice. Razvoj lokalne društvene i komunalne infrastrukture i usluga ujedno predstavlja osnovu za očuvanje tradicije područja, očuvanja i održivog korištenja kulturno-povijesne baštine, kao i zaštite okoliša u cjelini. Pristup kvalitetnoj javnoj infrastrukturi i uslugama preduvjet je za jačanje integracije lokalne zajednice, razvoj društvenih inovacija, uvođenja novih tehnologija (zelena i digitalna tranzicija), ali i razvoj ljudskih kapaciteta te međusektorske i međugeneracijske suradnje lokalnih stanovnika. Lokalna infrastruktura i usluge preduvjet su i za privlačenje posjetitelja na područje LAG-a „VIP“, ali i razvoj turizma koji je još u svojim začetcima. Također, područje LAG-a „VIP“ prostor je vrijedne kulturne i prirodne baštine koju je prvenstveno potrebno dodatno valorizirati i staviti u funkciju održivog gospodarskog razvoja. Prostor je već prepoznatljiv po brojnim kulturno-povijesnim znamenitostima te Regionalnom parku „Mura-Drava“. Isto tako, ruralni prostor LAG-a „VIP“, koji je pogođen

	depopulacijom, ali i napuštanjem mladih i aktivnih stanovnika više obrazovne razine, upravo je najveća riznica razvojnih mogućnosti, posebno za razvoj selektivnih oblika turizma, s naglaskom na kulturni, aktivni i zeleni turizam. Razvoj sadržaja vezanih uz kulturu i prirodnu baštinu značajan je i za razvoj kvalitete života lokalne zajednice. Aktivnosti očuvanja baštine ujedno su povezane s aktivnostima vezanim za potrebu jačanja ulaganja u zaštitu okoliša, jednako kao i podizanje svijesti stanovnika i posjetitelja o potrebi njezina očuvanja i održivog korištenja, stoga je ovom intervencijom potrebno razvijati i ruralnu infrastrukturu usmjerenu održivom korištenju baštine. Detaljna obrazloženja doprinosa projekata (operacija), kojima će se pružiti potpora u okviru ove intervencije razvojnim potrebama LAG-a „VIP“, bit će na navedena u natječaju LAG-a „VIP“. Fokus intervencije usmjeren je na razvoj male društvene i komunalne infrastrukture i usluga uz očuvanje i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine. Intervencijom će se pružiti potpora u provedbi zelene i digitalne tranzicije, posebno u područjima zaštićene prirode te manjim i izoliranijim naseljima. Intervencijom će se omogućiti inovativna i pametna rješenja u selima kojima je svrha održivost i povećanje zaštite okoliša te povećanje kvalitete života stanovnika područja, kao i doživljaja posjetitelja. Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 77. uključujući članak 73. Uredbe (EU) br. 2021/2115. Intervencija izravno doprinosi Specifičnom cilju (SC) 1 LRS LAG-a „VIP“: Razvoj identiteta i kohezije lokalne zajednice jer pruža potporu ulaganjima u razvoj infrastrukture i usluga dostupnih ukupnom stanovništvu i posjetiteljima izravno povezanih s očuvanjem i održivim korištenjem baštine, čime se izravno postiže jačanje lokalnog identiteta i prepoznatljivosti te kohezija lokalne zajednice, kao i dodana vrijednost LEADER-a. Intervencija doprinosi Općem cilju (OC) LRS LAG-a „VIP“: Jačanje vitalnosti i otpornosti lokalne zajednice, s obzirom da razvoj društvene i komunalne infrastrukture te usluga, uz očuvanje okoliša i baštine kroz zelenu i digitalnu tranziciju, izravno doprinosi povećanju otpornosti i jačanju vitalnosti lokalne zajednice. Intervencija izravno i značajno doprinosi Specifičnom cilju (SC/SO³³) 8 ZPP-a: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo, putem sljedećih pokazatelja (uključujući i R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima): • R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 10 projekata kojima se doprinosi Pametnim selima • R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe putem ruralnog stanovništva, min. 20.000 stanovnika ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a, koje su usmjerene na zaštitu okoliša, valorizaciju i održivo korištenje kulturne i prirodne baštine. Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno, u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti
--	---

³³ SO – *Specific objective*. To je dodatna oznaka specifičnog cilja koja se pojavljuje u nadređenom regulatornom okviru za provedbu LRS. Unesen je radi lakšeg praćenja korelacije sa regulatornim okvirom.

	odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima: • socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na očuvanje kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili jačanje zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja • lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na promotivne aktivnosti i medijske objave o projektima • rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika koji se odnosi na političke strategije EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i sl.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti i/ili aktivnosti jačanja razmjene znanja i vještina lokalnih razvojnih dionika. Različitost intervencije u odnosu na nacionalnu razinu, osim gore navedenoga, očituje se u potpori maloj ruralnoj infrastrukturi i javnim uslugama sukladno specifičnim potrebama lokalne zajednice te projektima koji uključuju aktivnosti kojima se ostvaruje dodana vrijednost LEADER-a.
Ciljani korisnici	Pravne osobe javnog prava. Detaljna razrada prihvatljivih korisnika bit će navedena u natječaju LAG-a „VIP“.
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su: – imati sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; – imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; – ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima. Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u natječaju LAG-a „VIP“.
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekata su: – projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata i – ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000 EUR (bez PDV-a). Prihvatljive vrste projekata odnose se na razvoj male društvene i komunalne infrastrukture, uključujući valorizaciju, očuvanje i održivo korištenje kulturne i/ili prirodne baštine, energetske učinkovitost i dr. u svrhu jačanja kvalitete života stanovnika. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti prihvatljive aktivnosti kao što su: građenje (izgradnja nove građevine i/ili rekonstrukcija postojeće građevine i/ili održavanje postojeće građevine) i/ili opremanje građevine, nabava opreme, edukacijsko-informativne aktivnosti, promotivne aktivnosti i druge aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva LRS LAG-a „VIP“. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a „VIP“.
Načela kriterija odabira	Načela kriterija odabira, prioritarno, su: - Tip ulaganja (prednost imaju projekti kojima se ulaže u građenje),

	- Depopulacija na području LAG-a (prednost imaju jedinice lokalne samouprave u kojima je više izražena depopulacija), - Doprinos kvaliteti života (prednost imaju projekti kojima se ulaže u sportsku i/ili rekreacijsku i/ili kulturnu i/ili turističku namjenu) - Područje provedbe projekta (prednost će imati projekti koji se provode u područjima zaštićene prirodne baštine, uključujući i NATURA 2000 područja) - Digitalizacija u društvenim aktivnostima u selima (prednost imaju ulaganja u digitalizaciju javne infrastrukture ili usluga) - Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima (prednost imaju projekti čija ulaganja doprinose energetske učinkovitosti i/ili uvođenju obnovljivih izvora energije) - Dodana vrijednost LEADER-a (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu i/ili doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju)
	Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a). Detaljno će se definirati u LAG natječaju.
Najniži iznos potpore po projektu	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR. Detaljno će se definirati u LAG natječaju.
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi najviše 100% prihvatljivih troškova projekta. Dodatno će se definirati natječajem LAG-a.

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	2
Broj sačuvanih radnih mjesta	2

R. br.		
1.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	10
2.	Naziv pokazatelja	R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe
	Mjerna jedinica	Broj ruralnog stanovništva koje ima koristi
	Ciljna vrijednost	20.000

Naziv i kod intervencije	INT 1.2. Razvoj kohezije lokalne zajednice
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a „VIP“
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a	Intervencija je pripremljena sukladno potrebama područja LAG-a „VIP“ definiranim tijekom izrade SWOT analize. Svrha intervencije je prioritetan doprinos potrebi područja LAG-a „VIP“ koja se odnosi na jačanje društvene kohezije i prepoznatljivosti područja (P2), ali ujedno doprinosi i općem povećanju kvalitete života. Intervencija izravno doprinosi međusektorskoj i međugeneracijskoj solidarnosti i suradnji te umrežavanju i društvenoj inkluziji stanovnika uz očuvanje tradicijskih vrijednosti područja. Intervencija putem potpore i jačanja kapaciteta izravno utječe na rješavanje potrebe razvoja poljoprivrednih područja, ali i gospodarstva u cjelini, kao i održivom korištenju ruralne društvene i

- opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije
- ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS

komunalne infrastrukture kojom se pruža adekvatan prostor i sadržaj za djelovanje dionika. Razvoj javnog sektora i civilnog društva i društvenih inovacija, kao i implementacija zelenih i digitalnih tehnologija te jačanje i umrežavanje ljudskih resursa, međusektorski i međugeneracijski, neophodni su za daljnji razvoj zajednice, za privlačenje novih stanovnika i posjetitelja područja. Intervencijom se pruža i potpora jačanju kapaciteta dionika, razmjeni znanja i vještina, prijenosu primjera dobre prakse u socioekonomskom razvoju zajednice, očuvanju vrijedne i raznolike tradicijske, kulturno-povijesne i prirodne baštine, kao i zaštiti okoliša te aktivnostima usmjerenim na društvenu inkluziju osjetljivih skupina. Intervencijom se pruža potpora održivom korištenju ruralne infrastrukture te primjeni inovativnih metoda i pametnih rješenja u lokalnoj zajednici u svrhu jačanja njezine integracije i identiteta. Intervencijom se pruža potpora i razvoju aktivnosti marketinga i promocije područja. Detaljna obrazloženja doprinosa projekata (operacija), kojima će se u okviru ove intervencije pružiti potpora razvojnim potrebama LAG-a „VIP“, bit će navedena u natječaju LAG-a.

Fokus intervencije usmjeren je i na razvoj komunikacije, suradnje i povezanosti ljudskih resursa svih interesnih i dobni skupina LAG-a, jačanje organizacija civilnog društva, obrazovnog sustava, cjeloživotnog učenja, razmjene iskustava, prijenosa dobre prakse putem zajedničkih razvojnih projekata i aktivnosti za povećanje kapaciteta stanovnika, povećanje kvalitete života, društvenu inkluziju, zaštitu okoliša te očuvanje i promociju lokalnog gospodarstva, tradicije, kulturno-povijesne i prirodne baštine, razvoj brandiranja, vidljivosti i promocije područja kao jedinstvene destinacije putem različitih manifestacija i sl. Posebna pažnja posvetit će se potrebama djece i mladih, žena, manjinskih skupina te starijih osoba i osoba s teškoćama.

Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 77. uključujući članak 73. Uredbe (EU) br. 2021/2115.

Intervencija izravno doprinosi **Specifičnom cilju (SC) 1 LRS LAG-a „VIP“: Razvoj identiteta i kohezije lokalne zajednice**, budući da omogućuje stvaranje okvira za suradnju lokalnih razvojnih dionika i jačanje kapaciteta za opći gospodarski i društveni razvoj područja čime se izravno postiže integracija ukupnog područja LAG-a „VIP“ i kohezija lokalne zajednice, jača identitet područja i povećava dodana vrijednost LEADER-a.

Intervencija doprinosi **Općem cilju (OC) LRS LAG-a „VIP“: Jačanje vitalnosti i otpornosti lokalne zajednice**, budući da se jačanjem suradnje i umrežavanja izravno doprinosi razvoju ljudskih potencijala i partnerstvu čime se postiže razvoj vitalnosti i jačanje otpornosti lokalne zajednice.

Intervencija izravno i značajno doprinosi **Specifičnim ciljevima (SC/SO) ZPP-a:**

- **Specifičnom cilju ZPP-a SC 8:** Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo, putem sljedećih pokazatelja:

R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 10 projekata kojima se doprinosi Pametnim selima.

R.42 Promicanje socijalne uključenosti putem broja min. 40 osoba obuhvaćenih projektima.

	Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno, u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti, odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima: • socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na socijalnu (društvenu) interakciju stanovnika i/ili aktivnosti produbljivanja solidarnosti, empatije prema ranjivim skupinama, jačanje kohezije zajednice (inkluzija) i/ili jačanje kapaciteta lokalnih razvojnih dionika i/ili očuvanje kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili na jačanje zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja • lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, putem projektnih aktivnosti koje se odnose na promotivne aktivnosti i medijske objave o projektima. • rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim strategijama EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i sl.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti i/ili jačanja razmjene znanja i vještina lokalnih razvojnih dionika i/ili jačanja volontiranja. Različitost intervencije u odnosu na nacionalnu razinu, uz gore navedeno, očituje se i u potpori povećanju kvalitete života stanovnika pomoću međusektorske suradnje usmjerene k jačanju kapaciteta i djelovanja putem zajedničkih projekata, odnosno projekata kojima se isključivo ostvaruje dodana vrijednost LEADER-a.
Ciljani korisnici	Pravne osobe javnog prava i/ili pravne osobe privatnog prava. Detaljna razrada prihvatljivih korisnika bit će navedena u natječaju LAG-a „VIP“.
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su: – imati sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; – imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; – ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima. Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u LAG natječaju.
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekata su: – projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata i – ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000 EUR (bez PDV-a). Prihvatljive vrste projekata odnose se na razvoj projekata suradnje usmjerenih na razvoj komunikacije, prijenosa znanja i vještina, primjere dobre prakse, valorizaciju i revitalizaciju te interpretaciju baštine, manifestacije, društvenu inkluziju i dr. u svrhu jačanja kvalitete života stanovnika, stvaranje identiteta i promociju područja. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti prihvatljive aktivnosti kao što su: građenje (izgradnja nove građevine i/ili rekonstrukcija postojeće građevine

	i/ili održavanje postojeće građevine) i/ili opremanje građevine, nabava opreme, edukacijsko-informativne aktivnosti, promotivne aktivnosti i druge aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva LRS LAG-a „VIP“. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a „VIP“.
Načela kriterija odabira	Načela kriterija odabira, prioritetno, su: - Ciljani korisnici (prednost imaju projekti koji uključuju veći broj ciljanih korisnika i/ili osjetljive skupine društva) - Zajednički korisnik (prednost će imati projekti koji se provode u partnerstvu) - Digitalizacija u društvenim aktivnostima u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode aktivnosti jačanja digitalizacije) - Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode aktivnosti povezane sa jačanjem zaštite okoliša i/ili ublažavanja klimatskih promjena) te - drugi doprinosi dodanoj vrijednosti LEADER-a (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu i/ili doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju). Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odrediti će se u LAG natječaju.
Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a). Detaljno će se definirati u LAG natječaju.
Najniži iznos potpore po projektu	Odrediti će se u LAG natječaju.
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR. Detaljno će se definirati u LAG natječaju.
Intenzitet potpore	Intenzitet potpore može iznositi najviše 100% prihvatljivih troškova projekta. Dodatno će se definirati natječajem LAG-a.

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	0
Broj sačuvanih radnih mjesta	0

R. br.		
1.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	10
2.	Naziv pokazatelja	R.42 Promicanje socijalne uključenosti
	Mjerna jedinica	Broj osoba
	Ciljna vrijednost	40

Naziv i kod intervencije	INT 2.1. Razvoj konkurentne poljoprivrede
Područje obuhvata	Cijelo područje LAG-a „VIP“.
Kratki opis intervencije: -svrha intervencije - doprinos intervencije općem i specifičnom cilju LRS - doprinos intervencije specifičnom cilju ZPP - pripadnost intervencije nekom od članaka Uredbe (EU) 2021/2115 - doprinos pokazateljima rezultata ZPP-a - opis dodatne vrijednosti intervencije u provedbi LEADER pristupa uz naglasak na posebitosti intervencije koje ju razlikuju u odnosu na SP ZPP intervencije - ako je je primjenjivo opis inovativnih elemenata LRS	Intervencija je pripremljena sukladno potrebama područja LAG-a „VIP“ definiranim tijekom izrade SWOT analize. Svrha intervencije je prioritetan doprinos potrebi područja LAG-a „VIP“ koja se odnosi na modernizaciju i održiv razvoj poljoprivrede (P3), ali utječe i na opće poboljšanje kvalitete života na području LAG-a „VIP“. Intervencijom se ujedno doprinosi jačanju društvene kohezije i prepoznatljivosti područja LAG-a „VIP“, posebno proizvodnjom poljoprivrednih proizvoda koji se zasnivaju na tradicijskim vrijednostima područja. Intervencijom se pruža i potpora razvoju turizma na području jer stvara lokalne proizvode za turističko tržište. Intervencijom će se potaknuti i očuvanje te održivo korištenje tradicijske i prirodne baštine kao osnovne razvojne resursne osnove. Intervencijom se želi omogućiti uvođenje novih i inovativnih tehnologija i metoda, potaknuti kreiranje novih proizvoda, kao i omogućiti umrežavanje i suradnju lokalnih razvojnih dionika. Detaljni opisi i obrazloženja doprinosa projekata (operacija), kojima će se u okviru ove intervencije pružiti potpora razvojnim potrebama LAG-a „VIP“, bit će navedeni u natječaju LAG-a „VIP“. Fokus intervencije je na jačanju primarne poljoprivrede pretežno malih poljoprivrednih gospodarstava te na jačanju prerade poljoprivrednih proizvoda s ciljem stvaranja inovativne ponude koja se zasniva na tradicijskim vrijednostima i lokalnoj resursnoj osnovi. Intervencijom će se omogućiti uvođenje novih i/ili inovativnih tehnologija i rješenja, uključujući opremu i materijale, kao ulaganje u obnovljive izvore energije i/ili energetske učinkovitost. Također, omogućit će se i diverzifikacija proizvodnje te poboljšanje radnih uvjeta, kako bi se doprinijelo ukupnom jačanju konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava. Intervencijom će se omogućiti i jačanje kapaciteta korisnika u stjecanju novih znanja i vještina u zelenoj i digitalnoj tranziciji, novim tehnologijama, prilagodbi tržištu i marketingu, promociji i sl., što će povećati njihovu održivost, kao i jačanje otpornosti na klimatske promjene te očuvanje okoliša. Nadalje, omogućit će se i potpora proizvodnim i neproizvodnim aktivnostima na poljoprivrednim gospodarstvima. Intervencijom će se jačati razvoj inovativnih pristupa i rješenja usmjerenih razvoju poduzetništva u poljoprivredi i preradi te stvaranju novih i očuvanju postojećih radnih mjesta, kao i jačanju umrežavanja i suradnje. Intervencija, u većini svog obuhvata i aktivnosti, pripada uvjetima iz članka 73. uključujući članak 74. Uredbe (EU) br. 2021/2115. Intervencija izravno doprinosi Specifičnom cilju (SC) 2 LRS LAG-a „VIP“: Razvoj konkurentne i održive poljoprivrede na području LAG-a, budući da se njome pruža izravna potpora razvoju poljoprivrednih gospodarstava u svrhu njihove modernizacije i povećanja konkurentnosti u novim tržišnim i proizvodnim uvjetima, uz očuvanje okoliša, lokalne tradicije, kao i kroz digitalizaciju, odnosno jače povezivanje s tržištem na široj i lokalnoj razini. Potporom razvoju modernizacije i digitalizacije, kao i inovativnim pristupima te suradnjom, izravno se doprinosi dodanoj vrijednosti LEADER-a. Intervencija doprinosi Općem cilju (OC) LRS LAG-a „VIP“: Jačanje vitalnosti i otpornosti lokalne zajednice, budući da se razvojem poljoprivrednih gospodarstava ujedno jačaju, moderniziraju i razvijaju tradicionalne djelatnosti područja, te se omogućuje samodostatnost i stvaranje lokalne prepoznatljive hrane čime se izravno doprinosi

	revitalizaciji ruralnih sredina i jačanju otpornosti lokalne zajednice. Intervencija izravno i značajno doprinosi Specifičnim ciljevima (SC/SO) ZPP-a: • Specifičnom cilju ZPP-a SC2: Jačanje usmjerenosti na tržište i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava kratkoročno i dugoročno, uključujući veću usmjerenost na istraživanja, tehnologiju i digitalizaciju, putem sljedećih pokazatelja: R.3 Digitalizacija poljoprivrede: min. 5 PG-ova koji primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a R.9 Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava: modernizacija min. 5 PG-ova koji primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa • Specifičnom cilju ZPP-a SC8: Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo, putem pokazatelja (uključujući i R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima): R.39 Razvoj ruralnog gospodarstva putem min. 2 ruralna poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijena uz potporu u okviru ZPP-a (isključujući nova poduzeća) R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva putem min. 10 projekata kojima se doprinosi Pametnim selima Doprinos dodanoj vrijednosti LEADER-a naveden je prethodno, u uvodnom dijelu zajedničkih značajki za sve intervencije. Uz primjenu inovativnosti, odnosno inovativnih značajki u lokalnom kontekstu, u okviru ove intervencije, izravno se i značajno, doprinosi i sljedećim elementima: • socijalnom (društvenom) kapitalu, putem projektnih aktivnosti očuvanja kulturnih (tradicijskih) vrijednosti područja i/ili jačanja zajedničkog identiteta/prepoznatljivosti područja • lokalnom upravljanju putem broja projekata i broja novih korisnika koji do sada nisu provodili projekte financirane iz LEADER-a, kao i putem promotivnih aktivnosti i medijskih objava o projektima • rezultatima i učincima politike putem partnerskih projekata i/ili putem aktivnosti jačanja kapaciteta dionika o političkim strategijama EU-a (Zeleni plan, digitalna tranzicija i dr.) i/ili aktivnosti potpore izvrsnosti. Različitost intervencije u odnosu na nacionalnu razinu provedbe SP ZPP, uz ranije navedeno, je objedinjenje primarne poljoprivredne proizvodnje i prerade poljoprivrednih proizvoda te u potpori projektima kojima se ostvaruje dodana vrijednost LEADER-a.
Ciljani korisnici	Pravne i fizičke osobe privatnog prava, upisane u relevantan upisnik PG-ova na nacionalnoj razini pri nadležnom tijelu³⁴. Detaljna razrada prihvatljivih korisnika bit će navedena u natječaju LAG-a "VIP".
Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika	Temeljni uvjeti prihvatljivosti korisnika su: – imati prebivalište ili sjedište, uključujući podružnicu, ovisno o organizacijskom obliku unutar područja LAG-a putem kojeg podnosi zahtjev za potporu, prije dana objave natječaja LAG-a sve do proteka roka od 5 (pet) godina od dana konačne isplate sredstava

³⁴ Napomena: U trenutku donošenja ove LRS relevantni upisnici su naziva: Upisnik poljoprivrednika ili Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i/ili dr.

	potpore, osim u slučaju ako odabrani LAG promijeni obuhvat područja ili u slučaju više sile i izvanredne okolnosti sukladno članku 3. stavku 1. Uredbe (EU) br. 2021/2116; – imati podmirene odnosno uređene financijske obveze prema državnom proračunu; – ne smije biti u postupku predstečaja, stečaja, stečaja potrošača ili likvidacije u skladu s posebnim propisima. Daljnji uvjeti prihvatljivosti korisnika bit će navedeni u natječaju LAG-a „VIP“.
Prihvatljive vrste projekta i temeljni uvjeti prihvatljivosti projekta	Temeljni (opći) uvjeti prihvatljivosti projekata su: – projekt se mora provoditi na području LAG obuhvata i – ukupni iznos projekta ne smije biti veći od 300.000 EUR (bez PDV-a). Prihvatljive vrste projekata odnose se na primarnu poljoprivrednu proizvodnju, doradu, preradu, skladištenje poljoprivrednih proizvoda i dr. Prihvatljivi su projekti koji mogu uključiti prihvatljive aktivnosti kao što su: građenje (izgradnja nove građevine i/ili rekonstrukcija postojeće građevine i/ili održavanje postojeće građevine) i/ili opremanje građevine, nabava opreme, marketinške aktivnosti, edukacijsko-informativne aktivnosti, promotivne aktivnosti i druge aktivnosti koje doprinose ostvarenju ciljeva LRS LAG-a „VIP“. Detaljne prihvatljive vrste projekata i uvjeti prihvatljivosti projekata bit će navedeni u natječaju LAG-a „VIP“.
Načela kriterija odabira	Načela kriterija odabira prioritetno, su: – Veličina PG-a (prednost imaju PG-ovi sa EVPG iznad 3.000 EUR) – Dužina poslovanja (prednost imaju projekti nositelja s dužim trajanjem poslovanja) – Radna mjesta (prednost imaju ulaganja koja stvaraju nova radna mjesta ili čijom se provedbom zadržavaju postojeća radna mjesta) – Vrsta ulaganja (prednost imaju projekti opremanja građevine i/ili nabave opreme) – Digitalizacija u društvenim aktivnostima u selima (prednost imaju projekti u okviru kojih se provode ulaganja u digitalizaciju u poljoprivredi i/ili preradi poljoprivrednih proizvoda) – Doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima (prednost imaju projekti čija se ulaganja odnose na uvođenje obnovljivih izvora energije) – Dodana vrijednost u primarnoj poljoprivredi (prednost imaju projekti koji moderniziraju primarnu poljoprivrednu proizvodnju zasnovanu na tradiciji područja i/ili lokalnim resursima i doprinose zaštiti okoliša i/ili očuvanju biološke raznolikosti) – Dodana vrijednost u preradi (prednost imaju projekti kojima se kreiraju proizvodi koji se zasnivaju na tradicijskim vrijednostima područja i/ili lokalnim resursima) – Dodana vrijednost LEADER-a (prednost će imati projekti koji imaju inovativne značajke u lokalnom kontekstu i/ili doprinose drugim rezultatima i učincima politike i/ili doprinose socijalnom (društvenom) kapitalu i/ili doprinose lokalnom upravljanju) Razrada načela kriterija odabira odrediti će se u LAG natječaju.
Najniža ukupna vrijednost projekta	Odredit će se u LAG natječaju.

Najviša ukupna vrijednost projekta	Najviša ukupna vrijednost projekta je do 300.000 EUR (bez PDV-a). Detaljno će se definirati u LAG natječaju.
Najniži iznos potpore po projektu	Odredit će se u LAG natječaju.
Najviši iznos potpore po projektu	Najviši iznos potpore po projektu je do 200.000 EUR. Detaljno će se definirati u LAG natječaju.
Intenzitet potpore	Detaljnije navedeno u zajedničkim značajkama za sve intervencije. Intenzitet potpore može iznositi najviše 65% prihvatljivih troškova projekta, a može se povećati u sljedećim slučajevima: – najviše 80% prihvatljivih troškova projekta kada je korisnik mladi poljoprivrednik, – najviše 85% prihvatljivih troškova projekta za ulaganja malih PG-ova. Dodatno će se definirati natječajem LAG-a.

Pokazatelji

Broj novostvorenih radnih mjesta (puno radno vrijeme), doprinosi R.37 ZPP-a	2
Broj sačuvanih radnih mjesta	2

R. br.		
1.	Naziv pokazatelja	R.3 Digitalizacija poljoprivrede
	Mjerna jedinica	Broj poljoprivrednih gospodarstva koji primaju potporu
	Ciljna vrijednost	5
2.	Naziv pokazatelja	R.9 Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava
	Mjerna jedinica	Broj poljoprivrednih gospodarstva koji primaju potporu
	Ciljna vrijednost	5
3.	Naziv pokazatelja	R.39 Razvoj ruralnoga gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj poduzeća
	Ciljna vrijednost	2
4.	Naziv pokazatelja	R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva
	Mjerna jedinica	Broj projekata
	Ciljna vrijednost	10

Skupni prikaz svih pokazatelja za sve intervencije LRS

Intervencija LRS	Pokazatelj	Mjerna jedinica	Doprinos pokazateljima rezultata ZPP	Ciljna vrijednost po godinama							Ukupna vrijednost
				2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	
INT 1.1. Razvoj ruralne infrastrukture i usluga	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	5	0	5	10
	Udio ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP-a	Broj ruralnih stanovnika koji imaju koristi	R.41/SC8	0	0	0	0	10.000	0	10.000	20.000
	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37/SC8	0	0	0	0	1	0	1	2
		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	1	0	1	2
INT 1.2. Razvoj kohezije lokalne zajednice	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	0	5	5	10
	Broj osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora	Broj osoba	R.42/SC8	0	0	0	0	0	20	20	40
	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37/SC8	0	0	0	0	0	0	0	0
		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	0	0	0	0
INT 2.1. Razvoj konkurentne poljoprivrede	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a	Broj PG-ova koji primaju potporu	R.3/SC2	0	0	0	0	2	3	0	5

	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa	Broj PG-ova koji primaju potporu	R.9/SC2	0	0	0	0	2	3	0	5
	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a	Broj poduzeća	R.39/SC8	0	0	0	0	1	1	0	2
	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	R.40/SC8	0	0	0	0	5	5	0	10
	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	R.37/SC8	0	0	0	0	1	1	0	2
		Broj sačuvanih radnih mjesta		0	0	0	0	1	1	0	2

Prikaz kriterija na temelju kojih projekti iz intervencije doprinose provedbi koncepta Pametnih sela

Br.	Kriterij koji doprinosi provedbi koncepta Pametnih sela	Kriteriji LAG-a na temelju kojih se projekti svrstavaju u projekte koji doprinose provedbi koncepta Pametnih sela
1.	inovativna i pametna rješenja u selima	inovativnost na razini LAG-a (obrazloženo u zajedničkim značajkama za sve intervencije)
2.	digitalizacija u poljoprivredi i ostalim društvenim aktivnostima u selima	ulaganja u digitalizaciju u poljoprivredi, preradi te javnoj infrastrukturi i uslugama te drugim društvenim aktivnostima za stanovništvo i širu javnost, uključujući aktivnosti stjecanja znanja i vještina za digitalnu tranziciju
3.	doprinos okolišnim ciljevima i ublažavanju klimatskih promjena u selima	ulaganja/aktivnosti kojima se doprinosi zaštiti okoliša i otpornosti na klimatske promjene, uključujući jačanje svijesti i razvoj znanja i vještina za zelenu tranziciju

5.4. Opis procesa odabira projekata na LAG natječajima

Postupak odabira projekata na LAG natječajima sastoji se od: pripreme i objave LAG natječaja, podnošenja i zaprimanja zahtjeva za potporu, ocjenjivanja projekata, odabira projekata od strane Upravnog odbora LAG-a i objave rezultata o provedenom LAG natječaju. Tijekom postupka odabira projekata na LAG natječajima, LAG je obvezan osigurati i spriječiti bilo kakvu mogućnost pojave potencijalnog i stvarnog sukoba interesa, o čemu je LAG dužan voditi Registar evidencije potencijalnog i stvarnog sukoba interesa.

Nakon pripreme LAG natječaja od strane LAG-a te donošenja odluke o raspisivanju LAG natječaja i odobravanja natječajne dokumentacije od strane Upravnog odbora LAG-a „VIP“, LAG natječaj, s pripadajućim obrascima, priložima i ostalom dokumentacijom, objavljuje se na mrežnoj stranici LAG-a u roku kako je definirano odlukom Upravnog odbora LAG-a „VIP“.

U trenutku objave LAG natječaja, LAG natječaj mora biti usklađen s važećom LRS LAG-a „VIP“ te s Pravilnikom o provedbi lokalnih razvojnih strategija unutar intervencije 77.06. »Potpora LEADER (CLLD) pristupu« iz Strateškog plana Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023.–2027., kao i svim njegovim izmjenama i dopunama. Svaki LAG natječaj najmanje mora sadržavati: predmet LAG natječaja, pokazatelje iz LRS za LAG intervenciju te način njihovog praćenja, iznos raspoloživih sredstava LAG natječaja, kriterije odabira i dokumentaciju s kojom se oni dokazuju, prihvatljive korisnike i uvjete prihvatljivosti korisnika te dokumentaciju s kojom se oni dokazuju, vrste prihvatljivih projekata (aktivnosti) i uvjete prihvatljivosti projekta te dokumentaciju s kojom se oni dokazuju, visinu i intenzitet potpore (s jasno definiranim uvećanjima) te dokumentaciju s kojom se oni dokazuju, način, uvjete i rokove podnošenja zahtjeva za potporu, način i uvjete postavljanja pitanja i objave odgovora na mrežnoj stranici odabranog LAG-a, postupovna pravila prilikom odabira projekata i popis priloga i obrazaca. LAG natječajem propisuje se obvezna dokumentacija za koju je moguća dopuna, kao i obvezna dokumentacija za koju nije moguća dopuna. Javnost se o raspisanom LAG natječaju obavještava putem medija na lokalnoj i regionalnoj razini te se za potencijalne korisnike mora održati i radionica o LAG natječaju. Korisnik koji podnosi zahtjev za potporu na raspisani LAG natječaj obavezan je zahtjev za potporu/prijavni obrazac dostaviti na službenu adresu sjedišta LAG-a „VIP“, na način kako je definirano LAG natječajem. Prilikom zaprimanja zahtjeva za potporu svakom pristiglom zahtjevu dodjeljuje se jedinstveni

identifikacijski broj zahtjeva za potporu, na koji se LAG poziva u svakom daljnjem postupanju te se evidentira datum zaprimanja. Djelatnici LAG-a zatim otvaraju original prijavni dosje za svaku prijavu te odrađuju sve ostale potrebne radnje. Nakon obrade djelatnika LAG-a slijedi ocjenjivanje zahtjeva za potporu od strane Ocjenjivačkog odbora kojeg imenuje Upravni odbor LAG-a „VIP“. LAG može zatražiti i dopunu/ obrazloženje/ ispravak dostavljenog zahtjeva za potporu od strane korisnika koji su se prijavili na raspisani LAG natječaj. Rezultat faze koja se odnosi na ocjenjivanja zahtjeva za potporu je rang lista projekata s pratećom dokumentacijom koja se upućuje na odlučivanje i odabir projekata Upravnom odboru LAG-a „VIP“, koji nakon toga donosi odluke ovisno ima li na tom LAG natječaju dovoljno ili nedovoljno raspoloživih sredstava. Na odluke Upravnog odbora, korisnici imaju mogućnost podnošenja prigovora tijelu za prigovore LAG-a „VIP“, odnosno Nadzornom odboru LAG-a „VIP“. Korisnik može podnijeti prigovor zbog: povrede postupovnih odredbi LAG natječaja, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja ili pogrešne primjene propisa na kojemu se temelji odluka. Nakon utvrđivanja konačne rang liste odabranih projekata, popis svih projekata koji su odabrani od strane Upravnog odbora LAG-a objavljuje se na službenoj mrežnoj stranici LAG-a „VIP“. Objava uključuje najmanje sljedeće podatke: naziv korisnika, naziv projekta, dodijeljeni broj bodova, iznos dodijeljene potpore i kumulativ dodijeljene potpore. Nakon završenog postupka odabira projekata na LAG natječaju, postupak dodjele sredstava provodi Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR) za sve odabrane projekte od strane LAG-a. Postupak dodjele sredstava započinje podnošenjem zahtjeva za potporu na završnu provjeru prihvatljivosti odabranih projekata po provedenom LAG natječaju, a završava donošenjem odluka od strane APPRRR-a. Tijekom postupka dodjele sredstava LAG nastupa u ime i za račun korisnika, s time da korisnik prethodno mora biti upisan u Evidenciju korisnika.

5.5. Usklađenost LRS sa ZPP-om

Doprinos LRS LAG-a „VIP“ kohezijskoj politici na regionalnoj razini:

U okviru doprinosa provedbi *Plana razvoja Virovitičko-podravske županije od 2021.-2027. godine*, SC1 LRS LAG-a „VIP“, putem provedbe intervencije 1.1. i 1.2., izravno doprinosi ostvarenju *Prioriteta 2. Unaprjeđenje kvalitete življenja* te *Prioriteta 3. Zelena tranzicija i kvalitetno upravljanje prostorom i okolišem*, dok SC2 LRS LAG-a „VIP“, putem provedbe intervencije 2.1., izravno doprinosi ostvarenju *Prioriteta 1. Osnaživanje gospodarstva Županije*.

U okviru doprinosa *Strategiji razvoja turizma Virovitičko-podravske županije do 2030. godine*, SC1 LRS LAG-a „VIP“, putem provedbe intervencije 1.1. te intervencije 1.2., izravno doprinosi ostvarenju *Operativnog cilja 1. Razvoj destinacijskog doživljaja*. SC1 i SC2 LRS LAG-a „VIP“, sa sve 3 intervencije (odnosno sa 1.1., 1.2. i 2.1.) te potporom inovativnim rješenjima i jačanjem prepoznatljivosti područja, integralno doprinosi *Operativnom cilju 3. Stvaranje prepoznatljivosti*.

Tablica 30: Usklađenost LRS sa SP ZPP

Opći cilj LRS	Specifični cilj LRS	Intervencija LRS	Usklađenost sa specifičnim ciljevima ZPP-a (uključujući međusektorski/horizontalni)
OC: Jačanje vitalnosti i otpornosti lokalne zajednice	SC1: Razvoj identiteta i kohezije lokalne zajednice	INT 1.1. Razvoj ruralne infrastrukture i usluga	SC ZPP 8
		INT 1.2. Razvoj kohezije lokalne zajednice	SC ZPP 8

	SC2: Razvoj konkurentne i održive poljoprivrede na području LAG-a	INT 2.1. Razvoj konkurentne poljoprivrede	SC ZPP 2 SC ZPP 8
--	---	---	----------------------

6. KAPACITET LAG-a ZA PROVEDBU LRS

6.1. Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbom LRS

Ljudski kapacitet LAG-a „VIP“ za provedbu LRS ponajprije predstavlja službeno osposobljavanje i obrazovanje radnika za pripremu i provedbu projekata koje je nadograđeno višegodišnjim iskustvom, znanjem i vještinama na sveobuhvatnim poslovima uspješne pripreme i provedbe LEADER programa, dosadašnje LRS te značajnih nacionalnih i međunarodnih programa, projekata i aktivnosti za razvoj područja koje obuhvaća LAG „VIP“. Sposobnosti zaposlenih za učinkovito upravljanje LAG-om ogledaju se u dosad postignutim rezultatima, a to je uspješno provedena LRS za razdoblje 2014.-2020. (i prijelazno razdoblje 2021.-2022.) i projekti navedeni u Tablici br. 19. Također, uspješno animiranje i suradnja s dionicima javnog, gospodarskog i civilnog sektora na čitavom području te prepoznatljivost i ugled LAG-a „VIP“ svjedoče o kvaliteti njegovog ljudskog kapitala. Trenutno su u uredu LAG-a „VIP“ profesionalno zaposlena 3 radnika sa završenom visokom stručnom spremom (ekonomskog usmjerenja) na neodređeno vrijeme, odnosno voditelj i 2 stručna suradnika, koji su zaduženi za obavljanje svih stručnih, administrativnih, materijalno-financijskih i drugih poslova za potrebe LAG-a, kako je to utvrđeno Pravilnikom o radu LAG-a „VIP“. Po potrebi, u uredu LAG-a zapošljavaju se i drugi stručni suradnici, ovisno o trenutnim potrebama ureda LAG-a te o potrebama provedbe drugih projekata. Ured LAG-a „VIP“ vodi voditelj LAG-a koji je zadužen za provođenje svih odluka tijela upravljanja LAG-om, za provedbu djelatnosti LAG-a te u skladu s LEADER načelima, propisima, Statutom i drugim aktima LAG-a, za obavljanje svakodnevne unutarnje koordinacije LAG-a te za obavljanje svih ostalih poslova koje LAG obavlja. Voditelj LAG-a magistar je ekonomije, ima desetogodišnje radno iskustvo u poslovima javne uprave i vezano uz financije te u pripremi i provedbi projekata financiranih iz nacionalnih i EU izvora. Od 2014. godine zaposlena je u LAG-u na provedbi LEADER-a u okviru IPARD-a (2007.-2013.) te Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020. (2022.). Svi radnici imaju iskustvo s prethodnih poslova i angažmana iz raznih područja lokalnog razvoja, a posebno u segmentu rada i upravljanja organizacijama civilnog društva te svoja znanja i vještine sustavno usavršavaju putem edukacija i treninga, sudjelovanja na skupovima i konferencijama, na stručnim sastancima na županijskoj, državnoj i međunarodnoj razini te kroz razmjenu iskustava s drugim LAG-ovima u Hrvatskoj i drugim članicama EU. Temeljem Statuta LAG-a „VIP“, imovinu LAG-a čine pokretne i nepokretne stvari, imovinska prava i novčana sredstva koje LAG ostvaruje od: članarina, donacija i dotacija domaćih i međunarodnih organizacija, sredstava koje LAG stiče obavljanjem djelatnosti kojima se ostvaruju ciljevi LAG-a, sredstva od provedbe programa i projekata financiranih iz sredstava EU fondova te iz drugih zakonom dopuštenih izvora radi ostvarivanja ciljeva i svrhe LAG-a. Od osnutka LAG-a „VIP“, najvažniji prihodi ostvaruju se od prihoda od članarina, prihoda od imovine te prihoda od donacija, odnosno prihoda od donacija iz državnog proračuna za EU projekte (koji se u najvećem dijelu odnose na refundaciju sredstava u okviru provedbe Mjere LEADER, ali i na ostale mjere koje se odnose na EU i domaće fondove). Prihodi od članarina LAG-a uplaćuju se temeljem Odluke LAG-a „VIP“ o visini godišnje članarine LAG-a.

Trenutni godišnji iznos članarine LAG-a iznosi: za fizičku osobu - 5,00 EUR, za udrugu - 10,00 EUR, za turističku zajednicu - 10,00 EUR, za obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo - 15,00 EUR, za trgovačko društvo i obrt - 20,00 EUR, za zadrugu - 20,00 EUR, za znanstvenu, stručnu i obrazovnu institucije te javnu ustanovu - 20,00 EUR i za jedinicu lokalne samouprave - 3.000,00 EUR. Zbog iznimno dobre likvidnosti i uspješnog financijskog poslovanja, LAG „VIP“ od svog osnutka do sada nije imao potrebu za kratkoročnim i dugoročnim zaduživanjem niti bilo kojim drugim izvorom predfinanciranja svojih aktivnosti, već je sve svoje aktivnosti predfinancirao iz članarina te iz akumuliranih sredstava LAG-a „VIP“.

LAG „VIP“ obuhvaća 6 JLS-a i na kojima se pokazala potreba za dodatnim razvojem područja. Kako bi se krajnjim korisnicima s tog područja pomoglo u prijavama na nacionalne i EU natječaj, osnovane su razne institucije za pomoć i savjetovanje prilikom prijave projekata na raspisane natječaj. Na području LAG-a „VIP“, od strane javnog sektora, osnovani su: Poduzetnički inkubator VPŽ, Razvojna agencija VTA, Agencija za regionalni razvoj Virovitičko-podravske županije (VIDRA) i Draft d.o.o. Navedene institucije trebaju biti od pomoći korisnicima (prijaviteljima) projekata u procesu pripreme, prijave i provedbe projekata na natječaj LAG-a, ali i sve ostale raspisane natječaj na koje će se korisnici javljati. Područje LAG-a „VIP“ ima puno prirodnih i kulturnih resursa koje omogućuju bavljenje raznim djelatnostima. Kako se na području LAG-a „VIP“ slabo iskorištavaju raznoliki resursi i ne doprinosi se potpunom razvoju LAG područja, LAG „VIP“ će veliku pozornost i pažnju posvetiti dodatnoj animaciji, edukaciji i informiranju dionika, kako bi ih se na taj način što više potaknulo i educiralo da u što većoj mjeri iskoriste raznolikost dostupnih resursa i upotrijebe ih za razvoj područja LAG-a „VIP“. Također, uz edukaciju i informiranje dionika, LAG „VIP“ će se usmjeriti i posvetiti jačanju kapaciteta članova i zaposlenika LAG-a, kroz usavršavanje, dodatno obrazovanje, studentska putovanja, razmjenu znanja i iskustava, dodatne razvojne projekte i slične druge aktivnosti.

Tablica 31: Kapacitet LAG-a za upravljanje LAG-om i provedbu LRS

Godina provedbe LRS	Planirani broj zaposlenih osoba koji rade isključivo na provedbi LRS (animacija, LAG natječaj, ostali uredski poslovi u vezi provedbe LRS), izražen u FTE	Planirani iznos članarina (ukupno) za predfinanciranje tekućih troškova i animacije ³⁵	Planirani iznos iz ostalih izvora financiranja za predfinanciranje tekućih troškova i animacije ³⁶	Ukupno planirani iznos za predfinanciranje tekućih troškova i animacije
2023.	3	19.760,00 EUR	100.000,00 EUR	119.760,00 EUR
2024.	3	19.760,00 EUR	100.000,00 EUR	119.760,00 EUR
2025.	3	19.760,00 EUR	100.000,00 EUR	119.760,00 EUR
2026.	3	19.760,00 EUR	100.000,00 EUR	119.760,00 EUR
2027.	3	19.760,00 EUR	100.000,00 EUR	119.760,00 EUR
2028. (n+2)	3	19.760,00 EUR	100.000,00 EUR	119.760,00 EUR
2029. (n+2)	3	19.760,00 EUR	100.000,00 EUR	119.760,00 EUR

³⁵ Procjena iznosa navedena na temelju izračuna iz trenutne Odluke o visini godišnje članarine LAG-a „VIP“ i trenutnog broja članova (redovnih i pridruženih) koji su obvezni plaćati godišnju članarinu LAG-u „VIP“ (stanje na dan 07.09.2023.)

³⁶ Zaokruženi iznos akumuliranih sredstava na žiro računu LAG-a „VIP“, bez uračunatog iznosa predujma od strane APPRRR-a

6.2. Opis praćenja (monitoring) i procjene (evaluacija) provedbe LRS

LAG „VIP“ će provoditi praćenja i vrednovanja provedbe LRS u okviru redovnog izvještavanja Skupštine LAG-a „VIP“, koristeći regulatorni okvir za praćenje i ocjenu učinka (PMEF) temeljem Uredbe o zajedničkim odredbama (EU) br. 2021/1060, okvira za praćenje i ocjenjivanje uspješnosti iz Uredbe (EU) br. 2021/2115, Provedbene uredbe Komisije (EU) br. 2021/2290, i evaluacije strateških planova ZPP-a te pružanje informacija za praćenje i evaluaciju iz Provedbene uredbe Komisije (EU) br. 2022/1475.

Proces praćenja planirat će se i temeljem: Smjernica za izradu evaluacijskih planova ZPP-a, a koje ističu specifičan značaj praćenja pokazatelja LRS u doprinosu SP ZPP-a te praćenja i vrednovanja dodane vrijednosti LEADER-a. Isto tako, LAG će planiranje doprinosa dodanoj vrijednosti LEADER-a pripremiti temeljem postojećih i budućih Smjernica za evaluaciju LEADER-a/CLLD-a na EU razini. Dodanom vrijednosti LEADER-a, uz doprinos specifičnom cilju 8 te općem cilju 3 ZPP-a, ujedno se doprinosi i postizanju cilja 5. kohezijske politike EU „Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa“ (Uredba (EU) br. 2021/1060).

Podatci koje će pratiti LAG „VIP“ odnose se na praćenje pokazatelja dodane vrijednosti intervencije LEADER putem rada LAG-a „VIP“ (tekući rad i animacija), kao i putem provedbe LRS na razini operacija (projekata), a koji su osnova za vrednovanje (evaluaciju). U ovom programskom razdoblju postoji velika potreba da se pokaže dodana vrijednost LEADER-a u usporedbi s potporama koje se pružaju putem intervencija SP ZPP-a te iz drugih izvora. Dodana vrijednost LEADER-a proizlazi iz potpune primjene 7 osnovnih načela LEADER-a. Aktivnosti provedbe LRS moraju jasno dokazati dodanu vrijednost pristupa LEADER integriranom pristupu ruralnom razvoju.

LAG „VIP“ će provedbu LRS pratiti na razini postizanja ciljeva identificiranih u LRS putem Plana praćenja pokazatelja (koji sadrži pokazatelje LRS te dodane vrijednosti LEADER-a, terminski plan te zadaće) putem kojih će pratiti rad LAG-a „VIP“ i provedbu intervencija LRS i LRS u cjelini. Projekti, odnosno operacije imat će zajedničke pokazatelje prema kojima će se podatci prikupljati. Temeljem Plana praćenja pokazatelja, LAG „VIP“ će uspostaviti sustav izvještavanja kvantitativnih i kvalitativnih elemenata potrebnih za praćenje operacija, odnosno projekata za provedbu intervencija LAG-a „VIP“ te o istima izvještavati Upravljačko tijelo putem izvješća na godišnjoj razini.

LAG „VIP“ će imati zaposlenika zaduženog za praćenje rada LAG-a „VIP“ i projekata (operacija) za provedbu intervencija LAG-a „VIP“, kao i analizu o napretku provedbe ukupne LRS te rezultatima postignutim financiranjem iz intervencije LEADER.

LAG „VIP“ će u svoj redovni rad uključiti i aktivnosti animacije povezane s praćenjem i vrednovanjem LRS, kako bi mogao sumirati postignute rezultate i njihove doprinose na godišnjoj razini te, temeljem provedenih analiza, još uspješnije djelovati u narednoj godini provedbe LRS.

Također, LAG „VIP“ će izraditi i Plan vrednovanja (evaluacije) LRS LAG-a „VIP“ koji bi trebao odgovoriti najmanje na sljedeća pitanja: Koji su ciljevi LAG-a „VIP“ za vrednovanje LRS LAG-a „VIP“, Procjena dodane vrijednosti LEADER-a, Elementi upravljanja i koordinacije za rad LAG-a „VIP“ i proces provedbe LRS LAG-a „VIP“, Posebne teme LRS LAG-a „VIP“ ili teme koje LAG „VIP“ želi ocijeniti, kao i na pitanja koji podatci su potrebni za vrednovanje LRS LAG-a „VIP“ (što je povezano s Planom pokazatelja i njihova praćenja) te koji su alati i metode koje će koristiti, rokovi vrednovanja i relevantne prekretnice, kao i pristup priopćavanju aktivnosti/nalaza vrednovanja javnosti te koji su resursi potrebni. Vrednovanje LRS LAG-a „VIP“ provest će se najmanje 2 puta tijekom trajanja LRS LAG-a „VIP“. Isto tako, LAG „VIP“ će sudjelovati u svakom vrednovanju intervencije LEADER ili SP ZPP-a koje će se provoditi s nacionalne razine.

Tablica 32: Plan pokazatelja – pokazatelji rezultata ZPP

Naziv pokazatelja rezultata ZPP (RI)	Naziv mjerne jedinice	Mjerna jedinica	Intervencija LRS (naziv i/ili kod)	Ciljna vrijednost po godinama							
				2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	Ukupna vrijednost
R.3 Digitalizacija poljoprivrede	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za digitalnu poljoprivrednu tehnologiju u okviru ZPP-a	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	2.1.	0	0	0	0	2	3	0	5
R.9. Modernizacija poljoprivrednih gospodarstava	Udio poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za ulaganja u restrukturiranje i modernizaciju, uključujući poboljšanje učinkovitosti resursa	Broj poljoprivrednih gospodarstava koji primaju potporu	2.1.	0	0	0	0	2	3	0	5
R.37 Rast i radna mjesta u ruralnim područjima	Nova radna mjesta koja primaju potporu u okviru projekata ZPP-a	Broj otvorenih radnih mjesta u ekvivalentu punog radnog vremena (FTE)	1.1./2.1.	0	0	0	0	2	1	1	4
R.39 Razvoj ruralnoga gospodarstva	Broj ruralnih poduzeća, uključujući poduzeća za biogospodarstvo, razvijenih uz potporu u okviru ZPP-a	Broj poduzeća	2.1.	0	0	0	0	1	1	0	2
R.40 Pametna tranzicija ruralnoga gospodarstva	Broj strategija pametnih sela za koje je dodijeljena potpora	Broj projekata	1.1./1.2./2.1.	0	0	0	0	10	10	10	30

R.41 Povezivanje ruralnih područja Europe	Udio ruralnog stanovništva koje ima koristi od poboljšanog pristupa uslugama i infrastrukturi kroz potporu u okviru ZPP- a	Broj ruralnog stanovništva koje ima koristi	1.1.	0	0	0	0	10.000	0	10.000	20.000
R.42 Promicanje socijalne uključenosti	Broj osoba obuhvaćenih projektima socijalne uključenosti za koje je dodijeljena potpora	Broj osoba	1.2.	0	0	0	0	0	20	20	40

7. FINANCIJSKI I AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRS

7.1. Financijski plan provedbe LRS

Financijski plan prikazuje predviđanje rashoda za provedbu LRS LAG-a „VIP“ za programsko razdoblje 2023.-2027. kako bi se osigurala proračunska sredstva za zatvaranje programa u godinama 2028.-2029. Financijski plan predstavlja sažeti prikaz alokacija za provedbu zadaća LAG-a i postizanje ciljeva LRS LAG-a „VIP“, a time i doprinosa postizanju specifičnih i općih ciljeva SP ZPP-a RH, kao i 5. cilja Kohezijske politike EU „Europa bliža građanima poticanjem održivog i integriranog razvoja svih vrsta područja i lokalnih inicijativa“ za LEADER/CLLD. LAG provedbom financijskog plana doprinosi postizanju ciljeva horizontalnih politika EU (Zeleni plan, digitalna tranzicija, Dugoročna vizija za ruralna područja, Pametna sela i dr.). Financijski plan sažeto prikazuje vrijednost za novac i izravno je povezan sa Akcijskim planom provedbe LRS LAG-a „VIP“. Financijski plan sadrži postotak ukupne financijske alokacije LRS LAG-a „VIP“ potreban za njezinu provedbu putem projekata razvojnih dionika u okviru alokacija za 3 intervencije LRS LAG-a „VIP“ u ukupnom iznosu od 70% ukupne alokacije dodijeljene LAG-u „VIP“ za programsko razdoblje 2023.-2027. Financijski plan uključuje predviđanje iznosa za prihvatljive troškove projekata lokalnih razvojnih dionika za postizanje ciljeva LRS i ostvarivanje njezine dodane vrijednosti. Za projekte suradnje (njihovu pripremu i provedbu), a koje će provoditi LAG, predviđeno je do 5% ukupne alokacije.

Za aktivnosti koje se odnose na tekuće troškove i animaciju, odnosno upravljanje provedbom LRS, kojih je isključivi korisnik LAG, planom je predviđeno maksimalno dopuštenih 25% ukupne alokacije. Troškovi animacije odnose se na aktivnosti promicanja LRS LAG-a „VIP“ i jačanje kapaciteta šire lokalne zajednice, kao i potencijalnih nositelja (promotora) projekata za provedbu LRS. Posebna pažnja će se posvetiti jačanju kapaciteta dionika koji do sada nisu imali koristi od financiranja iz programa LEADER, kao i onih zajednica i skupina koje su u nepovoljnom položaju. Tekući, odnosno administrativni troškovi odnose se na prihvatljive operativne troškove LAG-a povezane s provedbom LRS LAG-a „VIP“, što uključuje troškove plaća djelatnika LAG-a, režijske troškove, promidžbu, komunikaciju, financijsko upravljanje i reviziju te praćenje i evaluaciju provedbe LRS LAG-a „VIP“.

Tablica 33: Financijski plan provedbe LRS

Intervencija LRS	Raspored sredstava po godinama (%)							Ukupno za cijelo programsko razdoblje po intervenciji	Od toga za projekte koji doprinose provedbi koncepta Pametnih sela
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.		
INT 1.1. Razvoj ruralne infrastrukture i usluga	0,00	0,00	0,00	0,00	22,50	0,00	22,50	45,00	22,50
INT 1.2. Razvoj kohezije lokalne zajednice	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,50	2,50	5,00	2,50

INT 2.1. Razvoj konkurentne poljoprivrede	0,00	0,00	0,00	0,00	10,00	10,00	0,00	20,00	10,00
Tekući troškovi i animacija	0,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	5,00	25,00	n/p
Priprema i provedba projekata suradnje	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	5,00	n/p
UKUPNO	0,00	4,00	5,00	5,00	37,50	17,50	31,00	100,00	35,00

7.2. Akcijski plan provedbe LRS

Akcijski plan predstavlja nacrt načina na koji LAG „VIP“ predlaže rješavanje prioriternih razvojnih potreba i korištenje vlastitog razvojnog potencijala, kako je utvrđeno procesom izrade LRS LAG-a „VIP“. On daje okvir za provedbu LRS LAG-a „VIP“ definiranjem dinamike otvaranja natječaja LAG-a „VIP“ za prikupljanje i odabir projekata (operacija) lokalnih razvojnih dionika područja. Pored navedenog, daje dinamički okvir za potporu postizanja ciljeva LRS, a time i ciljeva SP ZPP-a te drugih povezanih i horizontalnih politika EU. Akcijski plan integriran je s okvirom za praćenje pokazatelja te postizanje rezultata LRS putem aktivnosti obuhvaćenih sa 3 strateške intervencije.

Tablica 34: Akcijski plan provedbe LRS

Intervencija LRS	Broj natječaja LAG-a							
	2023.	2024.	2025.	2026.	2027.	2028.	2029.	Ukupno
INT 1.1. Razvoj ruralne infrastrukture i usluga	0	0	1	0	1	0	0	2
INT 1.2. Razvoj kohezije lokalne zajednice	0	0	0	1	1	0	0	2
INT 2.1. Razvoj konkurentne poljoprivrede	0	0	1	1	0	0	0	2
UKUPNO	0	0	2	2	2	0	0	6

8. PRILOZI

Prilog 1.

Tablica 1. Broj stanovnika po naseljima koje obuhvaća LAG „VIP“

LOKALNA AKCIJSKA GRUPA „VIROVITIČKI PRSTEN“ (LAG „VIP“): 6 JLS; 74 naselja	UKUPNO	sv.	2011.	2021.
			49.738	41.907
	UKUPNO	m	23.952	20.087
	UKUPNO	ž	25.786	21.820
GRAD VIROVITICA	1. Čemernica	sv.	653	645
	2. Golo Brdo	sv.	364	303
	3. Jasenaš	sv.	77	53
	4. Koriya	sv.	767	648
	5. Milanovac	sv.	1.711	1.515
	6. Podgorje	sv.	833	737
	7. Rezovac	sv.	1.303	1.146
	8. Rezovačke Krčevine	sv.	331	295
	9. Sveti Đurađ	sv.	564	474
	10. Virovitica	sv.	14.688	13.486
	UKUPNO	sv.	21.291	19.302
	UKUPNO	m	10.223	9.208
	UKUPNO	ž	11.068	10.094
OPĆINA GRADINA	1. Bačevac	sv.	370	285
	2. Brezovica	sv.	595	471
	3. Budakovac	sv.	257	194
	4. Detkovac	sv.	307	204
	5. Gradina	sv.	916	730
	6. Lipovac	sv.	312	187
	7. Lug Gradinski	sv.	72	54
	8. Novi Gradac	sv.	167	128
	9. Rušani	sv.	477	373
	10. Vladimirovac	sv.	62	34
	11. Žlebina	sv.	315	214
	UKUPNO	sv.	3.850	2.874
	UKUPNO	m	1.883	1426
	UKUPNO	ž	1.967	1.448
OPĆINA LUKAČ	1. Brezik	sv.	213	186
	2. Budrovac Lukački	sv.	138	103
	3. Dugo Selo Lukačko	sv.	570	412
	4. Gornje Bazje	sv.	498	397
	5. Kapela Dvor	sv.	259	204
	6. Katinka	sv.	41	25
	7. Lukač	sv.	443	357
	8. Rit	sv.	38	29
	9. Terezino Polje	sv.	269	196
	10. Turanovac	sv.	695	563

	11. Veliko Polje	sv.	341	202
	12. Zrinj Lukački	sv.	129	85
	UKUPNO	sv.	3.634	2.759
	UKUPNO	m	1.778	1.358
	UKUPNO	ž	1.856	1.401
OPĆINA PITOMAČA	1. Dinjevac	sv.	458	362
	2. Grabrovnica	sv.	405	357
	3. Kladare	sv.	467	412
	4. Križnica	sv.	128	76
	5. Mala Črešnjeвица	sv.	199	155
	6. Otrovanec	sv.	624	530
	7. Pitomača	sv.	5.646	4.845
	8. Sedlarica	sv.	363	284
	9. Stari Gradac	sv.	674	537
	10. Starogradački Marof	sv.	247	191
	11. Turnašica	sv.	333	268
	12. Velika Črešnjeвица	sv.	515	385
	UKUPNO	sv.	10.059	8.402
	UKUPNO	m	4.819	3.991
	UKUPNO	ž	5.240	4.411
OPĆINA SUHOPOLJE	1. Borova	sv.	710	570
	2. Budanica	sv.	107	58
	3. Cabuna	sv.	787	606
	4. Dvorska	sv.	15	11
	5. Gačićte	sv.	221	143
	6. Gvozdanska	sv.	34	22
	7. Jugovo Polje	sv.	319	267
	8. Levinovac	sv.	188	158
	9. Mala Trapinska	sv.	62	51
	10. Naudovac	sv.	146	113
	11. Orešac	sv.	389	342
	12. Pčelić	sv.	407	283
	13. Pepelana	sv.	116	90
	14. Pivnica Slavonska	sv.	53	32
	15. Rodin Potok	sv.	56	37
	16. Sovjak	sv.	13	11
	17. Suhopolje	sv.	2.696	2.237
	18. Trnava Cabunska	sv.	42	33
	19. Velika Trapinska	sv.	25	8
	20. Zvonimirovo	sv.	112	79
	21. Žiroslavlje	sv.	74	50
	22. Žubrica	sv.	111	66
	UKUPNO	sv.	6.683	5.267
	UKUPNO	m	3.213	2.521
	UKUPNO	ž	3.470	2.746
	1. Bušetina	sv.	815	671
	2. Lozan	sv.	440	340
	3. Novi Antunovac	sv.	101	77

OPĆINA ŠPIŠIĆ BUKOVICA	4. Okrugljača	sv.	272	200
	5. Rogovac	sv.	228	162
	6. Špišić Bukovica	sv.	1.686	1.346
	7. Vukosavljevica	sv.	679	507
	UKUPNO	sv.	4.221	3.303
	UKUPNO	m	2.036	1.583
	UKUPNO	ž	2.185	1.720

Izvor: DZS

Prilog 2.

Literatura

- Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023.-2027.
- Strategija razvoja poljoprivrede do 2030.
- Nacionalna razvojna strategija RH do 2030.
- Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske
- Evaluacija LEADER-a/CLLD-a, Smjernice; Europska komisija
- Plan razvoja Virovitičko-podravske županije od 2021.-2027. godine
- Strategija razvoja turizma Virovitičko-podravske županije do 2030. godine
- Uputa za izradu LRS i LAG intervencija 2023.-2027.
- Lokalna razvojna strategija Lokalne akcijske grupe „Virovitički prsten“ za razdoblje 2014.-2020. *(s produžetkom trajanja do 2022. godine)*